

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

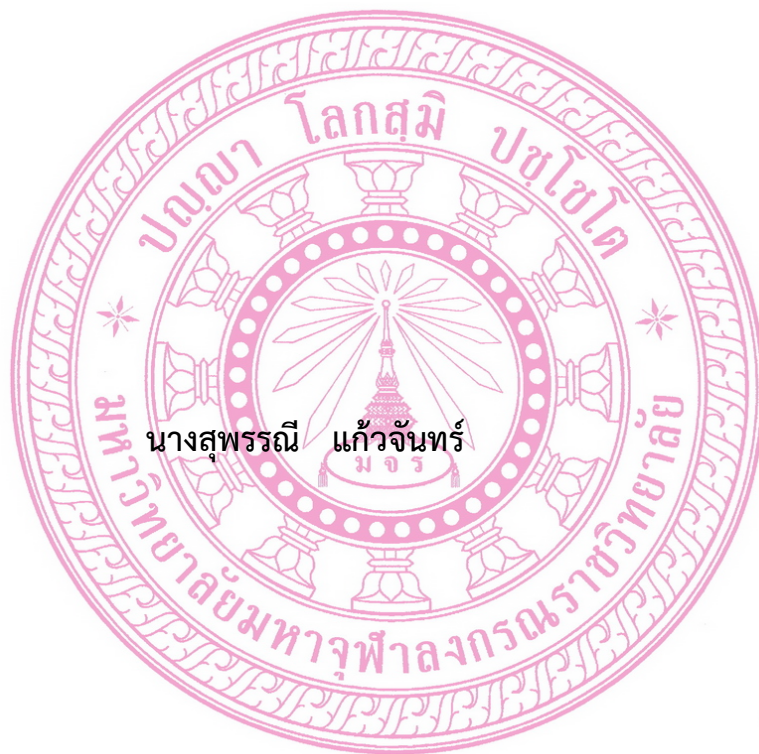
THE ADMINISTRATION OF BUDDHIST ORIENTED SCHOOL FOR SECONDARY
EDUCATION NAKHONSAWAN OFFICE AREA 42

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

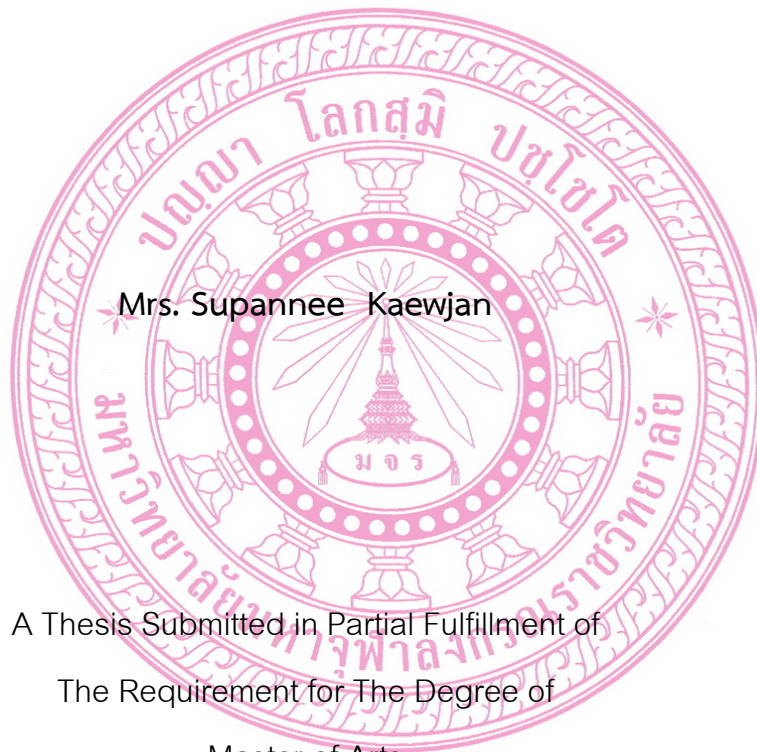

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Administration of Buddhist Oriented School For Secondary Education
Nakhonsawan Office Area 42.

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts

(Educational Administration)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E.2013

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระครูปลัดมารุต วรมงคลโธ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญชัย)

กรรมการ

(พระราชวชิรเมธี, ดร.)

กรรมการ

(ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระราชวชิรเมธี, ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา

กรรมการ

ผู้วิจัย

(นางสุพรรณิ แก้วจันทร์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต ๔๒

ผู้วิจัย : นางสาวพรณี แก้วจันทร์

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระราชวรเมธี, ดร. ป.ธ.๙., ศษ.บ., อม. กศด.

: ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา กศ.บ. M.Ed.(Second class) Ph.D.(Educational
Evaluation & Measurement)

วันสำเร็จการศึกษา : /มกราคม / ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ๒) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยเลือกผู้อำนวยการ และครูผู้รับผิดชอบ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำนวน ๕๘ โรงเรียน จำนวน ๑๑๖ คน ใช้ระเบียบวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) มีการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๙๒ คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รวบรวมมาสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) นอกจากนั้นยังได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๒) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาอีกพบว่า ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ พบว่า เพศ,อายุ,วุฒิการศึกษา,ตำแหน่ง และระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ก็พบว่าไม่

แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน และยังพบว่าแตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐาน การวิจัย เฉพาะสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้ อายุ คือ ด้านการบริหารจัดการ ก็พบว่าแตกต่างกันตาม นัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และวุฒิการศึกษา คือ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ก็พบว่า ก็พบว่า แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และตำแหน่ง คือ ด้านกายภาพ และด้านการบริหารจัดการ ก็พบว่า แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และด้านระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง คือ ด้านกายภาพ ก็พบว่า แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

แนวทางต้นแบบการประยุกต์ใช้การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธนั้น บุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานทั้ง งานในหน้าที่ และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยอาศัยกรอบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารโรงเรียนวิถี พุทธ เมื่อผ่านกรอบการปฏิบัติ เรียบร้อยแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการ บริหารซึ่ง หมายถึงการตรวจรูปแบบ วัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ และประโยชน์ของการดำเนินงาน หากผลที่ได้รับผ่านทุกหลักเกณฑ์และคุ้มค่าต่อการปฏิบัติ ก็ให้นำผลงานที่ได้รับไปประยุกต์และพัฒนาให้ ใช้งานได้จริง ให้เกิดผลจริง ตรงกันข้ามหากผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์งานแล้ว ผลที่ได้ไม่คุ้มค่ากับการ ปฏิบัติ บุคลากรก็ต้องนำ งานกลับมาปรับปรุง/แก้ไข เพื่อทบทวนหาข้อผิดพลาด โดยผ่านกรอบการ ดำเนินงาน ทำเช่นนั้นจนกว่าผลลัพธ์นั้นจะออกมามีประสิทธิภาพ เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานจริง อนึ่ง หากบุคลากรใช้ความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงาน อย่างมีสติ ผลงานที่ได้รับก็จะประสบความสำเร็จมี ประสิทธิภาพอย่างแน่นอน และยังยืนยัน ทั้งนี้ ความมีประสิทธิภาพที่เกิดแก่ตัวบุคลากรก็จะเป็นเสมือน ตัวชี้วัดที่ส่งผลให้การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

Thesis Title : The Administration of Buddhist Oriented School For Secondary Educaion Nakhonsawan Office Area 42.

Researcher : Mrs. Supanee Kaewjan

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Pharachwacirametee

Pali IX, B.A.,M.E.d., Ph.D.(Ed.Ad.)

: Dr. Adisai Korwattana

B.Ed. (Second class),Ph.D. (Educational Evaluation & Measurement)

Date of Graduation : January, 2014

ABSTRACT

This research had the following objectives:1) To study the administrative context of the Buddhist Oriented Schools under the Nakhonsawan office of Secondary School Service Area 42 2) To study the opinions of the administration of the Buddhist Oriented Schools under the Nakhonsawan office of Secondary School Service Area 42 of school administrators and teachers classifying by personal factors; 3) To study the prototyping guidelines of the administration of the Buddhist Oriented Schools under the Nakhonsawan office of Secondary School Service Area 42. The sample of this study was drawn from school administrators and teachers of 58 schools for 116 persons.

This research used Mixed Methods Research by the Quantitative Research and Qualitative Research. The Quantitative Research used the research tool by means of Questionnaire. The sample was drawn by purposive Sampling Method. The data were analyzed by the statistical program using frequency distribution, percentage, mean and standard deviation. The test of hypotheses conducted by t-test, F-test (One Way ANOWA) and Least Significant Difference : LSD . The In-depth Interview was used to the Key Informants. The context and content analysis techniques were used to interpret the data.

The findings of the study were as follows: The administrators and teachers have obtained about the administrative context of the Buddhist oriented schools as a whole in high level ($\bar{x}=4.12$) . When considering to each aspect; Every aspect was in high level. It was also found that the basic activities of life, Atmosphere and interaction were in very high level. When comparing opinions of administrators and teachers of the administration of the Buddhist Oriented Schools under the Nakhonsawan office of Secondary School Service Area 42 they were found that gender , age, education level, position and duration of the position were not statistical significant difference at .05 level. Therefore the related hypotheses had been rejected.

However they had been found that age and administration aspect was significant differences at .05 level. Therefore the related hypotheses had been accepted. However they had been found that age and ministration aspect was significant differences at .01 level. When comparing with basic activities of life aspect; it was found that there was significant differences at .05 level. According to educational level with atmosphere and interactive aspect; there was also significant differences at .05 level. The related hypotheses had been accepted.

Referring to position and physical aspect and management administration aspect; there were found that significant differences at .01 level. The hypotheses had been accepted. With regard to duration of the position and physical aspect had been significant differences at .01 level. Finally teaching and learning aspect with basic activities of life aspect; there was significant differences at .05 level. The related hypotheses had been accepted.

The prototyping guidelines of the administration of the Buddhist Oriented Schools under the Nakhonsawan office of Secondary School Service Area 42 found that Personals who performed the duties and mission assigned based on the framework by the Buddhist oriented schools. When the frame work was complete in to the analysis. This process would be managed, which means the model was expected to be the purpose and benefits of the operation, If the results have been worth going through all the rules and

practice. It would take work to get going and developed practical applications, achieve real results.

Conversely, if the process of job analysis that the result was not worth the practice. Personals would be brought back to improve performance and review for errors through the framework. This process had been done until the best results came out and facilitate the practice.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้ง ๒ ท่าน คือพระราชวชิรเมธี,ดร. และ ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือ ตรวจสอบความถูกต้อง เสียสละเวลาอันมีค่าถ่ายทอดวิชาความรู้ และประสบการณ์การดำเนินการวิจัย ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย พระครูปลัดมารุต วรมงคลี พระราชวชิรเมธี,ดร. ดร.กาญจนา เจริญศิริ ผศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง และ ดร. อดิศักดิ์ กอวัฒนา ที่กรุณาให้แนวคิด และให้คำแนะนำในการปรับแก้วิทยานิพนธ์นี้จนสำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่านคือ พระประจวบ คมภีธมโม, ดร.วินัย ทองมัน ดร.ณัฐกชพร บุลินธิรพุทธิ์, ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน,และ ดร.สุจิต เหมวัล ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าช่วยเหลือในการตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งด้านภาษา เนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้บริหาร และครูโรงเรียนชัยนาทพิทยาคม อำเภอเมืองฯ จังหวัดชัยนาท ที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการตอบแบบสอบถาม (Try-out) การศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ และเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัยอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่ศูนย์บัณฑิตที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี กราบขอบพระคุณพระชาตรี สหุทธิโก (ใจตรง) พระนิสิตรุ่น ๑ สาขาบริหารการศึกษา ขอบพระคุณบิดามารดา ญาติพี่น้อง ตลอดจนบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน ที่คอยให้ความช่วยเหลือและช่วยเป็นขวัญและกำลังใจอันมีค่าที่สำคัญยิ่งให้แก่ผู้วิจัยตลอดเวลา จนประสบความสำเร็จในครั้งนี้

นางสุพรรณิ แก้วจันทร์

..... /มกราคม/ ๒๕๕๗

สารบัญ

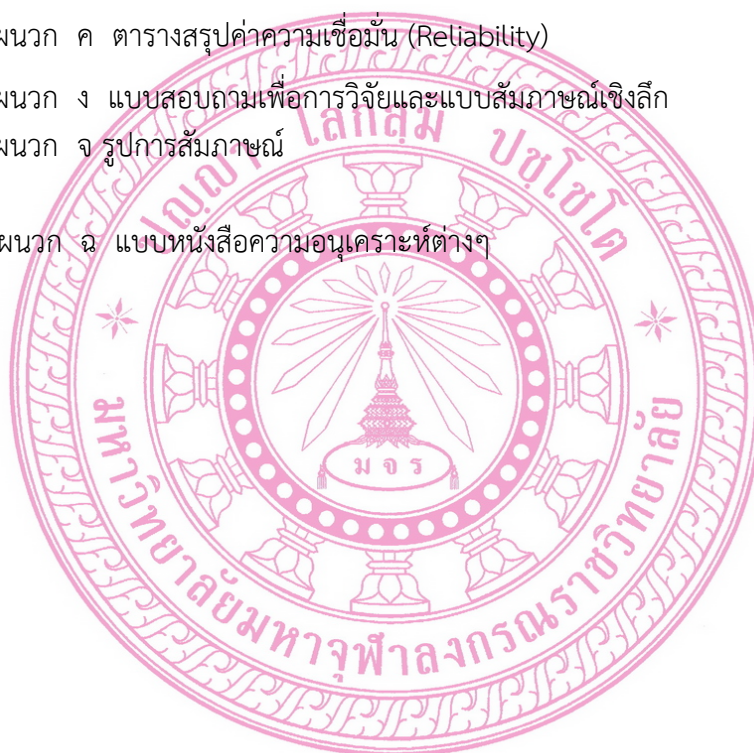
เรื่อง		หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
	กิตติกรรมประกาศ	(๖)
	สารบัญ	(๗)
	สารบัญตาราง	(๑๐)
	สารบัญแผนภูมิ	(๑๓)
	คำอธิบายชื่อย่อในคัมภีร์พระไตรปิฎก	(๑๔)
บทที่ ๑	บทนำ	๑
	๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
	๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
	๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
	๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
	๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
	๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
	๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
	๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๘
	๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ	๒๑
	๒.๓ บริบทของโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๔๒	๔๘
	๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๔
	๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	๖๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๓
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	๖๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๕
๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๗๒
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๒
๔.๒ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒	๗๔
๔.๓ เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๗๘
๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ	๘๐
๔.๕ ผลการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒	๘๔
๔.๖ องค์ความรู้แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒	๘๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๐๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๑
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๙
บรรณานุกรม	๑๒๑

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก	๑๒๙
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๓๐
ภาคผนวก ข ตารางสรุปค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)	๑๓๒
ภาคผนวก ค ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่น (Reliability)	๑๓๕
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก	๑๔๗
ภาคผนวก จ รูปการสัมภาษณ์	
ภาคผนวก ฉ แบบหนังสือความอนุเคราะห์ต่างๆ	๑๗๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๒.๑	บริบทโรงเรียนวิถีพุทธ	๕๒
ตารางที่ ๔.๑	แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๓
ตารางที่ ๔.๒	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยภาพรวม	๗๔
ตารางที่ ๔.๓	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกายภาพ	๗๔
ตารางที่ ๔.๔	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านการเรียนการสอน	๗๕
ตารางที่ ๔.๕	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านการบริหารจัดการ	๗๖
ตารางที่ ๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	๗๖
ตารางที่ ๔.๗	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	๗๗
ตารางที่ ๔.๘	แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามเพศ	๗๘

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๙	แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามอายุ	๗๙
ตารางที่ ๔.๑๐	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนก ตามระดับอายุ ด้านภาพรวม (LSD)	๘๐
ตารางที่ ๔.๑๑	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนก ตามระดับอายุ ด้านการบริหารจัดการ (LSD)	๘๐
ตารางที่ ๔.๑๒	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนก ตามระดับอายุ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต (LSD)	๘๑
ตารางที่ ๔.๑๓	แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามวุฒิการศึกษา	๘๒
ตารางที่ ๔.๑๔	แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามตำแหน่ง	๘๓
ตารางที่ ๔.๑๕	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนก ตามระดับตำแหน่ง ด้านภาพรวม (LSD)	๘๔
ตารางที่ ๔.๑๖	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนก ตามระดับตำแหน่ง ด้านกายภาพ (LSD)	๘๔
ตารางที่ ๔.๑๗	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนก ตามระดับตำแหน่ง ด้านการเรียน (LSD)	๘๕
ตารางที่ ๔.๑๘	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนก ตามระดับตำแหน่ง ด้านการบริหารจัดการ (LSD)	๘๖
ตารางที่ ๔.๑๙	แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง	๘๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ ๔.๒๐	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ด้านภาพรวม (LSD)	๘๗
ตารางที่ ๔.๒๑	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ด้านกายภาพ (LSD)	๘๘
ตารางที่ ๔.๒๒	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ด้านการเรียนการสอน (LSD)	๘๙
ตารางที่ ๔.๒๓	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต (LSD)	๘๙
ตารางที่ ๔.๒๔	จำนวนปัญหาอุปสรรคต่อแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ จากความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและภูมิทัศน์	๙๐
ตารางที่ ๔.๒๕	ความสอดคล้องหลักการบริหารงาน เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและภูมิทัศน์	๙๔
ตารางที่ ๕.๑	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยจำแนกตาม สมมติฐานที่ ๑ - ๒	๑๐๖

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๒.๑	การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ
๒.๒	กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)
๔.๑	สรุปองค์ความรู้แนวการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒
๔.๒	สรุปองค์ความรู้

คำอธิบายชื่อย่อในคัมภีร์พระไตรปิฎก

การศึกษาคำนี้ได้อาศัย “พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙ ซึ่งมีจำนวน ๔๕ เล่ม แยกเป็น ๓ ปิฎกคือ เล่มที่ ๑ - ๘ เป็นพระวินัยปิฎก เล่มที่ ๙ - ๓๓ เป็นพระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๓๔ - ๔๕ เป็นพระอภิธรรมปิฎก ในการศึกษาได้กล่าวถึง แหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น อง.ปญจก.(บาลี) ๒๒/๗๙/๑๒๑. หมายถึง สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิปาตปาลี (ภาษาบาลี) เล่มที่ ๒๒ ข้อที่ ๗๙ หน้า ๑๒๑ ได้ใช้ชื่อย่อ ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก

อง.ปญจก. (บาลี) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิปาตปาลี (ภาษาบาลี)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาชาตินั้น ประชากรของประเทศถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุด ถ้าประเทศใดประชากรมีคุณภาพ มีการศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม และไม่มีการทุจริตคอร์รัปชัน ประเทศนั้นก็จะมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วเยาวชนถือว่าเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติในอนาคต ถ้าเยาวชนได้รับการอบรม เลี้ยงดู ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพตามความสามารถอย่างแท้จริง ก็จะส่งผลให้ประเทศได้รับการพัฒนาทัดเทียมกับประเทศต่าง ๆ ได้^๑

จินตนา เวชมี^๒ หัวหน้านักวิจัยโครงการ Child Watch ภาคกลาง มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ได้ทำวิจัยเพื่อสะท้อนปัญหาเด็กและเยาวชน โดยติดตามพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชนอายุ ๑๒-๑๖ ปี ใน ๑๒ จังหวัดภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่าปัญหาอันดับหนึ่งคือเด็กและเยาวชนมีวามสุขทางเพศเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนที่เป็นหญิง รองลงมาเป็นปัญหาการมีวามสุขตามร้านเกมและป้ายรถเมล์ และลำดับต่อมาคือปัญหาการหนีเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ ในมาตรา ๘ กล่าวถึงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนว่าให้ยึดหลักสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา ๙ การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มาตรา ๒๔ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือ กับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และมาตรา ๒๙ ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายใน

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

^๒ จินตนา เวชมี, “พบเยาวชน ๑๒ จังหวัดภาคกลางเสพยามีวามสุขเพิ่ม สาเหตุพ่อแม่ไม่ใส่ใจ”, สยามรัฐ, (๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ^๓

ในอดีตอันยาวนานของการศึกษาไทย มีรากฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน กุลบุตรธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลาย แต่อาจไม่เป็นระบบของการศึกษาบังคับอย่างในปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยม โดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มเหินห่างจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในคุณค่าของพุทธธรรม จากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วย คุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรม และระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ประกอบกับตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอด

และสืบเนื่องจากที่กระทรวงศึกษาธิการจัดประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๕ ได้มีที่ประชุมปรึกษาหารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคลเพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด จึงได้มีแนวคิดจัดตั้ง โครงการโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับโรงเรียนอื่นที่สนใจเข้าร่วมโครงการ^๔ โรงเรียนวิถีพุทธจึงถือเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคมและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้นำความเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้ง ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการและคณะได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธ จากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๖

นอกจากนั้นยังมีข้าราชการระดับสูง ได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จาก พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งนิมนต์ท่านมาให้อธิคิดในการประชุมระดมความคิดครั้งแรก ในวันที่ ๒๕-๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๖

เป็นการประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธเป็นครั้งแรก มีพระภิกษุและฆราวาส ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมประชุม ประมาณ ๓๐ รูป/คน ได้ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสำคัญ ของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธ และในวันที่ ๑-๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือครั้งที่ ๒ มีพระภิกษุและฆราวาส รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกำหนดแนวการดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้ข้อสรุปไว้แล้วประมาณ ๕๐ รูป/คน จากการประชุมใหญ่ ๒ ครั้ง ทำให้ได้ข้อสรุปโรงเรียนวิถีพุทธในเรื่องสำคัญ คือ กรอบความคิดแบบโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรม มาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็น

^๓ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, การบริหารจัดการระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔.

^๔ คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, “ความสามารถในการแข่งขันทางการศึกษาของประเทศ” (๒๕๔๔), (อัสตานา).

มนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้นักเรียนเป็นคนดีเก่งมีความสุขอย่างแท้จริง^๕ ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับเป้าหมายโดยแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้ มีความชัดเจนขึ้นโดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่น ๆ ในวงกว้างต่อไป วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทย ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประเทศชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธคือวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ^๖ พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริงและฝึกฝนให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไปคือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ในทุกะดับยังผลผู้ศึกษาเองมีความสุขช่วยให้สังคมมีความสุข^๗

พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลัก เป็นระบบการศึกษา ๓ ประการเรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติจิตใจ และปัญญา ไตรสิกขา นี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย มีความง่ายยากตั้งแต่เรื่องเบื้องต้น ทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ได้^๘

จากข้อมูลโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จังหวัดนครสวรรค์และอุทัยธานี มีทั้งหมด ๕๘ โรงเรียน พบว่า มีโรงเรียนวิถิพุทธตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ทุกโรงเรียน^๙ ในฐานะที่ผู้ศึกษาเป็นครูได้ทำกิจกรรมกับโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดนครสวรรค์ และพบว่าครูมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนวิถิพุทธตามหลักไตรสิกขา แต่เพื่อให้เกิดการดำเนินการที่เป็นมาตรฐานและเกิดแนวทางแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหาร และครูผู้สอน ทั้งในเรื่องความรู้ เจตคติที่ดี และความพร้อมที่จะดำเนินงานตามวิถิพุทธ ซึ่งแนวทางการดำเนินงานควรอยู่บนพื้นฐานกรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถิพุทธ ตามหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เพื่อนำผลที่ได้อันเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนในโรงเรียนและสังคม รวมทั้งเผยแพร่แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ เพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานต่อไป

^๕ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๔

^๖ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ผู้การศึกษาแนวทางพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๖.

^๘ อ้างแล้ว, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ, (๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๙ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒, งานโรงเรียนวิถิพุทธ, (๒๕๕๕), (อัติสำเนา).

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

ผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาที่ต้องการทราบดังนี้

๑.๓.๑ บริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ความคิดเห็นของผู้อำนวยการและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ของโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์ ๓ โรงเรียน และจังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๒ โรงเรียน มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเนื้อหาด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ใน ๕ ด้าน คือ (๑) ด้านกายภาพ (๒) ด้านการเรียนการสอน (๓) ด้านการบริหารจัดการ (๔) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต (๕) ด้านบรรยากาศและภูมิทัศน์

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรดังนี้

๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา ตำแหน่ง และระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ใน ๕ ด้าน คือ (๑) ด้านกายภาพ (๒) ด้านการเรียนการสอน (๓) ด้านการบริหารจัดการ (๔) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต (๕) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำนวน ๕๘ โรงเรียน จำนวน ๑๑๖ คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้การเปิดตารางของ Krejcie & Morgan^{๑๐} ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๙๒ คน

๑.๔.๔ ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) คือ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงกว้าง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

๑) ดร. วินัย ทองมัน	ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีนครสวรรค์
๒) ดร. จงกล เดชปั้น	ผู้อำนวยการโรงเรียนเขากะลาวิทยาคม
๓) นาย พันศักดิ์ ศรีทอง	ผู้อำนวยการโรงเรียนพระบางวิทยา
๔) นางนภาลย์ สงวนวงศ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนทัพทันอนุสรณ์
๕) นายปรเวษฐ์ เกษมโชค	ผู้อำนวยการโรงเรียนการังวิทยาคม

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ตั้งแต่ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ถึง ตุลาคม ๒๕๕๖ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานดังนี้

- ๑) ผู้บริหาร ครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๔๒ แตกต่างกัน
- ๒) ผู้บริหาร ครูที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๔๒ แตกต่างกัน

^{๑๐} Krejcie, Robert V. & Morgan, Daryle W. **Determining Sample Size for Research Activities** , (Educational and, Psychological Measurement. 30(3) 1970).

๓) ผู้บริหาร ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๔๒ แตกต่างกัน

๔) ผู้บริหาร ครูที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีความคิดเห็นการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๔๒ แตกต่างกัน

๕) ผู้บริหาร ครูที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๔๒ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การบริหาร หมายถึง การวางแผนเตรียมการ ทั้งบุคลากร งบประมาณ และสถานที่ที่มุ่งเน้นพัฒนาและสร้างศรัทธาแก่ผู้มีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงาม ในการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

โรงเรียนวิถิพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่เน้นกรอบการพัฒนาการนำหลักไตรสิกขาทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนอย่างบูรณาการ ทำให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดูและฟังเป็น ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต ๔๒ จำนวน ๕๘ โรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ และหรือรองผู้อำนวยการ โดยดำรงตำแหน่งในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

ครู หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนและรับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ หมายถึง กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธซึ่งประกอบด้วยด้วยหลักการการบริหาร ๕ ด้านดังต่อไปนี้

๑) **ด้านกายภาพ** หมายถึง มีป้ายโรงเรียนวิถิพุทธ มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน และประจำห้องเรียน มีพุทธศาสนสุภาษิต และวาทะธรรมิตตตามที่แตกต่างกัน มีความสะอาดร่มรื่น หรือลานธรรม มีห้องพระพุทธศาสนาหรือห้องจริยธรรมไม่มีมุมอับ มีสถานที่ออกกำลังกายและไม่มีสิ่งเสพติดในสถานศึกษา

๒) **ด้านการเรียนการสอน** หมายถึง การบูรณาการวิถิพุทธทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ครู ผู้บริหารและนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจ ครุณานักเรียนปฏิบัติทำกิจกรรมจิตอาสา หรือมีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ มีการเข้าค่ายปฏิบัติธรรมปีละ ๑ ครั้ง และมีการนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการเรียนการสอน

๓) **ด้านการบริหารจัดการ** หมายถึง การสร้างความตระหนัก เข้าใจในหลักการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ ตามความเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษา

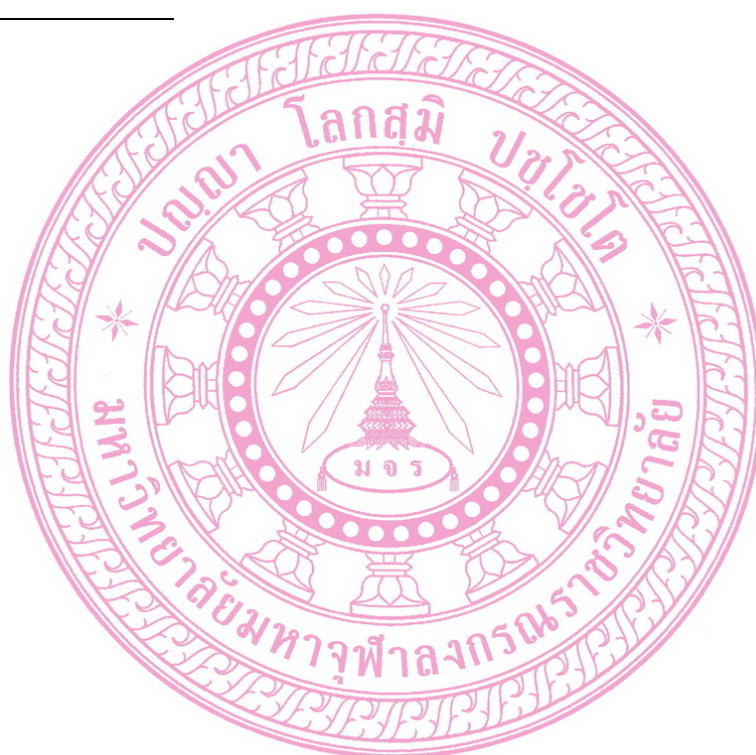
๔) **ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต** หมายถึง การจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การใส่เสื้อสีขาว มีการสวดมนต์ทุกสัปดาห์ ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ มีการรักษาศีล ๕ การยิ้มง่ายไหว้สวย กราบงาม พิจารณาอาหารก่อนรับประทาน รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ การประหยัด อดออม ถนอมใช้ เงินและสิ่งของ

๕) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน ไม่ดูดนักเรียน บริหารจิตเจริญปัญญาก่อนเรียน ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธง สถานศึกษามีการจัด กิจกรรมโฮมรูมที่อบอุ่น มีพระมาสอนสมาธิเสมอ จัดทำบันทึกความดี และส่งเสริมการเรียนรู้ นวัตกรรม รวมทั้งมีบรรยากาศเคารพพ้อง ยิ้มแย้มแจ่มใส

แนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง วิธีปฏิบัติที่ดี ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และนักเรียนในการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติของการ บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

๑. ได้ทราบถึงบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒
๒. ได้ทราบถึงความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
๓. ได้ทราบถึงแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพ ของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีและหลักการ “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒” ที่รวบรวมมาจากตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย เอกสารทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขา
- ๒.๓ บริบทของโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒
- ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๑.๑ แนวคิด เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

บทบาท (Role) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลต้องแสดงให้สอดคล้องกับสถานภาพในสังคมและความคาดหวังของบุคคลอื่นที่มีต่อสถานภาพของตน เช่น ผู้บริหาร ครู ทหารและตำรวจเป็นต้น นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาได้อธิบายถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้

อับรามสัน (Abramson)^๑ ได้ให้ทัศนะการบริหารงานของผู้บริหารยุคใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ว่า การทำให้องค์กรประสบความสำเร็จผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทดังนี้

- ๑) การเป็นตัวกลางในการเปลี่ยนแปลง (Change agent) หมายถึงผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ล้ำสมัยและไม่ถูกต้องโดยผู้บริหารจะต้องมีความมั่นคงเข้มแข็ง
- ๒) การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial) หมายถึงผู้บริหารต้องเป็นผู้ลงทุนมีความคิดสร้างสรรค์และมีปฏิภาณไหวพริบดี
- ๓) การเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) หมายถึงผู้บริหารจะต้องเน้นและให้ความสำคัญแก่บุคคลและเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากบุคลากร

มินซ์เบิร์ก (Mintzberg)^๒ ได้จัดบทบาทเป็นกลุ่มพฤติกรรมสำคัญไว้ ๓ กลุ่มคือ

- ๑) พฤติกรรมผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal) ประกอบด้วยบทบาทด้านการเป็นสัญลักษณ์ขององค์การบทบาทในฐานะผู้ประสานงานและบทบาทของหัวหน้างาน

^๑ Abramson, Mark A., "In Search of the New Leadership", (Management, September, 1996), p. 1-4.

^๒ Mintzberg H, The Nature of Managerial Work, (Harper Row, 1973), p. 12.

๒) พฤติกรรมเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารขององค์กร (Information) เป็นเรื่องเกี่ยวกับบทบาททางด้านการตรวจสอบติดตามบทบาทด้านการเผยแพร่ข้อมูลและบทบาทในฐานะโฆษกของหน่วยงาน

๓) พฤติกรรมของผู้นำในด้านการตัดสินใจ (Decision-Making) เป็นบทบาทที่สำคัญ๔ ด้านที่ผู้นำจะต้องปฏิบัติคือบทบาทในฐานะผู้ประกอบการบทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากรบทบาทของผู้พิทักษ์และบทบาทในฐานะนักเจรจาต่อรอง

รศ.ดร. ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร^๓ ได้ทำการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการด้านต่างๆและได้สรุปทัศนะเกี่ยวกับผู้นำ ดังนี้

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ซึ่งสามารถนำหรือประสานการทำงานของสมาชิกในกลุ่มให้ทำงานร่วมกันจนประสบผลสำเร็จ โดยบุคคลนั้นได้รับการยอมรับจากสมาชิกในกลุ่มด้วยส่วนภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการในการใช้อิทธิพลของผู้นำต่อการทำกิจกรรมของแต่ละบุคคล ในความพยายามที่จะให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

นพพงษ์ บุญจรจิตรคุลย์^๔ กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้นำไว้ ๓ ประการ ดังนี้

๑) ผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกกลุ่มอยู่ร่วมกัน (Maintenance of Membership) หมายถึง จะต้องอยู่ใกล้ชิดกับกลุ่ม มีความสัมพันธ์ในกลุ่ม และเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่มทำให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน

๒) ผู้ปฏิบัติภารกิจของกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ (Objective Attainments) หมายถึง เขาจะต้องรับผิดชอบในกระบวนการวิธีการทำงานด้วยความมั่นคงและเข้าใจได้และเขาจะต้องทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

๓) ผู้อำนวยให้เกิดการติดต่อปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม (Group Interaction Facilitation) หมายถึง เขาจะต้องปฏิบัติงานในทางที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์และปฏิบัติกันด้วยดีของสมาชิกในกลุ่ม การติดต่อสื่อสารที่ดีเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นการช่วยให้หน้าที่นี้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ยังได้นำความเห็นวอลล์และฮอคินส์ (Robert G. Wall and Hugh Hawkins) ซึ่งได้แสดงถึงหน้าที่ของผู้นำไว้ดังนี้

- ๑) เป็นนักบริหารที่ดี (Good Executive)
- ๒) เป็นผู้วางนโยบาย (Policy Maker)
- ๓) เป็นผู้วางแผน (Planner)
- ๔) เป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert)
- ๕) เป็นผู้แทนของกลุ่มในการติดต่อภายนอก (External Group Representative)
- ๖) เป็นผู้ให้คุณและโทษ (Purvey Rewards and Punishments)
- ๗) เป็นอนุญาโตตุลาการ (Group Symbol)
- ๘) เป็นแบบอย่างที่ดี (Exemplar)

^๓ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร รศ.ดร., จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์สุวิริยาสาน, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓๘.

^๔ นพพงษ์ บุญจรจิตรคุลย์, ภาวะบทบาทและหน้าที่ของผู้นำ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://school.obec.go.th/sup_br3/zx_11.htm, [๑๕ พ.ย. ๒๕๕๔], เข้าถึงเมื่อ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๕.

๙) เป็นนักอุดมคติ (Ideologist)

สรุปได้ว่าบทบาทคือการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคลเพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมถ้าสถานภาพหรือความสัมพันธ์ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปบทบาทจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

๒.๑.๒ ประเภทของบทบาทผู้บริหาร

๑. บทบาทที่รัดกุมได้แก่บทบาทผู้บริหารที่มีข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติอย่างแน่นอนตายตัวจะเปลี่ยนแปลงหรือยืดหยุ่นไม่ได้เช่นบทบาทของผู้อำนวยการโรงเรียน บทบาทของนายกรัฐมนตรี อดีติ เป็นต้น จำเป็นต้องแสดงตามอำนาจหน้าที่ที่จะต้องความรับผิดชอบนั้นๆเพราะบทบาทนั้นได้ระบุไว้แน่ชัดในรูปของกฎหมายมีระเบียบแบบแผน

๒. บทบาทที่ยืดหยุ่นได้แก่บทบาทที่ผู้บริหารยอมให้พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับบทบาทนั้นเปลี่ยนแปลงแปรผันไปได้พอสมควรไม่มีข้อกำหนดตายตัวอย่างเด็ดขาดเช่นบทบาทของบิดามารดา ย่อมมีข้อกำหนดไว้กว้างๆเพื่อให้พฤติกรรมแปรผันได้พอสมควร

๓. บทบาททั่วไปได้แก่บทบาทที่ผู้บริหารมีข้อจำกัดนิยามและขอบเขตพฤติกรรมไว้อย่างกว้างๆเพื่อที่สมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้นจะถือปฏิบัติได้บทบาทหรือพฤติกรรมเช่นนี้เรียกว่าบทบาท ย่อยเช่นผู้ชายผู้หญิงมีบทบาทการประกอบอาชีพบางอย่างแตกต่างกันบทบาทที่มีต่อสังคมก็แตกต่างกัน เป็นต้น

๔. บทบาทย่อยได้แก่บทบาทที่ผู้บริหารแบ่งรายละเอียดเป็นส่วนเป็นตอนๆออกไปอีกเพื่อกำหนดบทบาทเด่นชัดง่ายแก่การปฏิบัติเช่นผู้ชายเหมาะที่เป็นตำรวจทหารส่วนผู้หญิงเหมาะที่จะเป็นพยาบาลหรือบทบาทที่เป็นไปตามวัยเช่นวัยเด็กวัยรุ่นวัยผู้ใหญ่ เป็นต้น

๕. บทบาทที่แท้จริงได้แก่บทบาทที่ผู้บริหารละเว้นหรือทอดทิ้งไม่ได้ถ้าไม่ประพฤติหรือประพฤติขาดตกบกพร่องจะทำให้เสียหายเช่นบทบาทของครูการสอนเป็นบทบาทที่แท้จริงจะละเลยไม่เป็นแบบอย่างที่ดีเพียงแต่สอนคงไม่ได้เพราะจะทำให้บทบาทในการเป็นครูเสียไป

๖. บทบาทเสริมหรือเสริมบทบาทได้แก่บทบาทที่ผู้บริหารแสดงออกนั้นเพื่อไปเสริมหรือทำให้บทบาทที่แท้จริงนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้นถ้าไม่ทำหรือละเลยก็ไม่ทำให้สภาพการณ์นั้นเสียไปเพียงแต่ไม่สมบูรณ์เช่นการทำหน้าที่สอนก็ต้องปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่าง เป็นต้น

๗. บทบาทตามกฎหมายได้แก่บทบาทผู้บริหารที่กฎหมายกำหนดไว้ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะไม่มีผลหรือเป็นการผิดกฎหมายเช่นการครอบครองรถยนต์ที่ติดต้องจดทะเบียน

ประกอบ มีโคตรกอง^๕ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่จะมีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ ดังนี้”

๑. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ

๒. ประสพการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท

^๕ ประกอบมี โคตรกอง, “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑).

๓.บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท

สรุปว่าบทบาทของผู้บริหารจะขึ้นอยู่กับกฎหมายตำแหน่งสถานภาพและบุคลิกภาพของบุคคลนั้นๆซึ่งบุคคลหนึ่งอาจมีหลายบทบาทก็ได้

๒.๑.๓ ความหมายของบทบาท

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒^๖ ได้ให้ความหมาย บทบาทไว้ว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ บทบาทในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

พินิจ เพ็ชรดารา^๗ กล่าวสรุปว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ

ยนต์ ชุ่มจิต^๘ ได้ให้ความเห็นว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่นๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆ

วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข^๙ ได้สรุปว่า บทบาท คือการกระทำตามหน้าที่ ที่กำหนดของบุคคลหรือพฤติกรรมที่คาดหวังและเห็นได้ ซึ่งเป็นการกระทำของบุคคล

สงวน สุทธิเลิศอรุณ^{๑๐} กล่าวว่า บทบาท คือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามที่แสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิ์และหน้าที่ เช่น บุคคลที่เป็นครู ก็ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม

สุนทร กุญชร^{๑๑} กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละ

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^๗ พินิจ เพ็ชรดารา, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕).

^๘ ยนต์ ชุ่มจิต, ความเป็นครู, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓

^๙ วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข, “บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓).

^{๑๐} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

^{๑๑} สุนทร กุญชร, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

บุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น

สรุปได้ว่าบทบาทเป็นหน้าที่ พฤติกรรมที่คาดหวังและการกระทำ การแสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ

๒.๑.๔ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

๑) ผู้บริหารสถานศึกษาคือบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน

๒) บทบาทผู้บริหารสถานศึกษามีหมายถึงพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่ง^{๑๒}

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดการโรงเรียนประถมศึกษามีดังนี้^{๑๓}

๑. บทบาทการจัดการงานวิชาการได้แก่งานหลักสูตรงานการสอนงานประเมินผลการเรียนรู้การสอนและงานนิเทศการศึกษา

๒. บทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนวิชาการได้แก่การจัดสายงานการจัดบุคลากรเข้าสายงานการจัดการทรัพยากรและเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงานการจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้บุคลากรการวางแผนดำเนินงานการจัดประเมินผลการทำงาน

๓. บทบาทหน้าที่ในการประสานงานประสานงานของผู้บริหารมีเหตุผลที่สำคัญคือการให้งานต่างๆที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานย่อยที่อยู่ในโรงเรียนได้ดำเนินการไปอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กันเพื่อให้งานของโรงเรียนบรรลุตามที่กำหนดไว้

อำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาตามกฎหมายการศึกษาที่กำหนดไว้ดังนี้^{๑๔}

๑. กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

๑.๑ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด (ม.๒๒)

๑.๒ การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม (ม.๒๓)

๑.๓ จัดการประเมินผู้เรียนพิจารณาจากพฤติกรรมการเรียนและกิจกรรม(ม.๒๖)

๑.๔ จัดทำสารของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชนสังคมประเทศชาติ (ม.๒๗วรรคสอง)

^{๑๒} กระทรวงศึกษาธิการ, “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.๒๕๔๒และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๕๕”, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ), ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๑.

^{๑๓} ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์, “การพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา”, (นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมจารีราช, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗๙.

^{๑๔} กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนที่เป็นนิติบุคคล”, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑๑.

๑.๕ ร่วมกับบุคคลรอบคร้วชุมชนองค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชนองค์กรการวิชาชีพสถาบันศาสนาสถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (ม.๒๙)

๑.๖ พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้สอน สามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน (ม.๓๐)

๑.๗ บริหารและจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณการบริหารบุคคลและ การบริหารทั่วไปตามที่กระทรวงกระจายอำนาจมาให้ (ม.๓๙)

๑.๘ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ม.๔๐)

๑.๙ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการ สถานศึกษา (ม.๔ วรรค๔)

๑.๑๐ จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและจัดทำรายงาน ประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน (ม.๔๘)

๑.๑๑ ให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับ สถานศึกษาตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่ทำการประเมินคุณภาพนอกสถานศึกษา (ม.๕๐)

๑.๑๒ ระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและยกย่อง เชิดชูผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา (ม.๕๗)

๑.๑๓ ปกครองบำรุงรักษาดูแลใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ สถานศึกษาทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุและเป็นทรัพย์สินอื่นรวมทั้งจัดหา รายได้จากบริการของสถานศึกษาและเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย วัตถุประสงค์และภารกิจหลักของสถานศึกษา (ม.๕๙ วรรค๑)

๑.๑๔ พัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา (ม.๖๕)

๑.๑๕ พัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (ม.๖๖)

กอร์ตัน (Gorton)^{๑๕}ได้สรุปบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ ๖ ประการคือ

- ๑) บทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร
- ๒) บทบาทในฐานะเป็นผู้นำในด้านการสอนหรือด้านวิชา
- ๓) บทบาทในฐานะเป็นผู้รักษาระเบียบวินัย
- ๔) บทบาทในฐานะเป็นผู้ส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์
- ๕) บทบาทในฐานะเป็นผู้ประเมินผล
- ๖) บทบาทในฐานะเป็นผู้แก้ปัญหาความขัดแย้ง

เซอร์จิอวานนีและคาร์เวอร์ (Sergiovanni and Carver)^{๑๖}ได้เสนอแนะผู้บริหาร สถานศึกษาควรจะต้องแสดงความเป็นผู้นำใน๓ประการต่อไปนี้

^{๑๕} Richard D. Gorton, *School Administration and Supervision*, (Dubuque: Wm. C. Brown, 1973), p 71.

๑. พฤติกรรมของผู้บริหารผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องแสดงความเป็นผู้นำโดยการมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเกียรติและศักดิ์ศรีของตำแหน่งจะต้องประสานกิจกรรมต่างๆของกลุ่มพฤติกรรมของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อโครงสร้างกระบวนการและวิธีการทำงานและมีอิทธิพลต่อขวัญของครูอาจารย์พฤติกรรมของนักเรียนเนื้อหาสาระของหลักสูตรหัวหน้าสถานศึกษาจะต้องแสดงพฤติกรรมของผู้บริหารใน ๒ ลักษณะคือ (๑) พฤติกรรมมุ่งงานคือมุ่งในการปฏิบัติการกิจของกลุ่มให้สำเร็จ (๒) พฤติกรรมมุ่งคนคือสนใจในบุคคลที่เกี่ยวข้องเช่นให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับความมุ่งมั่น ความปลอดภัยการยอมรับนับถือศักดิ์ศรีคุณค่าในความเป็นคน

๒. พัฒนาคนอื่นการพัฒนาคนจะต้องพัฒนาทั้งที่ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องพัฒนาศักยภาพของผู้นำรุ่นใหม่ให้เกิดขึ้นหากบุคคลในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาทั้งความสามารถและจิตใจจนถึงระดับที่พึงปรารถนาแล้วเชื่อได้ว่าสถานศึกษาย่อมสามารถบรรลุเป้าหมายได้

๓. หน้าที่ของผู้นำกลุ่มหน้าที่สถานศึกษาจะต้องแสดงบทบาทผู้นำของกลุ่มใน ๒ ประการคือ (๑) บทบาทในการปฏิบัติการกิจของกลุ่มคือผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทในการทำงานให้สำเร็จ (๒) บทบาทในการสร้างกลุ่มเป็นบทบาทที่ทำให้กลุ่มคงอยู่ต่อไปได้และมีความเจริญผู้บริหารจะต้องสนใจพฤติกรรมของคนและสร้างความกลมเกลียวสมานฉันท์ภายในกลุ่มปลูกจิตสำนึกให้สมาชิกสนใจที่จะทำงานแบบใหม่ที่ดีกว่า

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^{๑๖} ได้ให้ภาพที่ชัดเจนของโรงเรียนวิถิพุทธว่าเป็นสถานศึกษาที่ดำเนินตามแนวทางของพุทธ คือท่านผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานนั่นคือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่ผู้บริหารมีบทบาทนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ^{๑๗}

สุนน อมรวิวัฒน์^{๑๘} กล่าวว่าไตรสิกขาเป็นระบบและกระบวนการของชีวิตซึ่งครอบคลุมหลักการพัฒนามนุษย์โดยใช้ชีวิตวิถีชีวิตและการพัฒนาชีวิตที่ดี เป็นโจทย์หลักจึงครอบคลุมทุกมิติทุกกลุ่มสาระทุกพื้นฐานของสังคมกลมกลืนได้สัดส่วนสมดุลและเชื่อมโยงกับธรรมชาติมีลักษณะเป็นองค์รวมหล่อหลอมเกิดประโยชน์นำไปสู่การพัฒนาเต็มศักยภาพผู้เรียน พัฒนาทั่วทั้งกายจิตและปัญญา ผลการศึกษา สนองตอบการพัฒนาชีวิตตามวิถีทางที่ดี ถูกต้อง กลมกลืนกับความเป็นจริงของชีวิตและสังคม เป็นการศึกษาที่กระจำจรัส แจ่มแจ้งโลกส่องชีวิตสว่างเย็นดุจเดือนเพ็ญฉะนั้น

^{๑๖} Thomas J. Sergiovanni and Fred D. Carver, **the School Executive: A Theory of Administration**, 2nd ed., (New York: Harper and Row, 1980), P 168-180

^{๑๗} สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, “**แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ**”, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) ๒๕๔๘), หน้า อนุโมทนา.

^{๑๘} สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, “**แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ**”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) ๒๕๔๘), หน้า ๔.

^{๑๙} สุนน อมรวิวัฒน์, ปฏิบัติงานให้เป็นปฏิบัติธรรม ; เอกสารอ้างอิงชุดที่ ๓: ๓แนวความคิดหลักจากการศึกษาตามนัยพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงเรียนรุ่งอรุณ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒.

ดังนั้นหลักไตรสิกขาจึงถือว่าเป็นหลักการบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธมีบทบาทต้องยึดเป็นหลักการสำคัญในการบริหารจัดการศึกษา

พระมหาพงศ์ นรินทร์ ฐิตวิโส^{๒๐} กล่าวว่าการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธนั้นผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธมีบทบาทนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารโรงเรียน เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ของโรงเรียนวิถิพุทธคือ (๑) การมีทัศนคติและค่านิยมที่ดีงามต่อตนเองสังคมและโลกที่ตนอยู่ (๒) การตระหนักรู้ว่าทุกคนต่างก็อยู่ในฐานะผู้ที่ต้องเรียนรู้มิใช่เพียงการให้การศึกษาแก่เด็กพัฒนาแต่เด็กเท่านั้น (๓) การเป็นกัลยาณมิตรระหว่างกัน

วราภส ประสมสุขและนิพนธ์ กินาวงศ์^{๒๑} กล่าวว่าหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารและเหมาะสมแก่ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธครอบคลุมหลักการครองตน ครองคน ครองงาน จำนวน ๗ หลักธรรมได้แก่ธรรมอันทำให้งาม ๒, สุจริต ๓, ขรรยาวาสธรรม ๔, สังคหะวัตถุ ๔, กัลยาณมิตร ๗, สัมปยุตธรรม ๗ และโยนิโสมนสิการ ๑๐

สมคิด บางโม^{๒๒} กล่าวว่าการบริหารโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่งเป็นหน่วยงานที่ใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์จำนวนมากมาหากการจัดการบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพผลผลิตของโรงเรียนคือนักเรียนที่ออกไปย่อมมีประสิทธิภาพต่ำซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์^{๒๓} ให้ความหมายการบริหารโรงเรียนไว้ว่าหมายถึงกิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง queบุคคลร่วมกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบและใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆที่เหมาะสมผู้บริหารโรงเรียนมีภารกิจที่ต้องปฏิบัติทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนในการดำเนินงาน ๕ ประการคือ

๑. การให้โอกาสทางการศึกษาหรือปรับปรุงการศึกษาในโรงเรียน
๒. บริหารงานบุคลากรในโรงเรียน
๓. บริหารงานเกี่ยวกับชุมชนและการประชาสัมพันธ์โรงเรียน
๔. บริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ธุรการการเงินและการให้บริการ
๕. บริหารงานกิจการนักเรียน

^{๒๐} พระมหาพงศ์ นรินทร์ ฐิตวิโส, “การศึกษาแนวพุทธ, โรงเรียนวิถิพุทธ, ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, ๒๕๕๑, หน้า ๑.

^{๒๑} วราภส ประสมสุขและนิพนธ์ กินาวงศ์, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”, วารสารศึกษาศาสตร์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒, (พฤศจิกายน ๒๕๔๙-มีนาคม ๒๕๕๐), หน้า ๗๓.

^{๒๒} สมคิด บางโม, “การบริหารการศึกษา”, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๓.

^{๒๓} นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, “ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา”, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๘.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^{๒๔} ให้ความหมายการบริหารโรงเรียนไว้ว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารการศึกษามีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดเป้าหมายกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความเป็นไปได้และเข้าใจภารกิจตลอดจนขอบข่ายของงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน

นิพนธ์ กินาวงศ์^{๒๕} กล่าวว่าการบริหารโรงเรียนคือกระบวนการต่างๆในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลซึ่งเรียกว่าผู้บริหารโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม

สรุปได้ว่าการบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จะต้องทำเป็นกระบวนการโดยกลุ่มบุคคลต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั้นก็คือการพัฒนาสมาชิกหรือผู้รับบริการทางการศึกษาให้เป็นผู้มีคุณภาพที่สังคมต้องการ และเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องนำองค์กรให้อยู่รอด ต้องกำหนดแผนงานวิธีการตลอดจนขั้นตอนต่างๆในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ โดยพึงพึงงบประมาณจากรัฐที่มีไม่มากนักด้วยความประหยัดใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าทั้งคน เงิน เวลา และทรัพยากรอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา^{๒๖} ได้สรุปแบบสอบถามของผู้บริหารจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน ๔๒ คน มีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จำเป็นสำหรับการบริหารงานดังนี้

- ๑) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ๒) มีความก้าวหน้าทันเหตุการณ์
- ๓) มีประสบการณ์ความสามารถความรอบคอบความรู้กว้างขวาง
- ๔) มีความเฉลียวฉลาดและปฏิภาณไหวพริบ
- ๕) มีความสามารถในการใช้เหตุผลแก้ปัญหา
- ๖) มีความรู้ในสถานการณ์ต่างๆได้เป็นอย่างดีมีความรู้และทักษะเหนือชาวบ้าน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^{๒๗} ได้กำหนดมาตรฐานเฉพาะตำแหน่งเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนไว้ดังนี้

๑. มีความรู้ความเข้าใจในงานที่ปฏิบัติ
๒. มีความเข้าใจกฎหมายข้อบังคับระเบียบแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน
๓. มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา
๔. มีความเข้าใจนโยบายและแผนงานของกรมกระทรวงเจ้าสังกัด

^{๒๔} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, “คู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

^{๒๕} นิพนธ์ กินาวงศ์, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พิษณุโลก : ตระกูลไทย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

^{๒๖} สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, “เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารสถานศึกษา”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๒๗} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, “คู่มือคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๑), หน้า ๖.

๕. มีความรู้ความเข้าใจนโยบายของรัฐบาลปัญหาด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าบทบาทของผู้บริหาร คือมีความรู้ด้านการบริหาร สามารถปรับสำนักงานของตนให้น่าอยู่สะอาดเป็นสัดส่วนและมีความเป็นระเบียบรวมทั้งสามารถเข้าใจกฎระเบียบข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีความรู้ความเข้าใจนโยบายทั้งของกรมและกระทรวงที่สังกัด นโยบายของรัฐ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยสรุปคือผู้บริหารต้องรู้ตน รู้คนและรู้งานนั่นเอง

เคเนเซวิช (Knezevich)^{๒๘} เสนอบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ๑๗ ประการคือ

๑. บทบาทการเป็นผู้กำหนดทิศทางการปฏิบัติงาน (Direction setter) ผู้บริหารจะต้องช่วยให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมายได้ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการชี้แจงทำความเข้าใจเขียนวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

๒. บทบาทเป็นผู้กระตุ้นความเป็นผู้นำ (Leader catalyst) บทบาทนี้จำเป็นต้องมีความสามารถในการจูงใจกระตุ้นและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์การมีทักษะในกระบวนการกลุ่ม

๓. บทบาทเป็นนักวางแผน (Planner) จะต้องมีความสามารถในการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตเตรียมบุคลากรให้พร้อมในการรับมือกับสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นมีความรู้ความเข้าใจในการวางแผน

๔. บทบาทเป็นผู้ตัดสินใจ (Decision maker) บทบาทนี้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีต่างๆของการตัดสินใจมีความสามารถในการตัดสินใจ

๕. บทบาทเป็นผู้จัดองค์การ (Organizer) ผู้บริหารจำเป็นต้องออกแบบขยายงานและกำหนดโครงสร้างขององค์การขึ้นใหม่ผู้บริหารจำเป็นต้องเข้าใจพฤติกรรมขององค์การ

๖. บทบาทเป็นผู้เปลี่ยนแปลง (Change manager) ผู้นำจะต้องนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สถาบันเพื่อเพิ่มพูนคุณภาพของสถาบัน

๗. บทบาทเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) ผู้บริหารจะต้องมีความเข้าใจรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์เข้าใจเครือข่ายของการสื่อสารวิธีพิเศษเข้าใจระบบการรายงานที่ดีจึงจะสามารถประสานกิจกรรมต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๘. บทบาทเป็นผู้สื่อสาร (Communicator) ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการสื่อสารทั้งการพูดและการเขียนรู้จักใช้สื่อต่างๆเพื่อการสื่อสาร

๙. บทบาทเป็นผู้แก้ความขัดแย้ง (Conflict manager) ผู้บริหารจะต้องเข้าใจความขัดแย้งจะต้องมีความสามารถในการต่อรองไกล่เกลี่ยจัดการกับความขัดแย้งและแก้ปัญหาความขัดแย้ง

๑๐. บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา (Problems manager) ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการวินิจฉัยปัญหาแก้ปัญหา

^{๒๘} เคเนเซวิช (Knezevich), อ้างใน Richard D. Gorton, *School Administration and Supervision*, (Dubuque: Wm. C Brown, 1983), p. 71.

๑๑. บทบาทเป็นผู้จัดระบบ (Systems manager) ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ระบบและกระบวนการที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจในการนำทฤษฎีทางการบริหารไปใช้ประโยชน์

๑๒. บทบาทเป็นผู้บริหารการเรียนการสอน (Instructional) ผู้บริหารจะต้องมีความเข้าใจในระบบการเรียนรู้การเจริญและการพัฒนาการของมนุษย์เข้าใจทฤษฎีการสร้างและพัฒนาหลักสูตร

๑๓. บทบาทเป็นผู้บริหารบุคคล (Personnel) ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการเป็นผู้นำการเจรจาต่อรองการประเมินผลงานและการปฏิบัติงานของบุคคล

๑๔. บทบาทเป็นผู้บริหารทรัพยากร (Resource) ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการเงินงบประมาณสามารถในการบริหารวัสดุครุภัณฑ์การก่อสร้างการบำรุงรักษา

๑๕. บทบาทเป็นผู้ประเมิน (Appraiser) ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการประเมินความต้องการการประเมินระบบวิธีการทางสถิติและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

๑๖. บทบาทเป็นนักประชาสัมพันธ์ (Public relater) ผู้บริหารต้องมีทักษะในการสื่อความหมายรู้จักวิธีสร้างภาพพจน์ที่ดีรู้จักและเข้าใจการเผยแพร่ข่าวสารด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ

๑๗. บทบาทเป็นประธานในพิธีการ (Ceremonial head) ผู้บริหารจำเป็นจะต้องใช้ความสามารถในบทบาทต่างๆที่กล่าวมาเพื่อแสดงบทบาทนี้

ธีระ รุญเจริญ^{๒๙} ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาของนักการศึกษาไว้ดังนี้

๑) บทบาทในการบริหารงานบุคคลเมื่อมีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการจากกระทรวงไปยังสถานศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยจะเป็นการบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการความรับผิดชอบของผู้บริหารจะมากขึ้นซึ่งนอกจากจะต้องบริหารจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดแล้วจะต้องบริหารหน่วยงานให้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดเช่นการสรรหาบุคคลการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งหรือการให้ความดีความชอบการดำเนินการทางวินัยผู้บริหารจะต้องเป็นนักบริหารมืออาชีพทันสมัยและมีผลการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านและสังคมที่ดี (Good Governance) อันได้แก่หลักนิติธรรมหลักคุณธรรมหลักความโปร่งใสหลักการมีส่วนร่วมหลักความคุ้มค่าและหลักความรับผิดชอบต่อ

๒) บทบาทในการบริหารงบประมาณและการเงินผู้บริหารควรมีกระบวนการพิจารณางบประมาณที่มีประสิทธิภาพดังนี้

๒.๑ การจัดทำงบประมาณโดยสถานศึกษาเสนอเป้าหมายและความต้องการงบประมาณในขั้นตอนนี้ผู้บริหารจะต้องทำแผนงบประมาณระยะปานกลาง๓ปีประกอบด้วยกำหนดเป้าหมายจำนวนนักเรียนล่วงหน้า๓ปีประกอบด้วยการประมาณการงบประมาณการกำหนดวงเงินงบประมาณขั้นต่ำ (Based Line Budget) ที่ต้องการขอในแต่ละปี

๒.๒ การจัดสรรงบประมาณผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณโดยแบ่งออกเป็นงบลงทุนและงบดำเนินการงบรายหัว

^{๒๙} ธีระ รุญเจริญ, “การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา”, พิมพ์ครั้งที่๓, (กรุงเทพมหานคร : U.L.T. เพรส, ๒๕๔๖), หน้า ๙๗.

๒.๓ การบริหารอย่างโปร่งใสมีประสิทธิภาพและได้ผลตามเป้าหมายทั้งงบประมาณงบดำเนินการและงบรายหัวทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ

๒.๔ การติดตามตรวจสอบและรายงานผู้บริหารต้องมีความสามารถสูงในการติดตามตรวจสอบและรายงานอย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักเสมอว่าบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงบประมาณและการเงินจะอยู่ภายใต้การบริหารในรูปแบบคณะกรรมการเสมอ

๓) บทบาทเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพทางการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวกให้คำปรึกษาและดูแลให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาที่ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมโดยสรุปได้ดังนี้

๓.๑ ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจมีวิสัยทัศน์เห็นความสำคัญและมีเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพทางการศึกษา

๓.๒ สร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรในสถานศึกษา

๓.๓ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา

๓.๔ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

๓.๕ เตรียมวางแผนและจัดทำระบบสารสนเทศภายในสถานศึกษา

๓.๖ การดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

๓.๗ การตรวจสอบและติดตามการสร้างเครื่องมือในการประเมินการดำเนินการประเมินการวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งการเขียนรายงานการประเมินตนเอง

๓.๘ การรับการประเมินภายนอกผู้บริหารมีบทบาทสำคัญคือเป็นแกนนำในการเตรียมการหรือวางแผนให้สถานศึกษาพร้อมกับการประเมินเป็นผู้ประสานงานและผู้อำนวยความสะดวกเป็นผู้ชี้แจงทำความเข้าใจหรือให้ข้อมูลสารสนเทศเพิ่มเติมแก่คณะผู้ประเมินภายนอกเป็นผู้ตรวจสอบและลงนามรับทราบในการรายงานการประเมินของคณะผู้ประเมินภายนอกและนำผลการประเมินภายนอกไปปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษา

๔) บทบาทในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนครูซึ่งเป็นบุคลากรหลักและมีบทบาทสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังนี้

๔.๑ สนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

๔.๒ การพัฒนาหลักสูตร

๔.๓ การจัดหาแหล่งการเรียนรู้

๔.๔ การวิจัยในชั้นเรียน

๔.๕ การจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้

๔.๖ การจัดหางบประมาณสนับสนุน

๔.๗ การเผยแพร่ผลงาน

๔.๘ การให้ขวัญกำลังใจ

๔.๙ บทบาทในการสนับสนุนการนิเทศการจัดการเรียนการสอน

๔.๑๐ บทบาทในการกำกับติดตามและประเมินผล

๕) บทบาทในการพัฒนาวิชาชีพครูผู้บริหารมีบทบาทดังนี้^{๓๐}

๕.๑ การพัฒนาครูให้สามารถปฏิบัติงานปฏิรูปการเรียนรู้

๕.๒ การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู

๕.๓ การพัฒนาความก้าวหน้าของครู

ธีระ รุญเจริญ^{๓๑} ได้กล่าวว่าบทบาทของผู้บริหารที่ผ่านมาได้แก่เรื่องบุคลากร เรื่องของนักเรียน เรื่องโรงเรียนกับชุมชน การพัฒนาหลักสูตรและการสอน การเงินและการจัดการ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและความสัมพันธ์ระหว่างงานต่างๆ การวางแผนการจําต้องการ การนำและการควบคุม และในปัจจุบันนี้ผู้บริหารต้องเพิ่มการฝึกฝนทางการเป็นผู้นำทางการสอนและผู้นำทางการสอนจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ซึ่งอยู่เสมอก็คือ

๑.สามารถทำงานร่วมกับครูในโรงเรียน

๒.สามารถแบ่งปันความรู้ทางการวิจัยกับผู้ร่วมงาน

๓.การนำกระบวนการประเมินผลไปใช้

๔.การที่จะรู้ว่าอะไรที่กำลังเกิดขึ้นในทุกๆชั้นเรียน

๕.การจัดหาบทความที่เป็นประโยชน์หรือผลงานวิจัยต่างๆให้กับครูทางใดก็ได้พยายามที่จะพูดหรือเสนอผลงานวิจัยที่ค้นพบที่คิดว่าเป็นประโยชน์กับโรงเรียนและครูและเป็นสิ่งกําลังหันสมัยโดยให้ครูคิดว่าเป็นเพียงผู้ที่จะกระตุ้นให้ครูได้ติดตามเท่านั้น

๖.บทบาทในการพัฒนาตนเอง

๗.บทบาทในการควบคุมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณครูผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการได้ดังนี้

(๑) ใช้จรรยาบรรณครูเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการประเมินครู

(๒) ใช้จรรยาบรรณครูเป็นเครื่องมือในการบริหารด้วยการสอดส่องดูแลและควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติงานของครู

(๓) ประเมินครูเป็นรายบุคคล

(๔) ให้ครูประเมินตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูแล้วกำหนดแนวทางในการพัฒนา

(๕) นิเทศควบคุมตรวจสอบและปรับปรุงการปฏิบัติงานของครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๘. บทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษาผู้บริหารมีบทบาทดังนี้

^{๓๐} ปรัชญา เวสารัชช์, “ชุดฝึกอบรมผู้บริหาร”, (กรุงเทพมหานคร : ประมวลสารการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑๐.

^{๓๑} ธีระ รุญเจริญ, “การบริหารเพื่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้”, (กรุงเทพมหานคร : เกล็ดการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๘๓.

- (๑) บทบาทวิเคราะห์สภาพชุมชนและท้องถิ่น
- (๒) บทบาทการแสวงหาความร่วมมือจากชุมชนและท้องถิ่น
- (๓) บทบาทในการสนับสนุนและพัฒนาชุมชน
- (๔) บทบาทการมีส่วนร่วมกับการบริหารส่วนท้องถิ่น

บทบาทของผู้บริหารในโรงเรียนในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญสรุปได้ดังนี้^{๓๒}

๑. เป็นผู้นำในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของครูและนักเรียน
๒. เป็นผู้นำในการบริหารโดยยึดแนวทางการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management: SBM)
๓. เป็นผู้นำด้านการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้
๔. เป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาการ
๕. เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
๖. เป็นผู้นำในการบริหารงานประชาธิปไตยโดยร่วมกันทำงานเป็นทีมและส่งเสริมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน
๗. เป็นผู้นำในการจัดการศึกษาและเป็นเอกลักษณ์ขององค์กรในทางสร้างสรรค์
๘. เป็นผู้นำในการบริหารคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ
๙. เป็นผู้สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
๑๐. เป็นผู้นำในการจัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สรุปได้ว่าบทบาทของผู้บริหารที่จะดำเนินการบริหารสถานศึกษานอกจากจะดำเนินการในเรื่องบริหารบุคลากร บริหารงานทั่วไป บริหารแผนงานและงบประมาณและบริหารวิชาการ แล้วผู้บริหารควรมีบทบาทในด้านเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยเฉพาะหลักสูตรผู้บริหารจะต้องมีความเข้าใจเป็นอย่างดีสามารถนำสถานศึกษาไปสู่ทิศทางที่กำหนด เป็นผู้นำการประสานสัมพันธ์ เป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดีทั้งในโรงเรียนและองค์กรต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน เป็นนักประชาธิปไตยบริหารงานแบบมีส่วนร่วมทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรในโรงเรียนทั้งด้านวิชาการงานกิจการนักเรียนและงานอื่นๆ ส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขา

โรงเรียนวิถีพุทธ คือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ^{๓๓}

^{๓๒} สุพล วังสินธ์, “การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๗, (ก.ค. ๒๕๔๕), ๑๖-๑๗.

ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟังเป็นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสง ปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นรากฐานการดำเนินชีวิต^{๓๔}

๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ

สืบเนื่องจากมหาเถรสมาคมได้มีมติ เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๔ มอบหมายให้ พระธรรมวรเมธี เลขาธิการแม่กองธรรมสนามหลวงและพระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้แทนไปพิจารณาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งกำลังจะประกาศใช้ในขณะนั้น

ผลการเจรจากับกรมวิชาการในสมัยนั้นปรากฏว่ากระทรวงศึกษาธิการพร้อมที่จะ ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเรียบร้อยแล้วในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ในหลักสูตรนี้มีเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐาน วิชาพระพุทธศาสนาเพียงไม่กี่บรรทัดดังต่อไปนี้

“มาตรฐานส.๑.๑ เข้าใจประวัติความสำคัญหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐานส.๑.๒ ยึดมั่นในศีลธรรมการทำความดีมีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาใน พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐานส.๑.๓ ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือค่านิยมที่ดีงามและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนบำเพ็ญประโยชน์ต่อ สังคมสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข”

เพื่อช่วยให้โรงเรียนทั่วประเทศมีรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นแบบ เดียวกัน โดยไม่มีการบิดเบือนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา พระเทพโสภณอธิการบดีมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำรายละเอียด สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจัดทำรายละเอียดสาระการ เรียนรู้แกนกลางพระพุทธศาสนาสำหรับโรงเรียนทั่วประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีคำสั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการดังกล่าว มีพระเทพโสภณเป็นประธานมีกรรมการ ๖๓ รูป/คนเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๔๕

คณะกรรมการชุดนี้จัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางพระพุทธศาสนาและ จัดพิมพ์เป็นหนังสือเรื่อง “การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔” สำเร็จเรียบร้อย หันเสนอในที่ประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา: หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา” ซึ่งมีพ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเป็นประธานจัดที่สถาบันราชภัฏสวนดุสิตเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ พระเทพโสภณในฐานะประธานกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

^{๓๓} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “โรงเรียนวิถีพุทธ”, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๒.

^{๓๔} กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๗.

เป็นผู้รายงานรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาต่อนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้เปิดโอกาสให้ที่ประชุมพิจารณาเรื่องนี้ผ่านพอสมควร ผลจากการประชุมชี้แจงครั้งนี้พอสรุปได้เป็น ๓ ประการดังนี้

(๑) นายกรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และชื่นชมผังมโนทัศน์ของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พร้อมกับเสนอแนะให้สาระการเรียนรู้อื่นทำผังมโนทัศน์เช่นเดียวกับสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

(๒) นายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามี ๑ หน่วยกิตในระดับมัธยมศึกษาคำว่า ๑ หน่วยกิต มีค่าเท่ากับ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

(๓) ให้มีโรงเรียนวิถีพุทธนำร่องจังหวัดละ ๒ โรงเรียนในปี ๒๕๕๖

เหตุที่ทำให้มีการพูดถึงโรงเรียนวิถีพุทธก็เพราะว่า นายกรัฐมนตรีได้ถามความเห็นชอบของที่ประชุมว่ารายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร ผู้เข้าประชุมได้อภิปรายสนับสนุนรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามที่นำเสนอ นั้น ศาสตราจารย์ดร.ชัยนันทน์ สมุทรวณิช ผู้บังคับการราชวิทยาลัยเสนอแนะว่าการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลจะต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริงเพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กที่สำคัญคือต้องนิมนต์พระสงฆ์มาช่วยสอนในโรงเรียนเหมือนกับโรงเรียนที่จัด โดยบางศาสนาที่ไม่สอนเฉพาะเรื่องวิชาการแต่เน้นเรื่องกิริยามารยาทและอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้วยโรงเรียนเหล่านั้นประสบความสำเร็จในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเพราะมีบาทหลวงและแม่ชีทั้งหลายมาเป็นแบบอย่างอบรมดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ดังนั้นจึงควรมีโรงเรียนที่สอนเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนาโดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียนเพื่อให้เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยการสอนให้รู้ทำให้ดู อยู่ให้เห็น

นายกรัฐมนตรีเห็นด้วยกับข้อเสนอของศาสตราจารย์ดร.ชัยนันทน์ สมุทรวณิช ตอนแรกในที่ประชุมเรียกโรงเรียนประเภทนี้ว่าโรงเรียนสอนเน้นพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับโรงเรียนที่สอนเน้นภาษาอังกฤษ โรงเรียนเหล่านี้ก็เหมือนโรงเรียนปกติทั่วไปแต่สอนเน้นวิชาพระพุทธศาสนาเป็นพิเศษเพื่อให้เด็กสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริง นายกรัฐมนตรีให้นโยบายว่าในปีการศึกษา๒๕๕๖ให้มีโรงเรียนที่สอนเน้นพระพุทธศาสนาเป็นการนำร่องจังหวัดละ ๒ โรงเรียน ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการรับนโยบายของท่านนายกรัฐมนตรีไปดำเนินการทันทีที่กระทรวงศึกษาธิการเรียกโรงเรียนที่สอนเน้นพระพุทธศาสนาว่า “โรงเรียนวิถีพุทธ” มีการระดมผู้ทรงคุณวุฒิจัดทำเอกสาร “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” และเปิดรับสมัครโรงเรียนนำร่องเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ในเบื้องต้นมีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการในรุ่นที่๑ ปี ๒๕๕๖ จำนวน ๘๙ โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการจัดประชุมปฐมนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธรุ่นที่๑ ณ พุทธมณฑลเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๖ โดยสมเด็จพระพุทธมาจารย์วัดสระเกศ เป็นประธานเปิดการประชุมพระเทพโสภณ เป็นวิทยากรบรรยายนำ จากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้เปิดรับสมัครโรงเรียนเข้าร่วมในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ.๒๕๕๒ มีโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศแล้วจำนวน ๒๓,๓๓๗ โรงเรียน

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๖ มีการประชุมเจ้าคณะภาคและรองเจ้าคณะภาคทั้งฝ่ายธรรมยุต และมหานิกายพร้อมผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่ง ที่ห้องประชุม

กระทรวงศึกษาธิการมีสมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นประธาน ดร.สิริกร มณีรินทร์ ได้กล่าวขอความอนุเคราะห์พระสังฆาธิการให้สนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ นอกจากนี้ที่ประชุมยังได้กำหนดแนวทางในการอบรมพระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน โดยมีเจ้าคณะภาคทุกภาคเป็นเจ้าภาพหลัก มีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้ประสานงาน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามมติมหาเถรสมาคมเรื่องการจัดอบรมครูสอนพระพุทธศาสนาซึ่งมหาเถรสมาคมได้มีมติไปก่อนหน้านี้แล้วเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๔๖

ในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ๒๕๔๖ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับเจ้าคณะภาคทุกภาคและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยดำเนินการจัดอบรมพระสงฆ์ที่สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนจำนวน ๔,๒๙๗ รูปและคฤหัสถ์ที่สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนอีกจำนวน ๒,๐๕๐ คน หลักสูตรนี้ใช้เวลาอบรม ๕ วัน

โครงการโรงเรียนวิถิพุทธทำให้คณะสงฆ์มีโอกาสดีมากเพราะทางฝ่ายบ้านเมืองได้เปิดโอกาสให้เข้าไปสอนและอุปถัมภ์โรงเรียนวิถิพุทธ เพราะถ้าโรงเรียนวิถิพุทธประสบความสำเร็จโดยมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการมากขึ้นและไม่ได้ทำตามกันชั่วคราวแบบไฟไหม้ฟาง เด็กและเยาวชนไทยก็จะเข้าถึงพระพุทธศาสนาเป็นอุปาสกอุปาสิกาที่ดี เมื่อมองในมุมนี้ภารกิจของโรงเรียนวิถิพุทธก็จะเป็นช่องทางที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา สมเด็จพระพุฒาจารย์ได้เตือนคณะสงฆ์ในที่ประชุมหลายครั้งว่าโรงเรียนวิถิพุทธเปิดโอกาสอย่างยิ่งให้พระสงฆ์ได้พิสูจน์ฝีมือในการอบรมและสั่งสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน สมัยก่อนพระสงฆ์ไปขอสอนเด็กและเยาวชนตามโรงเรียนต่างๆแต่เมื่อถึงวันนี้โรงเรียนมานับพันวัด เพื่อให้พระสงฆ์ไปช่วยสอนโรงเรียนวิถิพุทธ พระสงฆ์ต้องตื่นตัวและเตรียมพร้อมเพื่อช่วยให้โรงเรียนวิถิพุทธประสบความสำเร็จ ถ้าพระสงฆ์ไม่แสดงฝีมือในครั้งนี้นี้เท่ากับบทรกไฟชนวนสำคัญทีเดียว^{๓๕}

จากประกายความคิดสำคัญนี้เอง กระทรวงศึกษาธิการจึงนำสู่การส่งเสริมการจัด “โรงเรียนวิถิพุทธ” ที่เป็นจุดสำคัญของการนำคุณค่านามหาศาลของพระพุทธธรรมคัมภีร์สู่สังคมไทย สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่าโรงเรียนวิถิพุทธจะเดินหน้าต่อไปอย่างมีพลังในการที่จะสร้างสรรค์ในอนาคต ของชุมชน สังคม ประเทศชาติและโลกมนุษย์ให้เป็นวิถีแห่งสันติสุขที่ยั่งยืนสืบไปโดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ของโรงเรียนและสถานศึกษาที่มีความชัดเจนในการนำวิถีธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการต่อไปโดยการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธซึ่งในปัจจุบันนี้โรงเรียนวิถิพุทธเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษา ๑ ใน ๕ รูปแบบที่สำคัญอยู่ในการดูแลของกระทรวงศึกษาธิการโดยประยุกต์เอาหลักพุทธธรรมเข้าสู่การพัฒนาและอยู่ภายใต้การดำเนินงาน ๕ ด้านคือด้านกาย ภาพด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์และด้านการบริหารจัดการ^{๓๖}

๒.๒.๒ ความหมายของโรงเรียนวิถิพุทธ

^{๓๕} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “โรงเรียนวิถิพุทธ”, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖-๓๐.

^{๓๖} กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้าปฐมบท.

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดีคนเก่งของสังคมสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขโรงเรียนวิถีพุทธจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการมีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธไว้ต่างกัันดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ^{๓๗} ได้ให้ความหมายว่าโรงเรียนวิถีพุทธคือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกินอยู่ดูฟังให้เป็นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต

มติมหาเถรสมาคม^{๓๘} ได้ให้ความหมายว่าโรงเรียนวิถีพุทธคือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิต โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิตมุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตแท้จริงสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมโดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักพุทธธรรม๓ประการคือไตรสิกขาได้แก่ศีลสมาธิปัญญาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านสู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ได้โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขานี้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภาวนา๔ คือพัฒนาการทางกายสังขมจิตใจและปัญญากระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธต้องบูรณาการไตรสิกขาเข้ากับกลุ่มสาระและกิจกรรมต่างๆในหลักสูตรนั้นคือมีศีลสมาธิปัญญาเป็นเหมือนเส้นด้ายที่ร้อยเรียงทุกกลุ่มสาระและกิจกรรมเข้าด้วยกันกล่าวอีกนัยคือโรงเรียนฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานศึกษาดังนั้นผู้เรียนต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาลดเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีไตรสิกขาในขณะที่กินอยู่ดูและฟังซึ่งเป็นกิจกรรมประจำวันของนักเรียนเมื่อมีไตรสิกขาเป็นเครื่องมือพัฒนาแล้วผลที่ตามมาคือผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทั้ง ๔ ด้านไปพร้อมกันได้แก่

๑. พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) หมายถึงการเจริญกายพัฒนากายคือการฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลายด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้เป็นกุศลธรรมงอกงามให้กุศลธรรมเสื่อมสูญในเบื้องต้นคือให้กินเป็นอยู่เป็นดูเป็นและฟังเป็นกายภาวนาจึงเป็นเรื่องของการพัฒนาดนเองเพื่อความสัมพันธที่ดีกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒. พัฒนาการทางด้านสังขม (ศีลภาวนา) หมายถึงการเจริญศีลคือการพัฒนาความประพฤติฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยกฎเกณฑ์และกติกาของสังคมไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี

^{๓๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : อุษากาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๓๘} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “โรงเรียนวิถีพุทธ”, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓๑-๓๓.

๓. พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) หมายถึงการเจริญจิตคือพัฒนาฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลายเช่นมีเมตตากรุณาขยันหมั่นเพียรอดทนมีสมาธิสดชื่นเบิกบานผ่องใส เป็นต้น

๔. พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) หมายถึงการเจริญปัญญาคือการพัฒนาปัญญาการฝึกอบรมทางปัญญาให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสภาวะที่เป็นจริงสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสนิยมสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาผู้เรียนที่มีการพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านนี้จะเป็นคนเก่งดีและมีความสุขด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

๔.๑ พัฒนาการร่างกายซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาชีวะและพัฒนาการทางด้านปัญญาซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาการที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง

๔.๒ พัฒนาการทางสังคมซึ่งเป็นผลจากการยึดมั่นในศีลธรรมรักษาระเบียบวินัยและจรรยาบรรณจะทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี

๔.๓ พัฒนาการทางจิตซึ่งเกิดจากการบริหารทางจิตให้มีสติสมาธิและคุณธรรมอื่นๆจะทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่ดีเป็นคนมีความสุข

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าเมื่อพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านถือเป็นเป้าหมายของโรงเรียนโดยปกติทั่วไปที่เราได้ยืดยางกันเสมอว่าการศึกษาไทยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งดีและมีความสุขแล้วโรงเรียนวิถิพุทธซึ่งกำหนดให้พัฒนาการทั้ง ๔ ด้านเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาเช่นกันโรงเรียนวิถิพุทธก็ไม่ต่างจากโรงเรียนปกติทั้งหลายดังนั้นโรงเรียนวิถิพุทธจึงหมายถึงโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการทำให้ผู้เรียนกินอยู่ดูแลฟังเป็นนั้เอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๓๙} ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถิพุทธว่าเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยดำเนินตามมรรคซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนาที่แปลว่าทางอันประเสริฐมีองค์ประกอบ ๘ ประการมีสัมมาทิฐิเป็นต้นสรุปลงตรงกับไตรสิกขาอันได้แก่ศีล สมาธิ ปัญญา

พระเทพโสภณ (ประยูรธมมจิตโต)^{๔๐} ได้กล่าวว่าโรงเรียนวิถิพุทธหมายถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภavana ๔ คือพัฒนาการทางกาย สังคม จิต และปัญญา

บรรเจอดพร รัตนพันธ์^{๔๑} กล่าวว่าโรงเรียนวิถิพุทธเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาอีกนวัตกรรรมหนึ่งที่มุ่งหวังพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

^{๓๙} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น”, (กรุงเทพมหานคร : อุษากการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

^{๔๐} พระเทพโสภณ, (ประยูรธมมจิตโต), “ทิศทางการศึกษาไทย”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕ – ๓๖.

^{๔๑} บรรเจอดพร รัตนพันธ์, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : อุษากการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑.

เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น ต่อเนื่องอย่างบูรณาการไปถึงการพัฒนาตนเองกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วัตถุ เพื่อนมนุษย์และ สรรพสัตว์ การพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ สงบ สบาย สดชื่นเบิกบานมุ่งมั่นเข้มแข็ง เพียรพยายามรวมทั้งมี ปัญญารู้เข้าใจเหตุผลตามความเป็นจริง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้ความหมายว่าโรงเรียนวิถีพุทธคือ โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยดำเนินตามมรรคซึ่งเป็นวิถีแห่งการ ดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา

สรุปว่าโรงเรียนวิถีพุทธก็คือโรงเรียนที่ฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและ นอกสถานศึกษา ฝึกอบรมผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คำว่าเป็นในกรณีนี้หมายถึงกิน อยู่ ดู และ ฟัง ตามหลักไตรสิกขา คือให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความ รอบรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมให้ใช้ในชีวิตประจำวันได้และสามารถบูรณาการ หลักธรรมให้เข้ากับรายวิชาอื่นๆคือสอดแทรกวิถีแห่งความเป็นพุทธวิถีแห่งปัญญา ลงในทุกรายวิชาที่ ทำการเรียนการสอน เป็นโรงเรียนที่เน้นหลักในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขมีการดำเนินชีวิตที่ชัดเจน ตามทางสายกลางคือหลักของมรรคมรรค ๘

๒.๒.๓ กรอบความคิด รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธคือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้หรือ ประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ชาวไทยของเรานั้นมีวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ ชาติไทยจนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธคือวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่ว โลกตระหนักและให้การยอมรับพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจ ธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริงและฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือการกิน อยู่ ดู ฟังจนถึงระดับการดำเนินชีวิตของ นักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์และในทุกระดับ ยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมกับช่วยให้คนรอบ ข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาเป็นระบบ การศึกษา ๓ ประการเรียกว่าไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขาที่เรียกสั้นๆ ว่าศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจและปัญญาไตรสิกขา นี่เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย มีความยากง่ายตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้ง ของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้^๒

การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทยมีฐานจากการ ใช้หลักพุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่ไม่มีระบบของการศึกษาภาคบังคับอย่างในยุคปัจจุบันแม้ใน ปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มีได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีรากฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัด

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๗-๘.

การศึกษาทำให้พุทธธรรมเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นซึ่งเป็นที่น่าเสียดายใน
ความล้ำค่าของพุทธธรรมและจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต

ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษา
พัฒนาผู้เรียนทุกวัยทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้ทางสถานศึกษานำระบบ
ของพุทธธรรมมาประยุกต์ในการจัดระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชน
ไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ได้กำหนดคุณสมบัติของการเป็น
คนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้จริงของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้น
โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียน
อื่นๆในวงกว้างต่อไป

๒.๒.๔ รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่าง
บูรณาการผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนาการกินอยู่ดูฟังเป็นคือมีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ใช้
กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยมี
ผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนา

รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธเน้นการจัดสภาพทุกๆด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลัก
พุทธธรรมอย่างบูรณาการโดยส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม๔
ประการคือ^{๔๓}

๑. สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดีใกล้ผู้มีครูอาจารย์ดีมีข้อมูลมีสื่อที่ดี
๒. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี
๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดี
๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ถูกต้องเหมาะสม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^{๔๔} กล่าวว่าโรงเรียนวิถีพุทธมี ๒ แบบคือแบบที่โรงเรียน
หลายแห่งจัดกันมาตามวัฒนธรรมเอื้อ คือตามที่ถือกันมาสืบกันมารู้ตามกันมาว่าอย่างนี้เป็นชาวพุทธก็
เลยทำอย่างนั้นอันนี้เป็นเรื่องของวัฒนธรรมเอื้อ และอีกแบบหนึ่งคือการจัดอย่างโรงเรียนที่ออกชื่อมา
นั้นหมายความว่าเขาได้ศึกษาในแง่หลักการว่าสาระของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างนี้เขาก็ไปถึงขั้นจัด
ให้เป็นไปตามหลักการ

เมตตา ภิรมย์ภักดี^{๔๕} กล่าวว่าการจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธนั้นมิใช่เป็น
เพียงการจัดกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนจัดกันอยู่โดยทั่วไปจนกว่าจะเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมโรงเรียน
เช่นการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาการนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนาหรือมา

^{๔๓}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “โรงเรียนวิถีพุทธ”, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๒-๘๓.

^{๔๔}พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), “สู่การศึกษาแนวพุทธ”, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร :
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๓๖.

^{๔๕}เมตตา ภิรมย์ภักดี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, “ยุทธศาสตร์การพัฒนา
โรงเรียนวิถีพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๖.

สอนวิชาพระพุทธศาสนา การมีห้องจริยธรรม มีพระพุทธรูปประจำโรงเรียน การฝึกให้นักเรียนนั่งสมาธิ การจัดให้นักเรียนสอบธรรมศึกษา การจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมเท่านั้นเพราะโรงเรียนวิถิพุทธต้องทำมากกว่านั้นคือนอกจากจัดกิจกรรมในลักษณะที่เป็นวัฒนธรรมโรงเรียนดังกล่าวแล้วโรงเรียนวิถิพุทธยังได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียนทั้งระบบด้วยคือทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและสังคม การจัดกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน วัดและชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ^{๔๖} ได้สรุปว่ารูปแบบของโรงเรียนวิถิพุทธที่สำคัญคือการนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษาหรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่โดยนำไปสู่รูปแบบของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นคือใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อชีวิตและการจัดรูปแบบของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน

สรุปว่าโรงเรียนวิถิพุทธต้องมีรูปแบบโดยเฉพาะแตกต่างจากโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่มุ่งเน้นการแข่งขันด้านวิชาการแต่โรงเรียนวิถิพุทธมีรูปแบบที่สามารถปลูกฝังให้นักเรียนสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เรียนรู้ภายในตัวเองมากขึ้นแทนการสนใจสิ่งต่างๆภายนอกตัวเรา โรงเรียนวิถิพุทธจัดรูปแบบที่เอื้อต่อการพัฒนาปัญญา พัฒนาอารมณ์ มุ่งเน้นให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นคือการใช้ปัญญาในการดำรงชีวิตนั่นเอง

๒.๒.๕ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธใน ๕ ด้าน

บทบาทของผู้บริหารของโรงเรียนวิถิพุทธนั้นต้องมีการบริหารงานในแต่ละด้านที่เป็นไปเพื่อการสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมผู้เรียนในการพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นมีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การจัดองค์ประกอบด้านต่างๆที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้จะส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาวัตรธรรม ๔ ประการซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความหมายของคำว่าปัญญาวัตรธรรมไว้ว่าเป็นธรรมเป็นเครื่องเจริญคุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะต้องครอบคลุมใน ๕ ด้านต่อไปนี้

๑. บทบาทของผู้บริหารด้านกายภาพ

จากการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนในอุดมคติได้กำหนดให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข คือมุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ภาพอันงดงามของโรงเรียนวิถิพุทธเป็นอีกภาพหนึ่งที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่างๆมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความ

^{๔๖} กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๘.

เหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุดพร้อมกับการสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่พึ่งพาอาศัยกันต่อไป

สภาพด้านกายภาพของสถานศึกษาโดยทั่วไปนั้นเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาที่เช่นเดียวกัน มีการให้ความสำคัญกับสภาพด้านกายภาพดังจะเห็นได้จากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมาก ดังนั้นโรงเรียนวิสุทธิวงศ์จึงกำหนดให้มีสภาพด้านกายภาพตามหลักธรรมสปปายะ ๗ ซึ่งหมายถึงสิ่งที่สบาย สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่ไม่ก่อมลพิษ ช่วยสนับสนุนการเจริญภาวนาให้บังเกิดผลดีช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอยนั่นเอง

สภาพโรงเรียนวิสุทธิวงศ์ด้านกายภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งอีกประเด็นหนึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดแนวทางให้ผู้บริหารโรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมในการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิธีวัฒนธรรมแสงปัญญา เช่นอาคารสถานที่เหมาะสมเพียงพอ แหล่งเรียนรู้อุปกรณ์ทันสมัย ตรงตามความต้องการ บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม บุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดี โภชนาการดีส่งเสริมสุขภาพพลานามัย อากาศดี ปลอดภัยสบาย ไม่มีมอมแมม ไร้ฝุ่น ไร้มลภาวะ กิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนเหมาะสมกับผู้เรียน

การบริหารโรงเรียนวิสุทธิวงศ์ด้านกายภาพผู้บริหารสามารถดำเนินการได้ดังนี้

๑) จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนอย่างเหมาะสมได้แก่ จัดสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและมีสัญลักษณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ประจำห้องเรียน มีห้องจริยธรรมหรือห้องพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม

๒) มีป้ายนิเทศป้าย คติธรรม คำขวัญ คุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน ได้แก่มีป้ายคติธรรมติดตามห้องเรียนหรือตามอาคารเรียน มีป้ายคำขวัญคุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน มีป้ายนิเทศให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างเหมาะสม

๓) สภาพโรงเรียนวิสุทธิวงศ์ต้องสะอาด สว่าง สงบปลอดภัย ร่มรื่นเรียบง่ายใกล้ชิดธรรมชาติกล่าวคือมีสาธารณูปโภคเพียงพอตามความจำเป็น ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบเหมาะสมต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โรงเรียนวิสุทธิวงศ์สะอาดปลอดภัย ร่มรื่น สวยงามถูกสุขลักษณะโดยการมีส่วนร่วมของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนและมีการดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๔) บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติดและอบายมุขสิ่งมอมเมาทุกชนิด ได้แก่โรงเรียนไม่มีมอมแมมหรือแหล่งมั่วสุม มีบริเวณให้นักเรียนได้ออกกำลังกายอย่างเหมาะสมและปลอดภัยมีกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ห่างไกลยาเสพติด มีระบบช่วยเหลือนักเรียน มีมาตรการเพื่อให้โรงเรียนปลอดสิ่งเสพติดอบายมุขและสิ่งมอมเมาต่างๆโดยผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม

เมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิสุทธิวงศ์และได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิสุทธิวงศ์ที่ชัดเจน จะสังเกตได้ถึง ความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมา ที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่าได้แก่^{๔๗}

^{๔๗} กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิวงศ์”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๒๔-๒๕.

๑) นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาทางด้านปัญญาและด้านอื่นๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่จะทำให้คนเป็นคนดี เก่งและมีความสุข

๒) การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมทั้งของครูผู้ปกครอง ครูอาจารย์และชุมชนที่ได้รับทราบ อีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ทั้งศีล สมาธิและปัญญา ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นกัลยาณมิตรแก่กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

๔) บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิธีการดำเนินงานและวิถีชีวิตทำให้การทำงาน มีความสุข พัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบ เพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกล่า

๕) โรงเรียนโดยผู้บริหาร ครู บุคลากรและนักเรียนเป็นแบบอย่างต่อสังคมและพลังการพัฒนาสังคมกว้างให้ตั้งงามยิ่งขึ้นไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพนั้นเป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาด สว่าง สงบ ร่มรื่น นักเรียนพักผ่อนได้อย่างปลอดภัย สถานศึกษาและชุมชนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด มีระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนมีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักเรียนรู้และเข้าใจเหตุผลตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา อาคาร สถานที่จัดให้มีที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำห้องเรียนหรือประจำโรงเรียนและมีป้ายนิเทศป้าย คติธรรม คำขวัญ ตามห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งเสริมให้นักเรียนให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จัดกิจกรรมการดูแลรับผิดชอบห้องเรียนและแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนอย่าง ครบวงจร

๒. บทบาทของผู้บริหารด้านการเรียนการสอน

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่สนับสนุนการปฏิรูป การศึกษาในทุกด้านโดยการดำเนินงานนั้นเริ่มต้นตั้งแต่กำหนดให้สถานศึกษามีการจัดรูปแบบ สถานศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ พุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการ เรียนการสอนอย่างชัดเจนเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอในการ ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้ รู้ทำให้ดูอยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความ ประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมี คุณลักษณะ “ กินอยู่ดูฟังเป็น ” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตาเช่น “การกินอยู่เป็น” เพื่อยัง ประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้หรือ “การดูฟังเป็น” เพื่อเน้น ประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา

สิริมา กลิ่นกุหลาบ^{๔๘} กล่าวว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมานั้นเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นคนดีให้แก่กลุ่มผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่างๆดังนี้

๑) ด้านความรู้ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของวิชาการต่างๆในสาขาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการ

๒) ด้านทักษะกระบวนการผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่างๆ

๓) ด้านเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ทำให้สามารถนำทักษะกระบวนการมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดีตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรมหลักธรรมทางศาสนามาพัฒนาตนเองและสังคมทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข

กรมวิชาการได้กำหนดให้มีการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมว่าเป็นหนึ่งในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ ซึ่งสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมนี้เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนต่อเนื่องตลอด๑๒ปีตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

หวน พินธุพันธ์^{๔๙} ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับผู้บริหารว่าควรมีบทบาทหน้าที่ ๖ ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

(๑) เป็นผู้ออกแบบ (Designer) คือออกแบบวิธีคิดออกแบบองค์กร ออกแบบวัฒนธรรมขององค์กร ฯลฯ

(๒) เป็นผู้ให้บริการ (Steward) คือ อำนวยความสะดวก ให้ความสะดวก ให้บริการความช่วยเหลือ ลงไปคลุกช่วยเหลือทุกอย่าง

(๓) เป็นครู (Teacher) คือเป็นครูของลูกน้อง สอนความรู้ให้ลูกน้อง

(๔) เป็นผู้สอน (Instructor) คือสอนการทำงานแก่ลูกน้อง

(๕) เป็นผู้ฝึก (Coach) หรือเป็นโค้ช เช่น ผู้ฝึกหรือโค้ชคอยประกบผู้เล่นแบบตัวต่อตัว คอยชี้จุดอ่อนจุดแข็งให้ แนะนำเทคนิคให้

(๖) เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) คือให้คำปรึกษาหารือ คอยดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

กอร์ดัน (Gorton)^{๕๐} ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บทบาทในฐานะผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำทางด้านการสอน ผู้รักษาระเบียบวินัย ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีในองค์กร ผู้ประเมินผล และผู้แก้ปัญหาความขัดแย้งในองค์กร

^{๔๘}สิริมา กลิ่นกุหลาบ, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตัดสินใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่๑ที่เรียนคุณธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยด้วยชุดการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับชุดการสอนแบบกระบวนการกระจายอำนาจ”, **ปริญญาพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖).

^{๔๙}หวน พินธุพันธ์, **การบริหารการศึกษา: นักบริหารมืออาชีพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : พินธุพันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๓ - ๓๔.

จากที่กล่าวมาพบว่าการสอนวิชาพระพุทธศาสนาหรือการสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ได้ผลดีที่สุดคือวิธีการที่พุทธองค์ทรงเผยแผ่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่าเน้นการคิดใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง ดังนั้นพุทธวิธีการสอนจึงเป็นเรื่องที่ครูปัจจุบันควรสนใจศึกษาและมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและกาลสมัยตามหลักไตรสิกขา เป็นพุทธวิธีการสอนอีกกระบวนการหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ทั้งทางกายวาจาความจิตใจ อารมณ์และสติปัญญาให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติและมีอิสรภาพ เพราะการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้นเป็นการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธในด้านการจัดหลักสูตรสถานศึกษาหรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยสถานศึกษานำหลักพระพุทธธรรมสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม มีการใช้สื่อประกอบการสอนที่ใกล้ตัวและเหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงให้นักเรียนมีการแก้ปัญหา โดยยึดหลักพุทธธรรมมีการจัดกิจกรรมฝึกจิตและสมาธิเพื่อเจริญปัญญานิมนต์พระสงฆ์หรือเชียววิยากรที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนามาให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน นำหลักพุทธธรรมมาประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนและนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

๓. บทบาทของผู้บริหารด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธมีขั้นตอนสำคัญเช่นการเตรียมการเตรียมทั้งบุคลากรผู้เกี่ยวข้องแผนงานทรัพยากรที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนาการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาฉัตรธรรมในการพัฒนาผู้เรียนการดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่องโดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัยและคณะ^{๕๐} ให้ทัศนะว่าการบริหารจัดการในโรงเรียนวิถีพุทธจะต้องดำเนินการและบริหารโดยทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมทั้งวัดชุมชนผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารและผู้เรียน ผู้บริหารการศึกษาจัดการศึกษาเป็นไปตามที่ผู้เรียน ผู้ปกครองและทุกฝ่ายต้องการ การจัดสรรทรัพยากรจะต้องทั่วถึงโดยผู้บริหารทุกระดับจะต้องปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันหรือมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามต้องการ

การพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบและลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างที่สถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

๑. ขั้นตอนเตรียมการที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ

^{๕๐} Gorton, *School Administration and Supervision*, (Dubuque : Wm.C. Brown,1983), p. 118.

^{๕๑} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัยและคณะ, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ”, *ศึกษารณโรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษา*, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร :เจปรีนการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๗๒.

๒. ขั้นตอนการจัดสภาพและองค์ประกอบที่จะเป็นปัจจัยเป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม

๓. ขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถิพุทธซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๔. ขั้นตอนสนับสนุนใกล้ชิดที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

๕. ขั้นปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องที่เน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้นๆด้วยหลักอิทธิบาท ๔ และอุปปัญญาคุณธรรม

๖. ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลดำเนินการที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อไปเช่นในปีต่อไปหรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่นและนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบตามขั้นตอน

ขั้นตอนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธโดยสังเขปมีดังนี้

๑. การเตรียมการเป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวกซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการเช่น

๑.๑ การหาที่ปรึกษาแหล่งศึกษาและเอกสารข้อมูลต่างๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถิพุทธนี้ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีศรัทธาและความรู้ชัดเจนในหลักพุทธธรรมถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้เช่นเป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุขเป็นผู้ทรงศีลปฏิบัติธรรมเป็นต้นที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

๑.๒ การเตรียมบุคลากรคณะกรรมการสถานศึกษานักเรียนผู้ปกครองและชุมชนให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธด้วยปัญญาเข้าใจทิศทางจากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกันความสำเร็จในการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยากสำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลาย ตั้งแต่วิธีทั่วไปเช่นการประชุมชี้แจงการสัมมนาจนถึงการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายการร่วมกันศึกษาดูงานเป็นต้น

๑.๓ การกำหนดเป้าหมายจุดเน้นหรือวิสัยทัศน์และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธได้อย่างดีอันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๒. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบเป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆของการพัฒนาผู้เรียนซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาคุณธรรม ๔ ประการคือ

๒.๑ การอยู่ใกล้คนดีใกล้ผู้รู้มีข้อมูลมีสื่อที่ดี (สัปปริสังสวะ)

๒.๒ การใส่ใจศึกษาเล่าเรียนโดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสวนะ)

๒.๓ การมีกระบวนการคิดที่ดีคิดถูกวิธีโดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ)

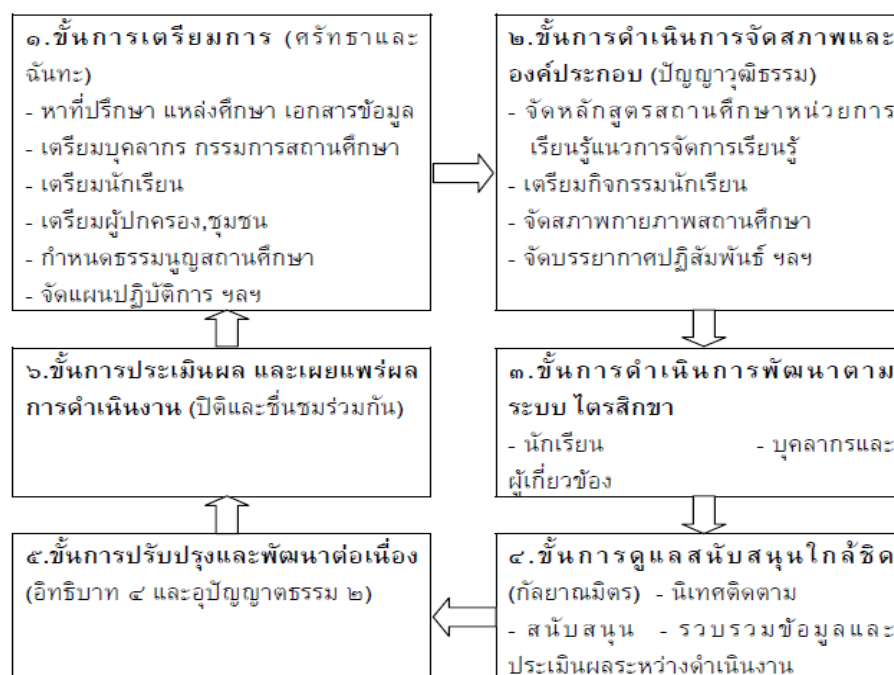
๒.๔ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมหรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุวัตรปฏิบัติ)

๓. การดำเนินการพัฒนาระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนาคือเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆที่ส่งเสริมการกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น เป้าหมายของการพัฒนาคือจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุดนอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้วสถานศึกษาต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองด้วยเพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะบุคลากรที่เหมาะสมการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดี หากในขั้นเตรียมการขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบและขั้นตอนและสนับสนุนใกล้ชิดจัดการได้อย่างดีเพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน

๔. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิดเป็นขั้นตอนสำคัญซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องานกิจกรรมที่สำคัญของขั้นตอนนี้คือการนิเทศติดตามที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การสนับสนุนทั้งทรัพยากรข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการอันจะเป็นฐานของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องหรือเป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

๕. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องเป็นขั้นตอนของระบบการบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อยืนยันการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆมาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องคือการมีอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปปญาตธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรมและความไม่ระย่อในการพากเพียร) เป็นต้น

๖. การประเมินผลและการเผยแพร่ผลการดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆอาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้นและในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การเผยแพร่สรุปรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้นๆและนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่นๆต่อไปและในระบบประกันคุณภาพขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินงานและบริหารจัดการขั้นตอนการบริหารจัดการแสดงดังภาพประกอบต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ^{๕๒}

อดิศักดิ์ โพธารามิก^{๕๓} กล่าวว่าการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธมียุทธศาสตร์ที่สำคัญจะทำให้โรงเรียนบริหารจัดการบรรลุตามวัตถุประสงค์คือความรักความสมัครใจความพึงพอใจ (ฉันทะ) ของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่ต้องรับการปฐมนิเทศการเข้าร่วมโครงการด้วยตนเองมีการปรับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปตามศักยภาพความพร้อมของโรงเรียนและกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานซึ่งเป็นแนวทางที่เสริมความชัดเจนมากยิ่งขึ้นมีการบูรณาการให้เข้ากับระบบบริหารจัดการของโรงเรียนพร้อมทั้งประสานเครือข่ายด้านพระพุทธศาสนาที่สำคัญทุกองค์การโดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ความสนับสนุนช่วยเหลือและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในแต่ละภูมิภาค

พระมหาพวงศันรินทร์ จิตวิโส^{๕๔} กล่าวถึงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาว่าบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธต้องจัดระบบบริหารจัดการทั้งองค์การให้ใช้ธรรมมาธิปไตยเพราะเป็นหลักธรรมที่ใหญ่กว่าอรรถา (ตัวตน) สมัครสมานสามัคคีด้วยสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตาร่วมกับสาราณียธรรม ๖ (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึก) สืบต่อองค์การมิให้เสื่อมทรามด้วยอปริหานิยธรรม ๗ ซึ่งประมวลได้เป็นข้อๆดังนี้

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

^{๕๒} กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

^{๕๓} อดิศักดิ์ โพธารามิก, “ผลงานกระทรวงศึกษาธิการ”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘), หน้า ๙๓.

^{๕๔} พระมหาพวงศันรินทร์ จิตวิโส, “บทสัมภาษณ์การศึกษาแนวพุทธ”, โรงเรียนวิถีพุทธ ๒๕๔๖,เมื่อ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๒, (ออนไลน์), (แหล่งที่มา), จาก <http://www.mub.ac.th.>, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๕.

๒. พร้อมทำกิจไม่เกียวก่อน – หลัง
๓. ตั้งมั่นในหลักการไม่หาญหัก
๔. เคารพรักพระปราชญ์ผู้เฒ่าผู้ใหญ่
๕. คุ่มกั้นภัยมวลหมู่มิให้หวั่นหวาด
๖. รักในชาติศาสน์กษัตริย์ศุณย์รวมใจ
๗. ส่งเสริมให้คนดีมีกำลังนำสังคม

บุญนำ ทานสัมฤทธิ์^{๕๕} ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธควรจัดภารกิจเสริมวิถีพุทธไว้ดังนี้

๑) สังเกตพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียนทุก ๓ เดือนแล้วประชุมกันปรับแผนปฏิบัติการและปรับปรุงพฤติกรรมด้วยน้ำใจไมตรี

๒) ครูทุกคนมีแฟ้มข้อมูลเพิ่มพูนหลักธรรมบันทึกธรรมประจำวัน

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธทั้งในระดับชาติและระดับโรงเรียนจะยึดหลักการพัฒนาดังนี้

การบริหารโครงการระดับชาติจะมีกิจกรรมหลักได้แก่

๑. สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้รับผิดชอบโครงการ

๒. ผลิตสื่อเอกสารวิดิทัศน์เพื่อเผยแพร่แนวคิดและตัวอย่างการดำเนินการ

๓. สร้างความเข้าใจแก่ครูทั้งในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธและการจัดการกิจกรรมส่งเสริมลักษณะต่างๆ

๔. นิเทศเยี่ยมเยียนประเมินผลการดำเนินงาน

๕. สัมมนาเพื่อสะท้อนประสบการณ์และผลของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

การบริหารโครงการระดับโรงเรียนจะมีกิจกรรมหลักได้แก่

๑) ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเช่นครูและบุคลากรทุกคน ผู้ปกครองนักเรียนองค์กรสงฆ์ที่สถานศึกษาจะขอความอนุเคราะห์

๒) ปรับสภาพบรรยากาศของสถานศึกษาของสถานศึกษาตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ

๓) ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกหลักธรรมในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

๔) ปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ

๕) นิเทศเยี่ยมเยียนชื่นชมให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานและปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้นไป

๖) เข้าร่วมสัมมนาเพื่อรับฟังประสบการณ์ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาอื่นๆเพื่อนำมาปรับใช้กับกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาของตนต่อไป

๔. บทบาทของผู้บริหารด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

^{๕๕}บุญนำ ทานสัมฤทธิ์, “ภารกิจเสริมวิถีพุทธ”, เอกสารประกอบคำสอน, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ, ๒๕๔๖), (อัสสัมชัญ).

การบริหารงานวิธิพุทธในสถานศึกษาทุกแห่งจะมีกิจกรรมต่างๆหลากหลายโดยมีเป้าหมายคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งสรุปเป็นหลักการใหญ่ๆคือดีเก่งมีความสุขและมีความเป็นไทยซึ่งสอดคล้องกันอยู่แล้วกับเป้าหมายการพัฒนาในพระพุทธศาสนาคือ ภาวนา ๔ ดังนั้นในเบื้องต้นโรงเรียนวิธิพุทธจึงควรดำเนินการโดยเน้นคุณค่าทางพระพุทธศาสนาซึ่งแฝงอยู่ในกิจกรรมต่างๆให้โดดเด่นชัดเจนยิ่งขึ้น^{๕๖}

โรงเรียนวิธิพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตนั้นเป็นการปฏิบัติอย่างบูรณาการทั้งศีลสมาธิ ปัญญาโดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟังด้วยสติสัมปชัญญะเพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิตซึ่งสถานศึกษาอาจจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันประจำสัปดาห์ประจำเดือนหรือในโอกาสต่างๆเป็นภาพรวมสถานศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้ซึมซับนำไปสู่การมีพฤติกรรมถาวรที่พึงประสงค์ดังนั้นโรงเรียนวิธิพุทธจึงควรจัดกิจกรรมต่างๆอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นวิถีชีวิตสามารถสรุปภาพโรงเรียนวิธิพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่ผู้บริหารควรปฏิบัติมีดังนี้

๑) ฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนเกิดการกินอยู่ดูฟังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผลได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา) ดังนี้

- ๑.๑ โรงเรียนมีโครงการ/กิจกรรมฝึกการกินอยู่ดูฟังของนักเรียน
- ๑.๒ โรงเรียนฝึกอบรมให้นักเรียนกินอยู่ดูฟังอย่างมีสติและใช้ปัญญาเป็นนิสัย
- ๑.๓ โรงเรียนฝึกอบรมให้นักเรียนบริโภคน้ำปัจจัย ๔ ด้วยปัญญาและอย่างพอดีไม่เกิดโทษหรือความเสียหายแก่ตนเองแก่ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม

๒) ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัยดังนี้

- ๒.๑ โรงเรียนกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของนักเรียนในการดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอย่างชัดเจน
- ๒.๒ โรงเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ ๒ ครั้ง
- ๒.๓ โรงเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดและสภาพแวดล้อมรอบๆโรงเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ ๑ ครั้ง

๓) จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำและในโอกาสวันสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิตดังนี้

- ๓.๑ โรงเรียนมีกิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ที่เตือนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยเหมาะสมกับวัยของนักเรียน
- ๓.๒ โรงเรียนมีกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น แข่งขันตอบปัญหาธรรมะ ส่งเสริมการเรียนการสอนธรรมศึกษา เข้าค่ายพุทธบุตร เป็นต้น

^{๕๖}เมตตา ภิรมย์ภักดี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิธิพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : อูษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

๓.๓ โรงเรียนนำนักเรียนร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดจัดขึ้นเป็นประจำ

๔) ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาสืบทอดพระพุทธศาสนาได้หลายวิธีดังนี้

๔.๑ โรงเรียนจัดกิจกรรมเผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาโดยครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเช่นกิจกรรมเสียงตามสายจดหมายข่าวฯลฯ

๔.๒ โรงเรียนมีโครงการรักษาและสืบทอดต่อพระพุทธศาสนาเช่นการบรรพชาสามเณรฤดูร้อนกิจกรรมค่ายพุทธบุตรพุทธธรรมการสอนธรรมศึกษาฯลฯ

๔.๓ โรงเรียนสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อให้นักเรียนได้สำรวจค้นคว้าศึกษาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาโบราณสถานโบราณวัตถุประวัตินพระสงฆ์ฯลฯ

๔.๔ โรงเรียนจัดกิจกรรมประชุมสัมมนาหรือสนทนาธรรมโดยเชิญวิทยากรผู้รู้ร่วมอภิปรายกับผู้บริหารครูและผู้ปกครองเป็นประจำ

๔.๕ โรงเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ผู้บริหารครูผู้ปกครองนักเรียนชุมชนมีจิตสำนึกในการปกป้องและสืบทอดพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตซึ่งมีหลากหลายรูปแบบดังนี้

- ๑) กิจกรรมเนื้อหาสาระหลักสูตร
- ๒) กิจกรรมประจำวัน/สัปดาห์
- ๓) กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- ๔) กิจกรรมพิเศษอื่นๆ

จากตัวอย่างกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่กล่าวมาข้างต้นอาจจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธได้ดังนี้กิจกรรมส่งเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตรตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กิจกรรมบริหารจัดการจริยปัญญาเรียนธรรมศึกษาสอบธรรมศึกษา บรรพชาสามเณรฤดูร้อน กิจกรรมประจำวันประจำสัปดาห์

(๑) กิจกรรมหน้าเสาธง ได้แก่กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงสถาบันหลักมีชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์แผ่เมตตาและสงบนิ่งและกิจกรรมสุภาชิตวันละบท กิจกรรมน่องไหว้พี่ กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่นเดินพร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้องเรียน

(๒) กิจกรรมความดีร่วมกัน เช่น กิจกรรมเดินอย่างมีสติเข้าโรงอาหาร กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่าไม่เสียดังไม่ทำหก ไม่เหลือ กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร กิจกรรมการนั่งสมาธิ ๑นาทีก่อนเรียนโดยให้นักเรียนท่องจำพร้อมกันที่หน้าห้องเรียน

(๓) กิจกรรมก่อนเลิกเรียน เช่น กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ กิจกรรมรำลึกถึงพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิฯลฯ

(๔) กิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมสวดมนต์ทำนองสรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ โดยทำในวันพระหรือวันที่ทางโรงเรียนกำหนดขึ้น

กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโรงเรียนวิถิพุทธควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาคือวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชาวันเข้าพรรษา วันออกพรรษาดังนี้

๑) กิจกรรมวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา สถานศึกษาผู้ปกครองและชุมชนร่วมกิจกรรมดังนี้คือทำบุญตักบาตรบริเวณสนามของโรงเรียน ฟังพระแสดงธรรม เวียนเทียนที่วัดหรือที่โรงเรียน

๒) หล่อเทียนพรรษาหรือร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนเข้าพรรษา

๓) สถานศึกษาจัดบรรยากาศวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยการประดับธงธรรมจักร ธงชาติและเปิดเพลงธรรมเสียงตามสายของโรงเรียน

กิจกรรมพิเศษอื่นๆเช่นกิจกรรมแก้ไขปัญหาธรรมกิจกรรมวันสำคัญของชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์กิจกรรมการประเมินผลการทำความดีกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาพิเศษ มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ เน้นข้อคิดคติธรรมกิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมเพิ่มทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา เช่น โครงงานคุณธรรม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตคือการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถิพุทธในด้านการจัดกิจกรรมวิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่างๆเป็นภาพรวมของสถานศึกษา ได้แก่ กิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่นการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ การสอบธรรมศึกษา การเข้าค่ายพุทธบุตรหรือค่ายคุณธรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำความดีระหว่างกัน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมด้วยตนเอง การส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่หน่วยงานต่างๆจัดขึ้นและจัดให้มีนิทรรศการผลงานทางด้านพระพุทธศาสนาของนักเรียน และกิจกรรมที่สถานศึกษาร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสสำคัญต่างๆจัดให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำโรงเรียนและจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

๕. บทบาทของผู้บริหารด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์^{๕๗}

ผู้บริหารโรงเรียนจากอดีตที่ผ่านมาเรามองการพัฒนาเด็กเหมือนกระบวนการผลิตรถยนต์ในโรงงานคือในการผลิตรถยนต์สักคันหนึ่งชิ้นส่วนแต่ละชิ้นจะถูกวางรออยู่ตามจุดต่างๆโดยที่ชิ้นส่วนแรกจะถูกวางบนสายพานการผลิตสายพานนั้นก็จะลำเลียงไปประกอบเข้ากับชิ้นส่วนอื่นๆหลายๆชิ้นหลายๆจุดพอถึงจุดสุดท้ายก็ได้รถยนต์หนึ่งคันออกมาจากสายพานการผลิตซึ่งก็เช่นเดียวกับการที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูทางกายที่บ้านจนโตพอที่จะเข้าโรงเรียนจากนั้น เด็กถูกส่งลำเลียงไปที่โรงเรียนเสร็จแล้วก็ถูกส่งลำเลียงต่อไปที่วัด เพื่อให้อบรมบ่มนิสัยในที่สุดก็ได้ผลผลิตออกมาเป็นคนที่มีทั้งความรู้ดี

^{๕๗} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “โรงเรียนวิถิพุทธ”, พิมพ์ครั้งที่๒,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๔-๒๕.

และความประพฤติดีนั้นเป็นเรื่องในอดีต ปัญหาทุกวันนี้ก็คือเด็กออกจากบ้านแล้วไปไม่ถึงโรงเรียนไปหลงติดอยู่ตามสถานบันเทิงหรือห้างสรรพสินค้าเรื่องที่เด็กจะเลยไปเข้าวัดนั้นไม่ต้องพูดถึง

อุปสรรคและปัญหาการอบรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชนจึงมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

๑. บ้าน วัดและโรงเรียนแยกกันทำหน้าที่พ่อแม่ที่บ้านให้เงินแก่เด็กเพื่อเลี้ยงดูทางร่างกายไม่มีหน้าที่สอนหนังสือหรืออบรมทางจิตใจโรงเรียนก็ทำหน้าที่เดียวคือสอนวิชาการไม่มีหน้าที่อบรมศีลธรรมวัดก็อบรมศีลธรรมอย่างเดียวไม่รับภาระอื่น

๒. ไม่มีการประสานกันระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียนนั่นคือเมื่อทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็กก็ไม่พาเด็กไปวัดเมื่อโรงเรียนไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็กก็ไม่พาเด็กไปวัดหรือไม่นิมนต์พระมาสอนในโรงเรียน

๓. เมื่อทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองพาเด็กไปวัดพระสงฆ์ไม่ทำหน้าที่อบรมศีลธรรมแก่เด็กหรือเมื่อโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนที่โรงเรียนก็มีพระสงฆ์ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่

ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องมีการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์กับชุมชนทั้งนี้เพื่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนเช่นเดียวกับสภาพโรงเรียนวิสุทธิพัฒนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์นั้น โรงเรียนวิสุทธิพัฒนต้องมีการประสานสัมพันธ์กับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้าน วัดและสถาบันอื่นๆในชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันเกื้อกูลร่วมมือกันในการพัฒนานักเรียนและพัฒนาชุมชนในสังคมด้วยวิถีแห่งพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกันและเป็นที่ศรัทธาของชุมชนเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาจัดระดมสรรพกำลังในลักษณะต่างๆอย่างหลากหลายในการพัฒนางานทุกด้านของสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานักเรียน

เมตตา ภิรมย์ภักดี^{๕๕} ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าสถานศึกษาอาจพิจารณากำหนดและดำเนินตามวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิสุทธิพัฒนอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องจนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการด้านลักษณะทางกายภาพด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครูอาจารย์นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนจนเป็นสภาพที่เห็นได้ชัดเจนโรงเรียนวิสุทธิพัฒนจะต้องมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคมพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นหรือเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคมด้วยความเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่องซึ่งการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพัฒนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์สามารถดำเนินการได้ดังนี้

๑) ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร เช่น อ่อนน้อมถ่อมตนเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้มเมตตาทั้งผู้บริหารต่อครู ครูต่อครู ครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียนและครูต่อผู้ปกครองดังนี้

๒) ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์เช่น กิจกรรมและการดำเนินงานที่ส่งเสริมพัฒนาให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอปลูกฝังให้มีการใฝ่รู้ใฝ่เรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

๓) ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่นและยกย่องเชิดชูผู้ทำดีเป็นประจำเช่นนำเสนอเรื่องราวของผู้กระทำความดีต่างๆแก่นักเรียนเป็นประจำยกย่องครู

^{๕๕}เมตตา ภิรมย์ภักดี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิสุทธิพัฒน”, (กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๗๗-๗๙.

บุคลากรและนักเรียนที่มีความประพฤติเป็นแบบอย่างในเรื่องของการทำความดีประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความเป็นแบบอย่างที่ดีของครูบุคลากรและนักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

จากแนวปฏิบัติข้างต้นสามารถจัดกิจกรรมเกื้อกูลสัมพันธ์ในสถานศึกษาได้ดังนี้

๑) สถานศึกษานำนักเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชนเช่นกิจกรรมทำความดีทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญตามประเพณีเช่นกิจกรรมหล่อเทียนพรรษาการทอดกฐินทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อวันแม่วันครู เป็นต้น

๒) สถานศึกษานำนักเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชนเช่นกิจกรรมทำความสะอาดวัดซึ่งอาจจัดในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่นๆเช่นนำอาหารไปเลี้ยงคนชราหรือบ้านเด็กกำพร้า เป็นต้น

๓) สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชนโดยเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open house) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่างๆเช่นดูแลทำความสะอาดโรงอาหารดำเนินการเชิญผู้มีภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

๔) เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนสามารถใช้บริการได้ในวันหยุดรวมทั้งสนามกีฬาและหอประชุม เป็นต้น

๕) เป็นศูนย์กลางชุมชนในด้านวิชาการวิชาชีพเช่นจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่างๆจัดร้านค้าของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลผลิตทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆมาขายโดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ

๖) ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษากิจกรรมทางศาสนาต่างๆเช่นนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงธรรมเทศนาเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่างๆในวันหยุดจัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น

๗) จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากิจกรรมด้านศาสนาต่างๆเช่นการจัดการแข่งกีฬาจัดกิจกรรมปณิณิเทศโดยเชิญผู้ปกครองร่วมนำอาหารมารับประทานร่วมกันจัดค่ายครอบครัวอบอุ่นด้วยคุณธรรม

๘) เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเช่นการเยี่ยมชมนบ้านช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาครอบครัว เป็นต้น

๙) ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆเช่นจัดทำหนังสือพิมพ์หรือวารสารของสถานศึกษาเผยแพร่แก่ผู้ปกครองศิษย์เก่าชุมชน เป็นต้น

๑๐) ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้งครูอาจารย์นักเรียนบุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชนเป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไปเพื่อให้วิถิพุทธเป็นของคนทั้งชุมชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าโรงเรียนควรส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตามหลักไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกันมีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อมยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตากรุณาต่อกันทั้งครูต่อครูด้วยกันครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู และนักเรียนต่อนักเรียน สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น เช่น การลดละเลิกอบายมุขการเสียสละร่วมมือกับชุมชนใน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำความดีที่ยั่งยืนและส่งเสริมบุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และเผยแพร่ความดีของครูนักเรียนและบุคลากรในรูปแบบต่างๆอย่างต่อเนื่อง

สรุปว่าการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้บริหารเป็นบุคคลที่สำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้โรงเรียนวิถีพุทธบรรลุผลตามวัตถุประสงค์จะต้องเริ่มต้นด้วยศรัทธามีความเชื่อมั่นในผลสัมฤทธิ์ที่จะตามมาอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและสังคมโดยมีศรัทธาเป็นตัวชักจูงเข้าไปสู่การปฏิบัติโดยอาศัยความพอใจ (ฉันทะ) หรือสมัครใจในการที่จะนำโรงเรียนสู่โครงการโรงเรียนวิถีพุทธโดยการบริหารไปตามขั้นตอนที่สำคัญคือการเตรียมการการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิดปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องและประเมินผลอันเป็นขั้นตอนที่จะทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขาคือศีลสมาธิปัญญาอย่างบูรณาการผ่านการพัฒนา “กินอยู่ดูฟังเป็น” ทั้งนี้เพื่อเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานอย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธคือการที่ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาต้องร่วมกับผู้ปกครองวัดชุมชนสร้างความตระหนักและศรัทธารวมทั้งการส่งเสริมปัญญาเป็นเรื่องของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือร่วมใจกัน นำพาให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักของวิถีพุทธเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

๒.๒.๖ แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ^{๕๙}

ภาพอรรถาธิบายของโรงเรียนวิถีพุทธเป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขา มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่างๆมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจนโดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษา ที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุดพร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่ดีงามควบคู่กันไปเมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนจะสังเกตได้ถึง ความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมาที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่าเช่น

๑. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆอย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆการพัฒนาที่จะให้เป็นคนดีเก่งและมีความสุขพร้อมๆกันที่คิดว่ายากจะไม่ง่ายสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ

๒. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมของทั้งผู้ปกครองครูอาจารย์และชุมชนที่ได้รับทราบการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

๓. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นและเกื้อกูลการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีลสมาธิและปัญญาผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

^{๕๙} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “โรงเรียนวิถีพุทธ”, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๘๕-๘๗.

๔. บุคลากรในโรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิตทำให้สภาพการทำงานมีความสุขมีคุณค่าเพิ่มขึ้นชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาดสว่างสงบชัดเจนเพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกลา

๕. โรงเรียนโดยผู้บริหารครูบุคลากรและนักเรียนเป็นแบบอย่างแก่สังคมอีกเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดียิ่งๆขึ้นไป

แนวการดำเนินการและจังหวะกับการพัฒนาของโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตามก้าวย่างที่ชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้งสี่ล สมมติ ปัญญาควบคู่กันไปอย่างบูรณาการ บนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาที่ส่งเสริมการพัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็นคือดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่ารู้ทันและจัดการได้ในลักษณะที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่นและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

๒.๒.๗ การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วนคือ^{๖๐}

๑. หลักสูตรสถานศึกษา

- ๑.๑ สอดแทรกพุทธธรรมในวิสัยทัศน์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
- ๑.๒ เพิ่มเติมคุณธรรมจริยธรรมในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- ๑.๓ ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ
- ๑.๔ สอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและสถานการณ์อื่นนอกห้องเรียนได้แก่บูรณาการในการเรียนรู้บูรณาการในชีวิตและบูรณาการไตรสิกขาในชีวิตประจำวันศึกษาเพิ่มเติมได้จากเอกสารการจัดการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา

๒. ผู้สอน

- ๒.๑ เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ “สอนให้รู้ทำให้ดูอยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ
- ๒.๒ เป็นกัลยาณมิตรแก่ผู้เรียนมีเมตตาธรรมความอ่อนโยนอดทนอดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

๓. กระบวนการเรียนรู้

- ๓.๑ พัฒนาผู้เรียนรอบด้านสมดุลสมบูรณ์ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา)
- ๓.๒ จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กินอยู่ดูฟัง)
- ๓.๓ สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา
- ๓.๔ เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการเข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง

^{๖๐} กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๒๓.

สรุปการจัดวิธีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนตามแนววิถีพุทธคือต้องบูรณาการพุทธธรรมเข้าสู่การเรียนรู้และการปฏิบัติจริงในทุกกลุ่มสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนโดยครูผู้สอนควรเป็นตัวอย่างที่ดีและควรใช้หลักกัลยาณมิตรต่อผู้เรียนและใช้กระบวนการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนรอบด้านควรจัดโอกาสส่งเสริมและสร้างเสริมปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต

๒.๒.๘ การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ^{๒๑}

หลักการ

การจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธนั้นผู้บริหารสถานศึกษาครูและบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขาทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอนผู้จัดการเรียนรู้และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนบุคลากรทุกคนควรพัฒนาตามหลักไตรสิกขาให้มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้หลักพุทธธรรมเป็นอย่างดีปฏิบัติดีปฏิบัติชอบสามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธและเป็นกัลยาณมิตรมีลักษณะของการเป็นผู้ที่สอนให้รู้ทำให้ดูอยู่ให้เห็นพร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

๑) หลักคิด

ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีรูปแบบวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับลักษณะและเงื่อนไขของโรงเรียนแนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรคือการปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวันทั้งนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

๒) หลักทำ

แนวทางการพัฒนาบุคลากรเช่น

๑. วิเคราะห์สภาวะธรรมหรือภูมิธรรมธรรมวุฒิและลักษณะของบุคลากร
๒. ค้นหาบุคลากรแนวร่วมหรือแกนนำ
๓. วางแผนพัฒนาบุคลากรโดยการสร้างศรัทธาสรางความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับ

ลักษณะของบุคลากร

๔. จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จทั้งกิจกรรมรูปธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิต

๕. ให้การยกย่องชมเชยแก่บุคลากรที่พัฒนาเป็นแบบอย่างเช่น

- การจัดอบรมใหญ่ประจำปี
- การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตเจริญปัญญาย่อยรายสัปดาห์หรือรายเดือน
- การจัดกลุ่มสนทนาธรรม
- การจัดฟังเทศน์ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญ
- การจัดศึกษาดูงานหรือปฏิบัติธรรมในสำนักงานต่างๆ

^{๒๑} กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๒๙-๓๐.

- การส่งเสริมการศึกษาปฏิบัติธรรมด้วยตนเองโดยจัดห้องสมุดและสื่อต่างๆให้ยืมหรือใช้ศึกษาจัดห้องวิปัสสนาเป็นต้น

- การจัดกิจกรรมส่งเสริมการถือศีล ๕ เป็นวิถีชีวิต

- และการจัดส่งเสริมการประเมินผลปฏิบัติธรรมและสอบอารมณ์ (วิปัสสนา) เป็นต้น

คุณลักษณะสำคัญของบุคลากรในโรงเรียนที่จัดการศึกษาโรงเรียนวิสุทธิพุทธผู้บริหารครูอาจารย์และบุคลากรสถานศึกษาควรเป็นบุคคลที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาควรละเลิกจากอบายมุขปฏิบัติตนถือศีล ๕ เป็นนิจเป็นผู้มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงามและสามารถเป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดีมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ทุกคนโดยสุจริตใจ

๒.๒.๙ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหาร (Administration) หมายถึงกิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกันโดยใช้ทรัพยากรในการบริหารประกอบด้วยคน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารจัดการ (Management) ทรัพยากรทั้ง ๔ ประการดังกล่าวคนถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดเพราะบุคคลเป็นผู้กำหนดการกระทำให้เกิดผลในความสำเร็จหรือความล้มเหลวโดยใช้เป็นค่ากลางในการบริหารกิจการที่เป็นสาธารณประโยชน์หรือการบริหารราชการแผ่นดินเช่นการบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) และการบริหารการศึกษา (Education Administration)^{๖๒}

การจัดการ (Management) เป็นคำที่ใช้ในการบริหารธุรกิจเอกชน ดังนั้นคำว่า “ผู้บริหาร” หรือ “ผู้จัดการ” จึงใช้เรียกผู้ดำรงตำแหน่งบริหารในระดับต่างๆของกิจการที่เป็นของรัฐและของเอกชนดังกล่าว

การบริหารในฐานะที่เป็นศาสตร์หมายถึงหลักการทฤษฎีกระบวนการเทคนิคตลอดจนปัจจัยต่างๆที่ใช้ในการดำเนินงานขององค์การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่นโยบายที่กำหนด

กระบวนการบริหารหรือวิธีการบริหารที่ได้รับการยกย่องมากที่สุดได้แก่วิธีการบริหารของลูเธอร์กูลิคและเออร์วิค (Luther Gulick and Urwick) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารไว้ ๗ ประการโดยได้เรียกว่า “POSDCoRB” ได้แก่^{๖๓}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึงการกำหนดโครงสร้างและแผนการปฏิบัติงานของหน่วยงานไว้ล่วงหน้าเพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึงการจัดโครงสร้างสายงานการแบ่งส่วนในองค์การเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

๓. การจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึงการจัดตัวบุคคลเข้าตามสายงานหรือเป็นการบริหารงานบุคคลนั่นเอง ซึ่งจะประกอบด้วยงานหลักๆคือการจัดอัตราากำลังการสรรหาและพัฒนาบุคลากร รวมทั้งการเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานในหน่วยงานหรือองค์การให้ดีขึ้น

^{๖๒} รุ่ง แก้วแดง, “พัฒนาวชิชาชีพครูในสถานศึกษา”, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐรายวัน, (๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๑), หน้า ๑๐.

^{๖๓} ศิริอร ชันธหัตถ์, “องค์การและการจัดการ”, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, อักษรพิพัฒน์, ๒๕๔๑), หน้า ๔๔- ๕๒.

๔. การอำนวยการ (Directing) หมายถึงการวินิจฉัยสั่งการการควบคุมบังคับบัญชา และการดูแลการปฏิบัติงานภายในหน่วยงาน

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงการประสานกิจการต่างๆทั้งภายใน และภายนอกหน่วยงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันทำงานไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึงการรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเพื่อการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการดำเนินงาน

๗. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึงการจัดการทำงานประมาณการควบคุมการใช้จ่ายเงินและทรัพยากรในการดำเนินงานของแผนงาน

นิตย สัมมาพันธ์^{๒๔} ได้กล่าวถึงการบริหารเชิงพุทธว่าคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาแม้จะมีมากถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น ๙ แบ่งตามลักษณะเป็น ๙ อย่าง มีพระสูตรเป็นต้น แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วมี ๓ ประการคือละชั่วทั้งปวง ทำดีให้บริบูรณ์และทำใจให้บริสุทธิ์ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ “ศีลหรือวินัย” อันเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับมิให้ทำกับ “ธรรม” คือคำสั่งสอนหรือข้อที่ควรกระทำ

นักบริหารทุกประเภทตั้งแต่ระดับนานาชาติระดับชาติระดับท้องถิ่นระดับองค์การ หน่วยงานหมู่คณะครอบครัวตลอดจนผู้บริหารตนเองควรมีวิสัยและควรก่อให้เกิดวินัยในหมู่คณะที่ตนรับผิดชอบในฐานะผู้นำด้วยในทางพระพุทธศาสนาวินัยสำหรับฆราวาสคือศีล๕ซึ่งการรักษาศีลจะได้ผลดีเมื่อมีเบญจธรรมประกอบหนุนหลังศีล ๕ เอาไว้เป็นค้ำเช่นละเว้นจากการฆ่าสัตว์ได้ง่ายถ้ามีใจเมตตากรุณาเป็นต้นเบญจศีลได้แก่ (๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือใช้ผู้อื่นฆ่า (๒) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้โดยอาการเป็นโจร (๓) เว้นจากการประพฤติดินในกาม (๔) เว้นจากการกล่าวความเท็จ (๕) เว้นจากการดื่มน้ำเมาและเครื่องเสพติดให้โทษทั้งหลายและประกอบด้วยเบญจธรรมได้ เช่น (๑) เมตตากรุณา (๒) สัมมาอาชีวะประกอบกรหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ (๓) มีความสันโดษพอใจคู่ครองของตน (๔) มีความสัตย์ (๕) ความมีสติมั่นคงไม่ประมาท

ในทางปฏิบัติผู้บริหารต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์จะต้องมีธรรมที่ประกอบกับศีล เรียกว่า “กรรมบท ๑๐” หรือ “สุจริต ๓” คือ

๑) ความประพฤตสุจริตทางกาย ๓ ประการได้แก่

(ก) เว้นจากการฆ่าสัตว์

(ข) เว้นจากการลักขโมย

(ค) เว้นจากการประพฤติดินในกาม

๒) ความประพฤตสุจริตทางวาจา ๔ ประการได้แก่

(ก) เว้นจากการพูดเท็จ

(ข) เว้นจากการพูดส่อเสียด

(ค) เว้นจากการพูดหยาบคาย

(ง) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๓) ความประพฤตสุจริตทางใจ ๓ ประการได้แก่

^{๒๔} นิตย สัมมาพันธ์, “การบริหารเชิงพุทธ”, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๑), หน้า ๔๓ – ๔๗.

(ก) ไม่โลภมีความสำรวมและสันโดษ

(ข) ไม่โกรธไม่พยาบาทปองร้ายเขา

(ค) ไม่หลงเห็นชอบตามคลองธรรม

เบญจศีลเบญจธรรมและกุศลกรรมบถ ๑๐ นี้เป็นเรื่องของฆราวาสคืออุบาสกอุบาสิกา ได้แก่ชาวพุทธทั้งหลายที่เป็นพุทธแท้พุทธในทางปฏิบัติมิใช่สักแต่ว่าเป็นชาวพุทธมาตั้งแต่สมัยเป็นเด็ก ไม่รู้ความแต่ผู้ใดที่ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมจนมี “ศีล ๕ ธรรม ๕ กรรมบถ ๑๐” โดยสมบูรณ์แล้วจึงได้ชื่อว่าเป็น “มนุษย์” หมายถึงเป็นผู้ประเสริฐเหมาะที่จะเป็นผู้บริหาร

ธรรมแม้จะมีมากแต่ก็แบ่งได้เป็นสองระดับคือธรรมที่ให้ผลในทางโลกคือขั้นโลกียะหรือขั้นพื้นฐานที่เป็นมนุษย์สมบัติกับธรรมที่ให้ผลทางธรรมขั้นสูงคือขั้นโลเกตุระหรือขั้นนิพพานสมบัติ การศึกษาธรรมสำหรับคนทุกคนทุกระดับทุกประเภทควรยึดหลักที่ถูกต้องตามแนวคำสอน ทศพิธราชธรรมซึ่งเป็นธรรมสำหรับผู้เป็นใหญ่ผู้ปกครองซึ่งหมายถึงพระมหากษัตริย์ในยุคปัจจุบัน ผู้บริหารทุกระดับรวมทั้งหัวหน้าหมู่คณะหัวหน้าครอบครัวและปัจเจกบุคคลควรทำความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและหมู่คณะที่ใกล้ชิดตลอดจนสังคมประเทศชาติคุณธรรม ๑๐ ประการของผู้ปกครองนี้เป็นเรื่องที่บัณฑิตได้รื้อยกรองขึ้นเพื่อถวายเป็นโอวาทานุศาสน์แก่พระมหากษัตริย์ ยาริราชเจ้าในอดีตกาลซึ่งพระพุทธเจ้ารับมาเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์มิได้ปฏิเสธ ของดีของผู้อื่นคุณธรรม ๑๐ ประการสำหรับนักบริหารคือ (๑) ทาน (๒) ศีล (๓) บริจาค (๔) ซื่อตรง (๕) อ่อนน้อมถ่อมตน (๖) กำจัดบาป (๗) ไม่โกรธ (๘) ไม่เบียดเบียน (๙) อุดหนุน (๑๐) มั่นคงในธรรม

๒.๓ บริบทของโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๒.๓.๑ ที่มาของโรงเรียนวิถีพุทธ

สืบเนื่องจากที่กระทรวงศึกษาธิการ จัดประชุม เรื่อง “หลักสูตรใหม่ เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๕ ซึ่งมี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตรเป็นประธานที่ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร ชิดจำกัดโรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทย สามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

กระทรวงศึกษาธิการนำความเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้ง อีกทั้ง ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และคณะได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัด โรงเรียนวิถีพุทธ จากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ณ วัดญาณเวศกวันเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ นอกจากนั้นยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จาก พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งนิมนต์ท่านมาให้ ข้อคิดในการประชุมระดมความคิดครั้งแรกวันที่ ๒๖-๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ เป็นการประชุมหารือ เรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นครั้งแรก มีพระภิกษุและฆราวาส ผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมประชุมประมาณ ๓๐ รูป/คน ได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึงหลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธวันที่ ๑-๔ เมษายน ๒๕๕๖ เป็นการ ประชุมหารือครั้งที่ ๒ มีพระภิกษุและฆราวาส รวมทั้ง ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกำหนดแนวการ ดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้ข้อสรุปไว้แล้ว ประมาณ ๕๐ รูป/คนจากการประชุมใหญ่ ๒ ครั้ง ทำให้

ได้ข้อสรุปโรงเรียนวิถีพุทธในเรื่องสำคัญ ได้แก่ภาพสรุปโรงเรียนวิถีพุทธกรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธดังนี้

๑)โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกินอยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต

๒)รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ คือการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา“การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา โดยเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาภูมิธรรม ๔ ประการ คือ

๑. สัมปรีตสังเสวะ หมายถึงการอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี

๒. สัทธัมมัสสวณะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี

๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี

๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

การจัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) ด้านกายภาพ คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม เป็นต้น ๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่นกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่างๆ ๓) ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน ๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น และ ๕) ด้านการบริหาร จัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติ สภาพชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นให้การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสงปัญญา เป็นต้น

การดำเนินการในระยะแรกของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เดือนพฤษภาคม ๒๕๔๖ มีโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการประมาณ ๘๐ โรงเรียน มีทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

การจัดกิจกรรมตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ (นครสวรรค์-อุทัยธานี) นั้นมีโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น ๕๘ โรงเรียน ทุกโรงเรียนสมัครเข้าเป็นโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ ซึ่งมี

การจัดกิจกรรมตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธตามจุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนซึ่งมีการกำหนดแนวทางการดำเนินการดังนี้

การดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย

๑. ด้านกายภาพ ๗ ประการ

- ๑.๑ มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ
- ๑.๒ มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน
- ๑.๓ มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน
- ๑.๔ มีพระพุทธรูปศาสนสุภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัสติดตามี่ต่างๆ
- ๑.๕ มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น
- ๑.๖ มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม
- ๑.๗ ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ๑๐๐ %

๒. ด้านการเรียนการสอน ๕ ประการ

- ๒.๑ บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้า บ่าย ทั้งครู และ นักเรียน
- ๒.๒ บูรณาการวิถีพุทธ ทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๓ ครู พานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง
- ๒.๔ ครู ผู้บริหาร และ นักเรียน ทุกคน ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้
- ๒.๕ ครู ผู้บริหาร และ นักเรียนทุกคน เข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๓. ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน ๕ ประการ

- ๓.๑ รักษาศีล ๕
- ๓.๒ ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม
- ๓.๓ ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ
- ๓.๔ ประหยัด ออม ถนอมใช้ เงิน และ สิ่งของ
- ๓.๕ มีนิสัยใฝ่รู้ สู้งาน

๔. ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ๘ ประการ

- ๔.๑ ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน
- ๔.๒ ไม่ดุด่า นักเรียน
- ๔.๓ ชื่นชมคุณความดี หน้าเสาธงทุกวัน
- ๔.๔ โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี
- ๔.๕ ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี
- ๔.๖ ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย
- ๔.๗ บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง
- ๔.๘ มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

๕.ด้านกิจกรรมประจำวันพระ๔ ประการ

- ๕.๑.ใส่เสื้อขาวทุกคน
- ๕.๒.ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์
- ๕.๓. รับประทานอาหารมังสวิรัตในมื้อกลางวัน
- ๕.๔ สวดมนต์แปล

แนวทางการปฏิบัติงานของโรงเรียนวิถืพุทธ

ระดับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ

๑. ประกาศสื่อสารสร้างความเข้าใจจัดทำสื่อประกอบเรื่อง แนวทางดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถืพุทธ ให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถืพุทธ ของทุก สพป/ สพม ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้รับทราบ
๒. ประสานงานกับ สพป / สพม คัดเลือกโรงเรียนตัวอย่าง ที่สามารถดำเนินการได้ และโรงเรียนที่ไม่สามารถดำเนินการมาแลกเปลี่ยนวิธีการแนวทาง เพื่อทราบปัญหาอุปสรรคของโรงเรียน
๓. ประสานงานกับ สพป / สพม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกาศรายชื่อ ยกย่อง มอบเกียรติบัตรและรางวัลเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่โรงเรียน
๔. ประสานงานกับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดทำแนวทางการประเมินตนเองของโรงเรียน โดยผ่าน website www.vitheeabuddha.com เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
๕. ประสานงาน กับ สพป / สพม. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สุ่มในการเยี่ยมเยียน และ ให้ข้อเสนอแนะการดำเนินงาน
๖. สรุปประมวลผลการดำเนินงาน

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๑. เผยแพร่ แนวทางดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถืพุทธ ให้โรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ
๒. จัดทำเอกสารแนวทาง หรือคู่มือดำเนินการ
๓. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวทางดำเนินการ
๔. นิเทศ ตรวจสอบ ให้กำลังใจแก่โรงเรียน สอบถามปัญหาอุปสรรค และวิธีแก้ไข
๕. สรุปประมวลผลการดำเนินงาน

ระดับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๑. ศึกษา ทำความเข้าใจ แนวทางดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถืพุทธ
 ๒. บริหารจัดการ วางแผน ปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียนให้สอดคล้อง
 ๓. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แก้ไขปัญหาอุปสรรค
 ๔. สรุปประมวลผลการดำเนินงาน
- ซึ่งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ มีทั้งหมด ๕๘ โรงเรียน ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ บริบทโรงเรียนวิถีพุทธ

อำเภอ/จังหวัด	ชื่อโรงเรียน
จังหวัดนครสวรรค์	
อำเภอเมืองฯ	๑.โรงเรียนนครสวรรค์
	๒.โรงเรียนสตรีนครสวรรค์
	๓.โรงเรียนนวมินทราชูทิศ มัชฌิม
	๔.โรงเรียนพระบางวิทยา
	๕.โรงเรียนบ้านแก่งซังชลิตวิทยา
	๖.โรงเรียนบึงบอระเพ็ดวิทยา
อำเภอเก้าเลี้ยว	๗.โรงเรียนเก้าเลี้ยววิทยา
	๘.โรงเรียนห้วยคตราชพรหมากรณ
อำเภอพยุหะคีรี	๙.โรงเรียนพยุหะพิทยาคม
	๑๐.โรงเรียนเขากะลาพิทยาคม
	๑๑.โรงเรียนเขาทองพิทยาคม
อำเภอชุมแสง	๑๒.โรงเรียนชุมแสงชนูทิศ
	๑๓.โรงเรียนทับกฤชพัฒนา
อำเภอโกรกพระ	๑๔.โรงเรียนโกรกพระ
อำเภอบรรพตพิสัย	๑๕.โรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม
	๑๖.โรงเรียนหนองกรดพิทยาคม
	๑๗.โรงเรียนรัฐราษฎร์อนุสรณ์
อำเภอท่าตะโก	๑๘. โรงเรียนท่าตะโกพิทยาคม
	๑๙.โรงเรียนพนมรอกวิทยา
อำเภอตากฟ้า	๒๐. โรงเรียนตากฟ้าวิชาประสิทธิ์
	๒๑.โรงเรียนอุดมธัญญาประชานุเคราะห์
อำเภอตากลี	๒๒.โรงเรียนตากลีประชาสรรค์
	๒๓.โรงเรียนหนองโพพิทยา
	๒๔. โรงเรียนช่องแควิทยา
	๒๕.โรงเรียนจันเสนเอ็งสุวรรณอนุสรณ์
	๒๖.โรงเรียนทหารอากาศอนุสรณ์
	๒๗.โรงเรียนลาดทิพรสพิทยาคม
อำเภอลาดยาว	๒๘.โรงเรียนลาดยาวพิทยาคม
	๒๙.โรงเรียนวังเมืองชนประสิทธิ์วิทยา
	๓๐.โรงเรียนเทพศาลาประชาสรรค์
อำเภอแม่วงค์	๓๑.โรงเรียนห้วยน้ำหอมวิทยาคาร
	๓๒.โรงเรียนแม่วงค์พิทยาคม

อำเภอไพศาลี	๓๓.โรงเรียนไพศาลีพิทยา
	๓๔.โรงเรียนตะคร้อพิทยา
	๓๕.โรงเรียนวังข่อยพิทยา
อำเภอหนองบัว	๓๖.โรงเรียนหนองบัว
	๓๗.โรงเรียนวังบ่อวิทยา
จังหวัดอุทัยธานี	๓๘.อุทัยธานีวิทยาคม
	๓๙.โรงเรียนพุทธมงคลวิทยา
อำเภอ/จังหวัด	ชื่อโรงเรียน
จังหวัดอุทัยธานี	
	๔๐.โรงเรียนหนองเต่าวิทยา
	๔๑.โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย
	๔๒.โรงเรียนหนองขาหย่างวิทยา
	๔๓.โรงเรียนทัพทันอนุสรณ์
	๔๔.โรงเรียนตลกคูวิทยา
	๔๕.โรงเรียนสว่างอารมณ์วิทยาคม
	๔๖.โรงเรียนบ่อ่างวิทยา
	๔๗.โรงเรียนหนองฉางวิทยา
	๔๘.โรงเรียนบ้านทุ่งนาวิทยา
	๔๙.โรงเรียนทุ่งโพวิทยา
	๕๐.โรงเรียนห้วยคตวิทยาคม
	๕๑.โรงเรียนสมอทองปทีปพลีผลอุปถัมภ์
	๕๒.โรงเรียนลานสักวิทยา
	๕๓.โรงเรียนร่องตาทีวิทยา
	๕๔.โรงเรียนบ้านไร่วิทยา
	๕๕.โรงเรียนการุ้งวิทยาคม
	๕๖.โรงเรียนหนองจอกประชานุสรณ์
	๕๗.โรงเรียนวังหินวิทยาคม
	๕๘.โรงเรียนทองหลางวิทยาคม

ตารางที่ ๒.๑ บริบทโรงเรียนวิถีพุทธที่เข้าโครงการ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

พระมหาคันลิธิ อัมลา และ ปริญญญา อุ๋นทิตเพช^{๖๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารเชิงพุทธ ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับหลักธรรมมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและสามารถนำไปปรับใช้กับองค์การบริหารได้ทุกระดับ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑) เป็นการศึกษาวิเคราะห์หลักนิติธรรม ซึ่งเกี่ยวกับ การออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้อง ได้แก่ อคติ ๔ ประการ

๒) เป็นการศึกษาหลักคุณธรรมที่ใช้ในการบริหาร ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า หลักธรรม ที่ส่งเสริมหลักคุณธรรมสำหรับผู้บริหารนั้นได้แก่

(๑) ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ ได้แก่ ทาน ศีล ความเสียสละ ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน ความเที่ยงธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองประเทศ ซึ่งใช้มานานแล้ว โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ไทย

(๒) พรหมวิหารธรรม ๔ ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

(๓) ธรรมาริปปัตย คือ การบริหารโดยถือธรรมเป็นใหญ่

๓) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมที่สอดคล้องและส่งเสริมความโปร่งใส คือ สุจริต ๓ ประการ

๔) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมที่ส่งเสริม การมีส่วนร่วม คือ อปปริหานิยธรรม ๗ ประการ

๕) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบ ซึ่งการศึกษาพบว่า หลักธรรมที่สอดคล้อง กับหลักความรับผิดชอบคือ สัมปยุตธรรม ๗ ประการ ได้แก่ การรู้จักเหตุ รู้จักผล จักตน รู้จัก ประมาณ รู้จักกาลเทศะ รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล

๖) ศึกษาเกี่ยวกับหลักความคุ้มค่า ในการศึกษาพบว่าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารจัดการที่ดีนั้นได้แก่ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ทั้ง ๔ ประการ

พระมหารัตนะ วรบัณฑิต^{๖๖} ได้ศึกษาการบริหารบุคคลเชิงพุทธพบว่า หลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ในการครองตนนั้น ได้แก่ สติ สัมปชัญญะหิริโอตตปปะ และสัมปยุตธรรม สำหรับหลักธรรมในการครองคนนั้นได้แก่ หลักพรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรม และราชธรรม และหลักธรรมในการครองงาน ได้แก่ หลักขันติ โสรัจจะอิทธิบาทธรรม และอปปริหานิยธรรม ส่วนการนำหลักธรรมไปใช้นั้น ผู้บริหารทั้งภาครัฐ เอกชนมีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ควรมีการศึกษาและทำ

^{๖๕} พระมหาคันลิธิ อัมลา และ ปริญญญา อุ๋นทิตเพช, การบริหารเชิงพุทธ ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับหลักธรรมมาภิบาล, สารนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๕๐.

^{๖๖} พระมหารัตนะ วรบัณฑิต, การบริหารบุคคลเชิงพุทธ, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๑.

ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ก่อน ที่จะนำไปใช้ และควรพิจารณา ทบทวน ปรับปรุงบทบาทผู้บริหารไปพร้อม ๆ กัน

พระมหาณรินศักดิ์ สิงห์วงศ์^{๖๗} ได้วิจัยเรื่อง การบริหารวิชาการของสถานศึกษาชั้น พื้นฐานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ พบว่า

๑) สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ตามโครงการโรงเรียนวิถี พุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวมและรายด้านแต่ละด้านมีการ ปฏิบัติทุกด้าน โดยปฏิบัติมากที่สุดในด้านการวางแผนวิชาการ และปฏิบัติน้อยกว่าด้าน อื่น ๆ ในด้าน การนิเทศการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

(๑) ด้านการวางแผนงานวิชาการ มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การศึกษา จุดมุ่งหมายหลักสูตรสถานศึกษาของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

(๒) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การศึกษาเอกสาร หลักสูตรสถานศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่องการจัดเตรียมเครื่องมือและวัสดุ อุปกรณ์

(๓) ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนตามแนวพุทธธรรม และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียน การสอนตามแนวพุทธธรรม

(๔) ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การศึกษาจากสื่อ การเรียนรู้ ปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ

(๕) ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมากสุด ในเรื่องติดตามผลการวัดผลและประเมินผลเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และปฏิบัติน้อย กว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่อง จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดประเมินผลเพื่ออ้างอิงตรวจสอบและพัฒนา

๒) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ และความเป็นไปได้ของแนวทางการ พัฒนาไม่ได้กำหนดขึ้น เนื่องจาก มีการปฏิบัติในระดับมากทุกด้านและทุกเรื่องในแต่ละด้าน

นางวิลาวรรณ โสภิน^{๖๘} ได้วิจัย เรื่อง การบริหารการจัดการสภาพแวดล้อม เชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้ การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิง พุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๑$)เมื่อ พิจารณาในแต่ละด้านพบว่าการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาใน ด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}= ๔.๓๖$) ส่วนในด้านการจัดกิจกรรม วัฒนธรรมและรักษาสีสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด($\bar{X}=๓.๙๗$)

^{๖๗} พระมหาณรินศักดิ์ สิงห์วงศ์, “การบริหารวิชาการของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา), ๒๕๔๙.

^{๖๘} นางวิลาวรรณ โสภิน, “การบริหารการจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า การจำแนกตามเพศ, ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีเฉพาะด้านการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสีงแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑

สุชาติ อินแสง^{๖๙} ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านดัวน้อย ตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้มีการเตรียมการศึกษาจากเอกสารต่างๆมีการเตรียมบุคลากรทั้งครูนักเรียน ผู้ปกครอง อาคารสถานที่ มีการเตรียมกิจกรรม มีการดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด มีการพัฒนาปรับปรุง ประเมินผล และเผยแพร่

๒) ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้มีการบูรณาการหลักสูตรสอดแทรกทุกกลุ่มสาระ เน้นกระบวนการไตรสิกขา ผ่านกระบวนการ กินอยู่ ดู ฟัง เป็น ครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างสอนให้รู้อยู่ให้เห็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทุกด้าน นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๓) ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำเดือนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๔) ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากร ให้เข้ารับการอบรมศึกษาดูงาน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

๕) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ได้ร่วมมือกับวัดและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน เปิดโอกาสให้ชุมชนมาใช้บริการในโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

บำรุง แสนณรงค์^{๗๐} ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลปรากฏว่า

๑) การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาในเป็นด้านๆ คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

^{๖๙} สุชาติ อินแสง, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๐.

^{๗๐} บำรุง แสนณรงค์, “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร” สารนิพนธ์ กศ.ม. การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๕๐.

๒) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดโรงเรียน ดังนี้

(๑) ครูที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาในรายด้าน คือ ด้านกายภาพและด้านการบริหารจัดการโดยรวมไม่แตกต่างกันส่วนในด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่ผ่านการอบรมมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม

(๒) ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่เจตคติดีมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่เจตคติไม่ดี

(๓) ครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่

จรง สุขเกษม^{๗๑} ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ประกอบด้วย

๑) การบริหารวิชาการที่สำคัญ ๆ คือ ด้านการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีการกำหนดพุทธธรรมและคุณธรรมเพิ่มเติมในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สอดแทรกพุทธธรรมคุณธรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรายวิชาต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ใช้หลักไตรสิกขาผ่านการจัดการเรียนรู้และวิถีชีวิต (การกินอยู่ ดู ฟังเป็น) ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการดำเนินงานตามกระบวนการและขั้นตอน

๒) การบริหารงบประมาณ ที่สำคัญ ๆ คือในด้านการจัดตั้งงบประมาณ มีการกำหนดพุทธธรรมคุณธรรมไว้ในแผนกลยุทธ์โรงเรียน ด้านการบริหารงบประมาณ มีการจัดสรร เบิกจ่ายงบประมาณและรายงานผลตามปกติ ด้านการระดมทรัพยากรและบริหารพัสดุสินทรัพย์ มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้มีประสิทธิภาพ และด้านการตรวจสอบติดตามและประเมินผล คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

๓) การบริหารงานบุคคล ที่สำคัญ ๆ ด้านการวางแผนและการสรรหา มีการกำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน โดยมีการจัดหาที่ปรึกษา เช่น พระภิกษุ คฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิมาเสนอแนะ ด้านการพัฒนาศักยภาพและวินัย มีการพัฒนาศักยภาพตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูโดยบูรณาการให้สอดคล้องกับวิถีพุทธมุ่งหวังให้

^{๗๑} จรง สุขเกษม, “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา), ๒๕๕๐.

เกิดคุณลักษณะผู้บริหารโรงเรียน ครู เป็นแบบอย่างที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร ด้านการสร้างขวัญกำลังใจ มีการยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูและบุคลากรภายนอก ที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป และด้านการประเมินบุคลากร มีการให้ผู้เรียน เพื่อนครู ผู้บริหารโรงเรียน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

๔) การบริหารทั่วไป ที่สำคัญ ๆ คือด้านการดำเนินงานกิจกรรมนักเรียน มีการจัดการกิจกรรม เสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้เรียนที่เน้น การปฏิบัติตามคุณธรรม ในครอบครัวไทย ด้านการพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม มีการสร้างบรรยากาศ อาคารสถานที่ ห้องเรียน สภาพแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ ให้สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีการประชุมชี้แจง และเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน และด้านการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายมีการจัดให้มีเครือข่ายเพื่อแสวงหาความร่วมมือตามโครงการวิถีพุทธในด้านต่าง ๆ กับบุคคลสถานศึกษา องค์กรหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

วิไล วิทย์ประเสริฐกุล^{๗๒} ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร พบว่า

๑) ด้านการเตรียมการ มีการหาที่ปรึกษา การเตรียมบุคลากร และกำหนดเป้าหมาย โดยที่มีปัญหาดังนี้ การที่นักเรียนยังขาดความเข้าใจแนวปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ผู้ปกครองมีภารกิจไม่ให้ความสำคัญกับวิถีพุทธ และบุคลากรยังขาดความเข้าใจในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

๒) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมกิจกรรมนักเรียน คือ ครูยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แนววิถีพุทธและขาดงบประมาณ

๓) ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา มีการจัดการพัฒนาครูตามระบบไตรสิกขา ปัญหา คือ การขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๔) ด้านการนิเทศดูแลใกล้ชิด มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ยังมีปัญหา คือ ขาดการนิเทศครูดูแลใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง

๕) ด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง มีการนำข้อมูลในการบริหารด้านต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ด้านนี้ไม่พบปัญหา

๖) ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มีการประเมินเมื่อสิ้นสุดแผนปฏิบัติ นำการเผยแพร่หรือ รายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

อมรรัตน์ แก้วมะ^{๗๓} ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต ๑ พบว่า

^{๗๒} วิไล วิทย์ประเสริฐกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

^{๗๓} อมรรัตน์ แก้วมะ, “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑”, *ปริญญาครุศาสตรมหา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๘).

(๑) ระดับกระบวนการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกชั้นโดยกระบวนการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องสูงกว่าด้านอื่นๆ

(๒) ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากกว่าด้านอื่นๆ

(๓) กระบวนการบริหารจัดการศึกษาและประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑จำแนกตามสถานภาพโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียนพบว่าบุคลากรที่อยู่โรงเรียนที่มีประเภทแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและประเภทของโรงเรียน

(๔) กระบวนการบริหารจัดการศึกษากับประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

(๕) กระบวนการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆขึ้นการประเมินผลการเผยแพร่ผลการดำเนินการขึ้นการดำเนินการพัฒนาและขึ้นเตรียมการสามารถทำนายประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ ๖๕.๗๐ และมีความคลาดเคลื่อนเท่ากับ ๐.๓๑๙

(๖) ในการวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนวทางเพื่อยกระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้ต่อไป

วิไลวิทย์ ประเสริฐกุล^{๗๔} ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานครพบว่า

๑) ด้านการเตรียมการมีภาระที่ปรึกษาการเตรียมบุคลากรและกำหนดเป้าหมายโดยที่มีปัญหาดังนี้การที่รักเรียนยังขาดความเข้าใจแนวปฏิบัติตามแนววิถีพุทธผู้ปกครองมีภารกิจไม่ให้ความสำคัญกับวิถีพุทธและบุคลากรยังขาดความเข้าใจในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

๒) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบมีการจัดหลักสูตรสถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมกิจกรรมนักเรียนคือครูยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แนววิถีพุทธและขาดงบประมาณ

๓) ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขามีการจัดการพัฒนาครูตามระบบไตรสิกขาปัญหาคือการขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๔) ด้านการนิเทศดูแลใกล้ชิดมีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรยังมีปัญหาคือขาดการนิเทศครูดูแลใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง

^{๗๔}วิไลวิทย์ ประเสริฐกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

๕) ด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องมีการนำข้อมูลในการบริหารด้านต่างๆมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องด้านนี้ไม่พบปัญหา

๖) ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานมีการประเมินเมื่อสิ้นสุดแผนปฏิบัติการเผยแพร่หรือรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบโดยการจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ด้านนี้ไม่พบปัญหาด้วยเหตุผลที่ได้ประมวลมาการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธนั้นมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ถือว่าเป็นหัวใจหลักในการกำหนดทิศทางของโรงเรียนให้ไปสู่เป้าหมายสมดังเจตนารมณ์ตามแนวทางวิถีพุทธสืบต่อไป

สรุปผลงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษามี ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาและด้านการร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะมีบทบาทสำคัญในการบริหารสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จมีครู-อาจารย์ ชุมชนนักเรียนเข้าร่วม โดยมีการวางแผนการจัดตั้งกรรมการรับผิดชอบจัดอบรมและการทำงานเป็นหมู่คณะด้วยเหตุผลที่ได้ประมวลมาการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธนั้นมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบันโดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนถือว่าเป็นหัวใจหลักในการกำหนดทิศทางของโรงเรียนให้ไปสู่เป้าหมายสมดังเจตนารมณ์ตามแนวทางวิถีพุทธสืบต่อไป

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

เดอร์ราห์, Derrah^{๗๕} ได้ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า

๑. การสอนสิ่งแวดล้อมจะต้องสอนเกี่ยวกับข้อห้ามด้วย
๒. หลักสูตรการศึกษาบางรายวิชาทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้นจะต้องให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมด้วย
๓. การเรียนรู้เรื่องกายภาพสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เกิดการช่วยกันอนุรักษ์คุ้มครองสิ่งแวดล้อม
๔. การให้รางวัลการรักษาสภาพแวดล้อมขึ้นอยู่กับโอกาสและสถานที่
๕. การให้ความรู้ผู้ให้ความรู้ต้องแนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

เบรดลีย์, Bradley^{๗๖} ได้ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรวิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า

๑. หลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมทำให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานในการจัดกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น

^{๗๕}Derrah, Richard Floyd. 1995. "The Status of Environmental Education in The Secondary School of The State of Maine," **Dissertation Abstracts International**. 56(2) : 507-A ; August

^{๗๖}Bradley, Jenifer Cambell. "Experimental Evaluation of an Environmental Science Curriculum and Its Effects on Texas Secondary School Students Environmental Knowledge and Attitudes," **Dissertation Abstracts International**. 57(1) : 84-A ; July.

๒. หลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมทำให้นักเรียนมีจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อมและยังสามารถนำไปใช้กับหน่วยงานอื่นๆในการที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติได้ด้วย

โคเฮน (Cohen)^{๗๗} ได้อธิบายทฤษฎีบทบาทว่าการที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้นเรียกว่าเป็นบทบาทที่ถูกกำหนดถึงแม้บางบุคคลจะมิได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงเป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือได้ปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งนั้นๆ

อับรามสัน (Abramson)^{๗๘} ได้ให้ทัศนะการบริหารงานของผู้บริหารยุคใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ว่าการทำให้องค์กรประสบความสำเร็จผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทดังนี้

๑) การเป็นตัวกลางในการเปลี่ยนแปลง (Change agent) หมายถึงผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ล้าสมัยและไม่ถูกต้องโดยผู้บริหารจะต้องมีความมั่นคงเข้มแข็ง

๒) การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial) หมายถึงผู้บริหารต้องเป็นผู้ลงทุนมีความคิดสร้างสรรค์และมีปฏิภาณไหวพริบดี

๓) การเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) หมายถึงผู้บริหารจะต้องเน้นและให้ความสำคัญแก่บุคคลและเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากบุคลากร

มินซ์เบิร์ก (Mintzberg)^{๗๙} ได้จัดบทบาทเป็นกลุ่มพฤติกรรมสำคัญไว้ ๓ กลุ่มคือ

๑) พฤติกรรมผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal) ประกอบด้วยบทบาทด้านการเป็นสัญลักษณ์ขององค์การบทบาทในฐานะผู้ประสานงานและบทบาทของหัวหน้างาน

๒) พฤติกรรมเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารขององค์การ (Information) เป็นเรื่องเกี่ยวกับบทบาททางด้านการตรวจสอบติดตามบทบาทด้านการเผยแพร่ข้อมูลและบทบาทในฐานะโฆษกของหน่วยงาน

๓) พฤติกรรมของผู้นำในด้านการตัดสินใจ (Decision-Making) เป็นบทบาทที่สำคัญ๔ ด้านที่ผู้นำจะต้องปฏิบัติคือบทบาทในฐานะผู้ประกอบการบทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากรบทบาทของผู้พิทักษ์และบทบาทในฐานะนักเจรจาต่อรอง

จึงกล่าวได้ว่า บทบาทการบริหารของผู้บริหารควรพัฒนากายภาพสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนจะทำให้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงชีวิตจิตใจให้ร่มเย็นเป็นสุขขึ้นและสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันและในอนาคตได้

๒.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

การวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ สามารถสรุปแผนภูมิกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ได้ ดังนี้

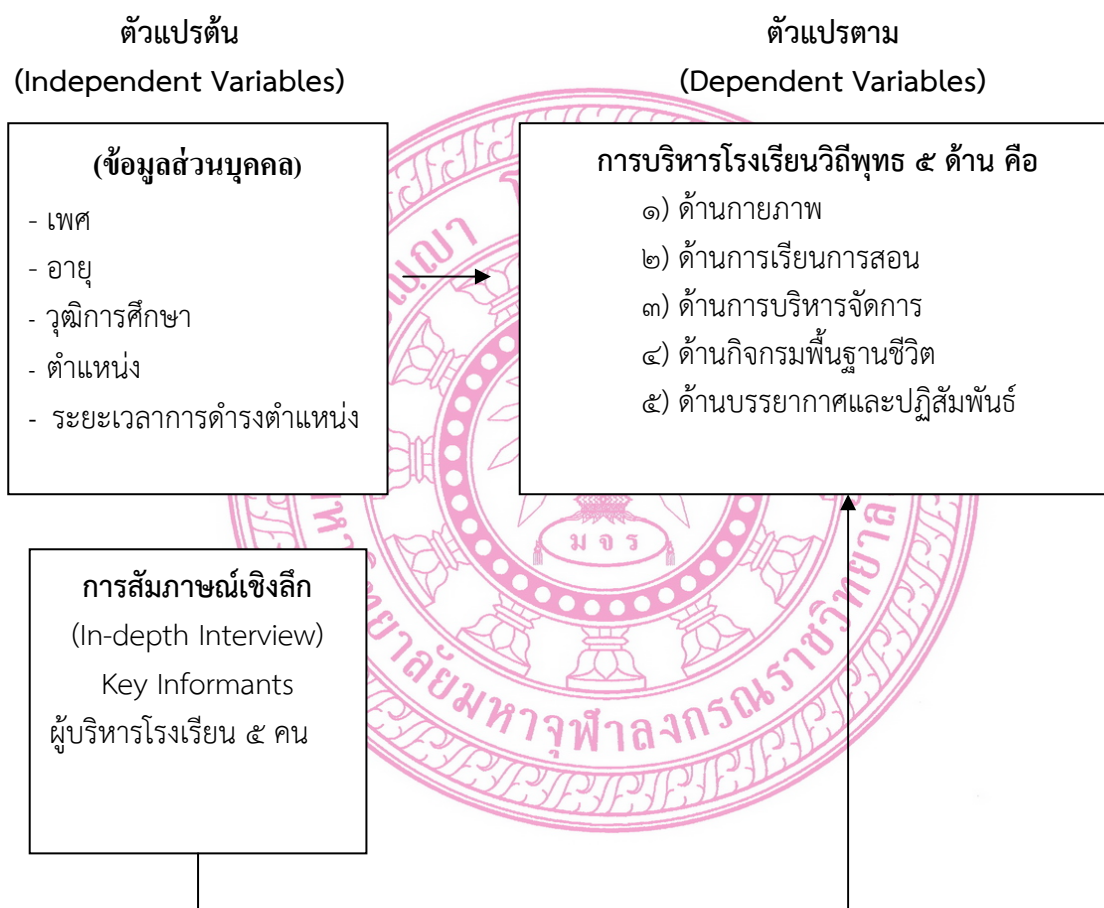
ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

^{๗๗} Cohen, Bruce J. *Introduction to Sociology*, (New York : McGraw-Hill, 1979), p. 6.

^{๗๘} Abramson, Mark A, "In Search of the New Leadership", (Management, September, 1996), p. 1-5.

^{๗๙} Mintzberg H, *The Nature of Managerial Work*, (Harper Row, 1973), p. 12.

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือความเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ มี ๕ ด้าน คือด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ดังแผนภูมิที่ ๒.๔ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ มีลำดับขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้การวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ มีสาระครอบคลุมครบถ้วน เหมาะสมสำหรับนำไปพัฒนาต่อไป โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยดังนี้

๓.๑.๑ ศึกษาเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ มีดังนี้

๓.๑.๑.๑ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยและภาษาบาลี หนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ทั้งฉบับประมวลธรรมและประมวลศัพท์ ของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) และงานเขียนด้านหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาของผู้เชี่ยวชาญ

๓.๑.๑.๒ เอกสารทางหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน บทความทางการศึกษาและตลอดถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารการศึกษาทั้งทางโลกและทางพระพุทธศาสนา

๓.๑.๒ ศึกษางานวิจัย ได้แก่ รายงานการวิจัย หนังสือจากการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยเป็นรูปเล่มจากสถาบันการศึกษาหลายสถาบัน ตลอดถึงบทความทางการศึกษาที่ได้จากการวิจัย

๓.๑.๓ แหล่งสืบค้นข้อมูล ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ กองจดหมายเหตุ หอสมุดเพื่อการศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน หอสมุดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หอสมุดจากหน่วยงานสำนักงานต่างๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

๓.๑.๔ ตรวจสอบคุณภาพของเอกสารและงานวิจัยที่จะนำมาเพื่อการศึกษาและอ้างอิงได้ โดยตรวจสอบดูว่าเขียนขึ้นที่ไหนและเมื่อใด ใครเป็นผู้เขียน รวมไปถึงข้อมูลจากที่ผู้เขียนนำมาอ้างอิงในการเขียนในเอกสารและงานวิจัยนั้นว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

๓.๑.๕ เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยอย่างละเอียดแล้วบันทึกข้อมูลตามหลักพุทธธรรม และการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ตามกรอบแนวความคิดการวิจัยที่ได้วางไว้ แล้วนำข้อมูลสำคัญเหล่านั้นไปสรุปวิเคราะห์

๓.๑.๖ การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล ได้แก่ นำหลักสำคัญในเนื้อหาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาแนวคิดที่ปรากฏตามนัยที่ได้วางไว้ แล้วสรุปนัยสำคัญๆเหล่านั้นตามกรอบแนวความคิดในการวิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรมให้สอดคล้องกับ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ที่เชื่อมโยงกับหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำนวน ๕๘ โรงเรียน จำนวน ๑๑๖ คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๒. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ R.V.Krejcie & D.W.Morgan^๑ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๙๒ คน

๓.๒.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม เพื่อศึกษาให้ทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือแบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์ ๓ โรงเรียน และจังหวัดอุทัยธานี ๒ โรงเรียน เกี่ยวกับด้านหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง

^๑ Krejcie,Robert V. & Morgan, Daryle W. Determining Sample Size for Research Activities , (Educational and, Psychological Measurement, 30(3) 1970). P 608.

๓.๒.๒.๑ เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

๑) เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขา หรือ

๒) เป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป หรือ

๓.) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ และมีความรู้ด้านหลักการบริหารการศึกษา

จากเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒินี้ ผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดข้อใดข้อหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งข้อก็ได้

๓.๒.๒.๒ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้คัดเลือกไว้ มีจำนวนทั้งหมด ๕ ท่าน ดังรายชื่อต่อไปนี้

๑) ดร. วินัย ทองมัน	ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีนครสวรรค์
๒) ดร.จกมล เดชปิ่น	ผู้อำนวยการโรงเรียนเขาคะลาวิทยาคม
๓) นายพันศักดิ์ ศรีทอง	ผู้อำนวยการโรงเรียนพระบางวิทยา
๔) นางนภาลัย สงวนวงษ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนทัพทันอนุสรณ์
๕) นายปรเวธภู เกษมโชค	ผู้อำนวยการโรงเรียนการุ้งวิทยาคม

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

๑. ศึกษาหลักการทฤษฎีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และขอหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ถึงผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๑.๑ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating scale)^๒ มี ๕ ระดับ โดยกำหนดความมากน้อยของระดับการปฏิบัติ ดังนี้

๕	หมายถึง	มีผลการปฏิบัติระดับมากที่สุด
๔	หมายถึง	มีผลการปฏิบัติระดับมาก
๓	หมายถึง	มีผลการปฏิบัติระดับปานกลาง
๒	หมายถึง	มีผลการปฏิบัติระดับน้อย
๑	หมายถึง	มีผลการปฏิบัติระดับน้อยที่สุด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาได้แจกแบบสอบถาม ให้แก่ข้าราชการครูที่อยู่ในโรงเรียน ชัยนาทพิทยาคม อำเภอเมืองฯ จังหวัดชัยนาท ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษารวม ๓๐ คน เพื่อทดสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามในแบบสอบถามอย่างชัดเจนหรือไม่ เมื่อมีข้อบกพร่องก็ได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ดังที่ได้กำหนดไว้แล้วในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

๓.๓.๑.๒ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน ประกอบด้วย

^๒บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวิริยาสาน, ๒๕๓๕), หน้า ๙๙-๑๐๐.

๑) พระประจวบ คมกีร์ธมโม	อาจารย์พิเศษวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๒) ดร.วินัย ทองมัน	ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีนครสวรรค์
๓) ดร.ณัฏกชพร ปุณณิทรพุทธิ	ศึกษานิเทศชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒
๔) ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน	ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการอุทัยธานี
อาจารย์ประจำสาขาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๕) ดร.สุจิต เหมวัล	ครูเชี่ยวชาญ โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓. หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๓ ได้ระดับความเชื่อมั่น ๐.๙๕๗

๔. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

๓.๓.๒ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

๓.๓.๒.๑ การเลือกเครื่องมือ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิตามที่ได้ระบุไว้ข้างต้น

๓.๓.๒.๒ การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ทั่วไป

๒) กำหนดนิยามศัพท์ตามเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาค้นคว้า เพื่อเป็นกรอบกำหนดการสร้างแบบสัมภาษณ์

๓) สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา เพื่อครอบคลุมการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนิยามศัพท์เป็นกรอบกำหนด

^๓Cronbach, Lee J. *Essentials of psychological testing* (4th ed.). New York: Harper & Row, 1971.:P. 160.

๔) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา และปรับปรุงแก้ไขตามความแนะนำ

๕) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษานำเสนอผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้รับการพิจารณาและข้อเสนอแนะด้านต่างๆ จากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับงานวิจัยที่ต้องการทราบข้อมูล

๖) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะ

๗.) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะไว้มาปรับปรุงแก้ไข นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

๘) ส่งคำร้องขอหนังสือออกขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์บัณฑิตเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ

๙) นำแบบสัมภาษณ์พร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์จากศูนย์บัณฑิต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ แล้วเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษา ของจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี ที่กำหนดให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลต่อไป

๒. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครู ที่รับผิดชอบโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำนวน ๙๒ ชุด ในการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ส่งหนังสือพร้อมเอกสารขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์แก่ผู้อำนวยการโรงเรียน ทั้ง ๕ ท่าน โดยสรุปกรอบแนวคิดการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ และอธิบายสาระสำคัญเพื่อการวิจัยแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ

๒. นัดเวลาขอสัมภาษณ์ เพื่อทราบหลักในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๓. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่กำหนด แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

๒) ระดับความคิดเห็นของผู้อำนวยการ และครูที่รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถาม

๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้^๔

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อยที่สุด

๔) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้อำนวยการและครู ที่รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test / One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป

๓.๕.๑.๑ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

- ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถาม ใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

^๔ อ้างแล้ว. หน้า ๑๐๒.

เมื่อ	IOC	คือ	ค่าความสอดคล้องของเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหา
	$\sum R$	คือ	ผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	คือ	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยที่

$R = +๑$ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าแน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหา มีความเหมาะสม

$R = ๐$ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าไม่แน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหา มีความเหมาะสม

$R = -๑$ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าแน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาไม่มีความเหมาะสม

- ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) ใช้สูตรดังนี้

$$\alpha = \left[\frac{K}{K-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	=	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
	k	=	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
	S_i^2	=	ผลรวมค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ
	S_t^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามทั้งฉบับ

๒) สถิติพรรณนา ใช้สูตรดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	P	คือ	ร้อยละ
	$\bar{X}$	คือ	ค่าเฉลี่ย
	S.D.	คือ	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	N	คือ	ประชากรทั้งหมด

๓) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ใช้สูตรดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ $\bar{X}_1, \bar{X}_2$ คือ ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากรที่ ๑ และ ๒
 S_1^2, S_2^2 คือ ความแปรปรวนของกลุ่มประชากรที่ ๑ และ ๒
 n_1, n_2 คือ จำนวนประชากรที่ ๑ และ ๒

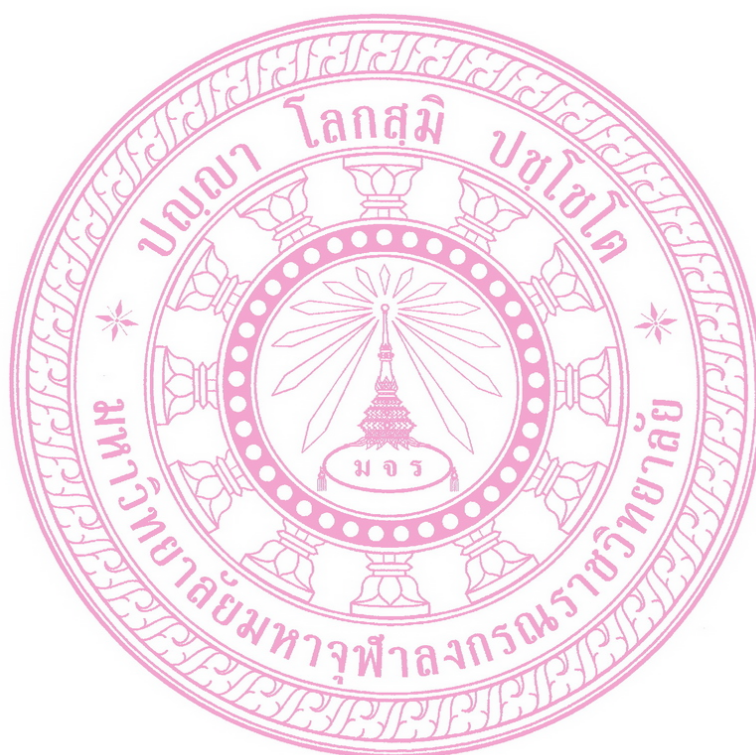
$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ F คือ ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F-Distribution)
 MS_B คือ ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
 MS_W คือ ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจัดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากประชากรจำนวน ๙๒ คนมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น ๖ ตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๔.๓ เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคต่อแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ และข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไข เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๔.๖ องค์ความรู้แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

สำหรับผลของการวิจัยในแต่ละส่วนมีสาระสำคัญและเนื้อหาสามารถประมวลทั้งในรูปของตาราง และการวิเคราะห์บรรยาย ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับผู้บริหารและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=๙๒)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ	ชาย	๖๔	๖๙.๕๗
	หญิง	๒๘	๓๐.๔๓
รวม		๙๒	๑๐๐.๐๐
๒. กลุ่มอายุ	๒๓ - ๓๐ ปี	๑๑	๑๑.๙๕
	๓๑ - ๓๘ ปี	๒๑	๒๒.๘๓
	๓๙ - ๔๖ ปี	๑๘	๑๙.๕๗
	๔๗ ปีขึ้นไป	๔๒	๔๕.๖๕
รวม		๙๒	๑๐๐.๐๐
๓. วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี	๒๙	๓๑.๕๒
	ปริญญาโท	๖๒	๖๗.๓๙
	ปริญญาเอก	๑	๑.๐๙
รวม		๙๒	๑๐๐.๐๐
๔. ตำแหน่งหน้าที่	ผู้อำนวยการโรงเรียน	๒๐	๒๑.๗๔
	รองผู้อำนวยการโรงเรียน	๓๕	๓๘.๐๔
	ครูผู้สอนในโรงเรียน	๓๗	๔๐.๒๒
	อื่นๆ.....	-	-
รวม		๙๒	๑๐๐.๐๐
๕. ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง	๑ - ๕ ปี	๑๘	๑๙.๕๗
	๖ - ๑๐ ปี	๓๐	๓๒.๖๐
	๑๑ - ๒๐ ปี	๔๔	๔๗.๘๓
	๒๑ ปีขึ้นไป	-	-
รวม		๙๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชายจำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๕๗ มีกลุ่มอายุ ๔๗ ปีขึ้นไป จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๕

ระดับการศึกษาปริญญาโทจำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๓๙ ตำแหน่งครูผู้สอนในโรงเรียน จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๒๒ อายุราชการ ๑๑ – ๒๐ ปี จำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๘๓

๔.๒ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

ผู้วิจัยได้สรุปความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยภาพรวม

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านกายภาพ	๓.๗๑	.๗๕	มาก
๒. ด้านการเรียนการสอน	๓.๗๑	.๗๐	มาก
๓. ด้านการบริหารจัดการ	๓.๘๙	.๗๑	มาก
๔. ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	๔.๖๐	.๒๖	มากที่สุด
๕. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	๔.๖๗	.๑๒	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๑๒	.๔๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาถึงพบว่า ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกายภาพ

(n=๙๒)

ด้านกายภาพ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมสอดคล้องกับนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๖๗	.๙๒	มาก
๒. จัดแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาตน ตามหลักไตรสิกขา	๓.๖๗	.๘๙	มาก
๓. จัดสภาพแวดล้อมปลอดจากสิ่งเสพติดและอบายมุข	๓.๕๗	.๘๙	มาก
๔. สถานศึกษาจัดมุมให้นักเรียนได้ศึกษาหลักพุทธธรรม	๓.๙๑	.๘๓	มาก
๕. ตกแต่งบริเวณสถานศึกษาให้เป็นธรรมชาติ สงบร่มรื่น	๓.๘๘	.๘๑	มาก
๖. สถานศึกษาจัดเสียงตามสายโดยใช้สื่อธรรมะที่เหมาะสม	๓.๕๔	.๘๘	มาก
ภาพรวม	๓.๗๑	.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกายภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๑) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านกายภาพพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านการเรียนการสอน

(n=๙๒)

ด้านการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. สถานศึกษาจัดหลักสูตรการสอนตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๖๔	.๘๖	มาก
๒. สถานศึกษาจัดให้มีการนำหลักธรรมเข้าไปประยุกต์กับการเรียนในชั้นเรียน	๓.๖๖	.๗๙	มาก
๓. สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะตามหลัก การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น	๓.๖๗	.๘๑	มาก
๔. สถานศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ประพฤติตนที่ดีตามหลักไตรสิกขา	๓.๗๐	.๗๗	มาก
๕. ส่งเสริมความร่วมมือ ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน)ในการจัดการเรียนรู้	๓.๗๙	.๙๗	มาก
๖. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในชีวิตประจำวัน	๓.๘๐	.๘๓	มาก
ภาพรวม	๓.๗๑	.๗๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๑$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการเรียนการสอนพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านการบริหารจัดการ

(n=๙๒)

ด้านการบริหารจัดการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ผู้บริหารสร้างความตระหนักและศรัทธาต่อการนํานโยบายโรงเรียนวิถีพุทธมาใช้	๓.๗๔	.๘๖	มาก
๒. ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายโรงเรียนที่สอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๘๗	.๘๓	มาก
๓. ผู้บริหารมีแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๘๔	.๘๖	มาก
๔. ผู้บริหารส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีตามวิถีชาวพุทธ	๔.๑๑	.๗๕	มาก
๕. ผู้บริหารนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร	๓.๙๑	.๗๙	มาก
๖. ผู้บริหารมีการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๘๙	.๘๗	มาก
ภาพรวม	๔.๖๐	.๒๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๖๐$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการบริหารจัดการ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต

(n=๙๒)

ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. สถานศึกษามีการส่งเสริมการแสดงความสามารถซึ่งกันและกัน	๓.๙๗	.๗๖	มาก
๒. สถานศึกษาส่งเสริมให้มีการสวดมนต์ไหว้พระประจำสัปดาห์	๓.๙๘	.๗๖	มาก
๓. สถานศึกษาส่งเสริมการให้ขวัญและกำลังใจในการทำ ความดี	๔.๙๐	.๓๐	มากที่สุด
๔. สถานศึกษาส่งเสริมให้มีการทำบุญตักบาตรและฟังธรรม	๔.๙๐	.๓๐	มากที่สุด
๕. สถานศึกษาส่งเสริมการจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกที่ ดีงามตามเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๔.๙๓	.๒๕	มากที่สุด
๖. สถานศึกษาส่งเสริมการรักษา ศิล ๕ และทำสมาธิก่อนเรียน	๔.๙๒	.๒๗	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๖๐	.๒๖	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๐$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

(n=๙๒)

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. สถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรม(ประจำชั้น) โฮมรูมที่อบอุ่น	๔.๙๐	.๓๐	มากที่สุด
๒. สถานศึกษามีการนิมนต์พระสงฆ์มาสอนนักเรียน	๔.๙๒	.๒๗	มากที่สุด
๓. สถานศึกษามีการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีการบันทึกความดีและออบมบุญ	๓.๔๗	.๕๐	มาก
๔. สถานศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมศึกษา	๔.๙๓	.๒๕	มากที่สุด
๕. สถานศึกษาส่งเสริมการสร้างจิตอาสาด้านคุณธรรม	๔.๙๐	.๓๐	มากที่สุด
๖. สถานศึกษาส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก	๔.๘๘	.๓๓	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๖๗	.๑๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อบริบทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗$)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาอีกพบว่า ข้อที่ ๓ อยู่ในระดับมาก เพียงข้อเดียว

๔.๓ เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยจำแนกกลุ่มตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามเพศ, กลุ่มอายุ, วุฒิการศึกษา, ตำแหน่ง, และระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ตามสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ **จำแนกตามเพศ**

(n=๙๒)

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
๑. ด้านกายภาพ	ชาย	๖๔	๓.๗๓	๖๔	.๔๕	.๒๐
	หญิง	๒๘	๓.๖๕	๒๘		
๒. ด้านการเรียนการสอน	ชาย	๖๔	๓.๗๔	๖๔	.๖๒	.๑๕
	หญิง	๒๘	๓.๖๔	๒๘		
๓. ด้านการบริหารจัดการ	ชาย	๖๔	๓.๙๑	๖๔	.๓๒	.๐๖
	หญิง	๒๘	๓.๘๖	๒๘		
๔. ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	ชาย	๖๔	๔.๖๒	๖๔	๑.๐๐	.๙๕
	หญิง	๒๘	๔.๕๖	๒๘		
๕. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	ชาย	๖๔	๔.๖๘	๖๔	๑.๐๒	.๕๔
	หญิง	๒๘	๔.๖๕	๒๘		
รวม		๖๔	๔.๑๔	๖๔	.๖๓	.๑๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารและครูที่เพศต่างกัน มีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธไม่แตกต่างกันทุกด้านที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ ๑

สมมติฐานที่ ๒. ผู้บริหารและครูที่มี อายุ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียน
วิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ
ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ **จำแนกตามอายุ**

(n=๙๒)

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านกายภาพ	ระหว่างกลุ่ม	๓.๘๒	๓.๐๐	๑.๒๗	๒.๓๘	.๐๘
	ภายในกลุ่ม	๔๗.๒๑	๘๘.๐๐	.๕๔		
	รวม	๕๑.๐๓	๙๑.๐๐			
๒. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๒	๓.๐๐	.๙๑	๑.๙๐	.๑๔
	ภายในกลุ่ม	๔๒.๑๒	๘๘.๐๐	.๔๘		
	รวม	๔๔.๘๔	๙๑.๐๐			
๓. ด้านการบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	๕.๔๓	๓.๐๐	๑.๘๑	๓.๘๙	.๐๑**
	ภายในกลุ่ม	๔๐.๙๙	๘๘.๐๐	.๔๗		
	รวม	๔๖.๔๒	๙๑.๐๐			
๔. ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	ระหว่างกลุ่ม	.๖๓	๓.๐๐	.๒๑	๓.๒๐	.๐๓*
	ภายในกลุ่ม	๕.๗๖	๘๘.๐๐	.๐๗		
	รวม	๖.๓๙	๙๑.๐๐			
๕. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	ระหว่างกลุ่ม	.๐๕	๓.๐๐	.๐๒	๑.๒๑	.๓๑
	ภายในกลุ่ม	๑.๓๑	๘๘.๐๐	.๐๑		
	รวม	๑.๓๖	๙๑.๐๐			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๒	๓.๐๐	.๕๔	๒.๙๖	.๐๔*
	ภายในกลุ่ม	๑๖.๐๙	๘๘.๐๐	.๑๘		
	รวม	๑๗.๗๒	๙๑.๐๐			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่าผู้บริหารและครูที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหาร
โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยภาพรวม
แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน
พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ แตกต่างกันจึงยอมรับสมมติฐานที่ ๒ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้
เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านภาพรวม ($t = ๒.๙๖$, $Sig = .๐๔^*$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ.๐๕ และด้านการบริหารจัดการ ($t = ๓.๘๙$, $Sig = .๐๑^{**}$) แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ($t = ๓.๒๐$, $Sig = .๐๓^*$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบระดับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ของรายด้านภาพรวม ด้านการบริหารจัดการ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต จำแนกตามระดับการศึกษาด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๐, ๔.๑๑, ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ ด้านภาพรวม (LSD)

($n=๙๒$)

กลุ่มอายุ	$\bar{X}$	กลุ่มอายุ			
		๒๓ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๓๘ ปี	๓๙ - ๔๖ ปี	๔๗ ปีขึ้นไป
		๔.๕๕	๔.๕๖	๔.๕๘	๔.๖๙
๒๓ - ๓๐ ปี	๔.๕๕	-	-.๐๑๘**	.๐๖๔	-.๑๔๑
๓๑ - ๓๘ ปี	๔.๕๖	-	-	.๐๘๒	-.๑๒๓
๓๙ - ๔๖ ปี	๔.๕๘	-	-	-	-.๒๐๕*
๔๗ ปีขึ้นไป	๔.๖๙	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ ด้านภาพรวม พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ตั้งแต่ ๒๓ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๓๘ ปี และ ๓๙ - ๔๖ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ๔๗ ปีขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง ผู้บริหารและครูที่มีระดับ ๒๓ - ๓๐ ปีกับ ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ๓๑ - ๓๘ ปีปรากฏว่ามีแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ ด้านการบริหารจัดการ (LSD)

($n=๙๒$)

กลุ่มอายุ	$\bar{X}$	กลุ่มอายุ			
		๒๓ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๓๘ ปี	๓๙ - ๔๖ ปี	๔๗ ปีขึ้นไป
		๓.๖๔	๓.๘๗	๓.๕๓	๔.๑๓
๒๓ - ๓๐ ปี	๓.๖๔	-	-.๒๓๗	.๑๐๙	-.๔๙๑*
๓๑ - ๓๘ ปี	๓.๘๗	-	-	.๓๔๕	-.๒๕๔
๓๙ - ๔๖ ปี	๓.๕๓	-	-	-	-.๕๙๙*
๔๗ ปีขึ้นไป	๔.๑๓	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ ด้านการบริหารจัดการ พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ตั้งแต่ ๒๓ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๓๘ ปี และ ๓๙ - ๔๖ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ๔๗ ปีขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ แต่ที่พบว่าการแตกต่างกันโดยนัยสำคัญทางสถิติ คือ ผู้บริหารและครูระดับในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่า ผู้บริหารและครู ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต (LSD)

(n=๙๒)

กลุ่มอายุ	$\bar{X}$	กลุ่มอายุ			
		๒๓ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๓๘ ปี	๓๙ - ๔๖ ปี	๔๗ ปีขึ้นไป
		๔.๕๕	๔.๕๖	๔.๔๘	๔.๖๙
๒๓ - ๓๐ ปี	๔.๕๕	-	-.๐๑๘**	.๐๖๔	-.๑๔๑
๓๑ - ๓๘ ปี	๔.๕๖	-	-	.๐๘๒	-.๑๒๓
๓๙ - ๔๖ ปี	๔.๔๘	-	-	-	-.๒๐๕*
๔๗ ปีขึ้นไป	๔.๖๙	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๒ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ตั้งแต่ ๒๓ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๓๘ ปี และ ๓๙ - ๔๖ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ๔๗ ปีขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่าง ผู้บริหารและครูที่มีระดับ ๒๓ - ๓๐ ปีกับผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ๓๑ - ๓๘ ปี ปรากฏว่ามีแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

สมมติฐานที่ ๓. ผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

จำแนกตามวุฒิการศึกษา

(n=๙๒)

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านกายภาพ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๖๒	๒.๐๐	๑.๓๑	๒.๔๑	.๑๐
	ภายในกลุ่ม	๔๘.๔๒	๘๙.๐๐	.๕๔		
	รวม	๕๑.๐๓	๙๑.๐๐			
๒. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๒.๒๔	๒.๐๐	๑.๑๒	๒.๓๔	.๑๐
	ภายในกลุ่ม	๔๒.๖๐	๘๙.๐๐	.๔๘		
	รวม	๔๔.๘๔	๙๑.๐๐			
๓. ด้านการบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๓	๒.๐๐	.๙๖	๑.๙๓	.๑๕
	ภายในกลุ่ม	๔๔.๕๐	๘๙.๐๐	.๕๐		
	รวม	๔๖.๔๒	๙๑.๐๐			
๔. ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	ระหว่างกลุ่ม	.๐๑	๒.๐๐	.๐๑	.๐๙	.๙๑
	ภายในกลุ่ม	๖.๓๗	๘๙.๐๐	.๐๗		
	รวม	๖.๓๙	๙๑.๐๐			
๕. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	ระหว่างกลุ่ม	.๑๒	๒.๐๐	.๐๖	๔.๑๑	.๐๒*
	ภายในกลุ่ม	๑.๒๕	๘๙.๐๐	.๐๑		
	รวม	๑.๓๖	๙๑.๐๐			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.๘๐	๒.๐๐	.๔๐	๒.๐๙	.๑๓
	ภายในกลุ่ม	๑๖.๙๒	๘๙.๐๐	.๑๙		
	รวม	๑๗.๗๒	๙๑.๐๐			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่าผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ ๓

พบว่าบุคลากรในโรงเรียนที่มีตำแหน่งต่างกันมีระดับความคิดเห็นว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ ($t = ๒.๐๙$, $Sig = .๑๓$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีเฉพาะด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ($t = ๔.๑๑$, $Sig = .๐๒^*$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ ผู้บริหารและครูที่มีตำแหน่งต่างกันมีระดับความคิดเห็นว่าการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

จำแนกตามตำแหน่ง

(n=๙๒)

การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านกายภาพ	ระหว่างกลุ่ม	๑๐.๓๖	๒.๐๐	๕.๑๘	๑๑.๓๔	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๔๐.๖๗	๘๙.๐๐	.๔๖		
	รวม	๕๑.๐๓	๙๑.๐๐			
๒. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๑๐.๐๖	๒.๐๐	๕.๐๓	๑๒.๘๘	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๓๔.๗๘	๘๙.๐๐	.๓๙		
	รวม	๔๔.๘๔	๙๑.๐๐			
๓. ด้านการบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	๕.๐๐	๒.๐๐	๒.๕๐	๕.๓๗	.๐๑**
	ภายในกลุ่ม	๔๑.๔๒	๘๙.๐๐	.๔๗		
	รวม	๔๖.๔๒	๙๑.๐๐			
๔. ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	ระหว่างกลุ่ม	.๒๔	๒.๐๐	.๑๒	๑.๗๑	.๑๙
	ภายในกลุ่ม	๖.๑๕	๘๙.๐๐	.๐๗		
	รวม	๖.๓๙	๙๑.๐๐			
๕. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	ระหว่างกลุ่ม	.๐๒	๒.๐๐	.๐๑	.๘๑	.๕๕
	ภายในกลุ่ม	๑.๓๔	๘๙.๐๐	.๐๒		
	รวม	๑.๓๖	๙๑.๐๐			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๑๒	๒.๐๐	๑.๕๖	๙.๕๒	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๔.๕๙	๘๙.๐๐	.๑๖		
	รวม	๑๗.๗๒	๙๑.๐๐			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่าผู้บริหารและครู ในโรงเรียนที่มีตำแหน่งต่างกันมีระดับความคิดเห็นว่าการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .๐๑ ($t = ๙.๕๒$, $Sig = .๐๐^{**}$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีเฉพาะด้านกายภาพ ($t = ๑๑.๓๔$, $Sig = .๐๐^{**}$) ด้านการเรียนการสอน ($t = ๑๒.๘๘$, $Sig = .๐๐^{**}$) และด้านการบริหารจัดการ ($t = ๕.๓๗$, $Sig = .๐๑^{**}$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบระดับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ของรายด้าน ภาพรวม ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการ จำแนกตามระดับ การศึกษาด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดัง แสดงในตารางที่ ๔.๑๕, ๔.๑๖, ๔.๑๗, ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามตำแหน่ง **ด้านภาพรวม (LSD)**

(n=๙๒)

กลุ่มตำแหน่ง	$\bar{X}$	กลุ่มตำแหน่ง			
		ผู้อำนวยการ โรงเรียน	รองผู้อำนวยการ โรงเรียน	ครูผู้สอนใน โรงเรียน	อื่น ๆ
		๔.๔๕	๔.๐๙	๓.๙๖	-
ผู้อำนวยการ โรงเรียน	๔.๔๕	-	.๓๖๑*	.๔๘๓*	-
รองผู้อำนวยการ โรงเรียน	๔.๐๙	-	-	.๑๒๖	-
ครูผู้สอนใน โรงเรียน	๓.๙๖	-	-	-	-
อื่น ๆ	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๕ ด้านภาพรวม พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง รอง ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนวิถิพูน้อยกว่า ผู้บริหารและ ครูที่มีระดับตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามตำแหน่ง **ด้านกายภาพ (LSD)**

(n=๙๒)

กลุ่มตำแหน่ง	$\bar{X}$	กลุ่มตำแหน่ง			
		ผู้อำนวยการ โรงเรียน	รองผู้อำนวยการ โรงเรียน	ครูผู้สอนใน โรงเรียน	อื่น ๆ
		๔.๓๓	๓.๖๑	๓.๔๖	-
ผู้อำนวยการ โรงเรียน	๔.๓๓	-	.๗๒๔*	.๘๖๙*	-
รองผู้อำนวยการ โรงเรียน	๓.๖๑	-	-	.๑๔๖	-

ครูผู้สอนใน โรงเรียน	๓.๔๖	-	-	-	-
อื่น ๆ	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๖ ด้านกายภาพ พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามตำแหน่ง ด้านการเรียน (LSD)

(n=๙๒)

กลุ่มตำแหน่ง	$\bar{X}$	กลุ่มตำแหน่ง			
		ผู้อำนวยการ โรงเรียน	รองผู้อำนวยการ โรงเรียน	ครูผู้สอนใน โรงเรียน	อื่น ๆ
		๔.๓๓	๔.๖๒	๔.๔๖	-
ผู้อำนวยการ โรงเรียน	๔.๓๓	-	.๗๐๑*	.๘๖๑*	-
รองผู้อำนวยการ โรงเรียน	๓.๖๒	-	-	.๑๖๐	-
ครูผู้สอนใน โรงเรียน	๓.๔๖	-	-	-	-
อื่น ๆ	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๗ ด้านการเรียน พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด
จำแนกตามตำแหน่ง ด้านการบริหารจัดการ (LSD)

(n=๙๒)

กลุ่มตำแหน่ง	$\bar{X}$	กลุ่มตำแหน่ง			
		ผู้อำนวยการ โรงเรียน	รองผู้อำนวยการ โรงเรียน	ครูผู้สอนใน โรงเรียน	อื่น ๆ
		๔.๒๘	๓.๙๒	๓.๖๖	-
ผู้อำนวยการ โรงเรียน	๔.๒๘	-	.๓๕๑	.๖๑๗*	-
รองผู้อำนวยการ โรงเรียน	๓.๙๒	-	-	.๒๖๖	-
ครูผู้สอนใน โรงเรียน	๓.๖๖	-	-	-	-
อื่น ๆ	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๘ ด้านการบริหารจัดการ พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

สมมติฐานที่ ๕ ผู้บริหารและครูที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

จำแนกตามระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

(n=๙๒)

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านกายภาพ	ระหว่างกลุ่ม	๔.๘๔	๒.๐๐	๒.๔๒	๔.๖๗	.๐๑**
	ภายในกลุ่ม	๔๖.๑๙	๘๙.๐๐	.๕๒		
	รวม	๕๑.๐๓	๙๑.๐๐			
๒. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๓.๓๗	๒.๐๐	๑.๖๘	๓.๖๑	.๐๓*
	ภายในกลุ่ม	๔๑.๔๗	๘๙.๐๐	.๔๗		
	รวม	๔๔.๘๔	๙๑.๐๐			

๓. ด้านการบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๓๘	๒.๐๐	๑.๑๙	๒.๔๑	.๑๐
	ภายในกลุ่ม	๔๔.๐๔	๘๙.๐๐	.๔๙		
	รวม	๔๖.๔๒	๙๑.๐๐			
๔. ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	ระหว่างกลุ่ม	.๕๐	๒.๐๐	.๒๕	๓.๗๗	.๐๓*
	ภายในกลุ่ม	๕.๘๙	๘๙.๐๐	.๐๗		
	รวม	๖.๓๙	๙๑.๐๐			
๕. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	ระหว่างกลุ่ม	.๐๐	๒.๐๐	.๐๐	.๐๑	.๙๙
	ภายในกลุ่ม	๑.๓๖	๘๙.๐๐	.๐๒		
	รวม	๑.๓๖	๙๑.๐๐			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๕	๒.๐๐	.๕๘	๓.๐๙	.๐๕*
	ภายในกลุ่ม	๑๖.๕๗	๘๙.๐๐	.๑๙		
	รวม	๑๗.๗๒	๙๑.๐๐			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่าผู้บริหารและครู ในโรงเรียนที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกันมีระดับความคิดเห็นว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ ($t = ๓.๐๙$, $Sig = .๐๕^*$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเฉพาะด้านกายภาพ ($t = ๔.๖๗$, $Sig = .๐๑^*$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านการเรียนการสอน ($t = ๓.๖๑$, $Sig = .๐๓^*$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ($t = ๓.๗๗$, $Sig = .๐๓^*$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบระดับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ของรายด้านภาพรวม ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต จำแนกตามระดับการศึกษาด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๐, ๔.๒๑, ๔.๒๒, ๔.๒๓

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ด้านภาพรวม (LSD)

($n=๙๒$)

กลุ่มระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง	$\bar{X}$	กลุ่มระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง		
		ผู้อำนวยการโรงเรียน	รองผู้อำนวยการโรงเรียน	ครูผู้สอนในโรงเรียน
		๔.๐๘	๔.๒๗	๔.๐๒
๑ - ๕ ปี	๔.๐๘	-	-๑.๙๓	.๐๕๘
๖ - ๑๐ ปี	๔.๒๗	-	-	.๒๕๑*
๑๑ - ๒๐ ปี	๔.๐๒	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๐ ด้านภาพรวม พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๑ - ๕ ปีและ ๑๑ - ๒๐ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๖ - ๑๐ ปี ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ด้านกายภาพ (LSD)

(n=๙๒)

กลุ่มระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง	$\bar{X}$	กลุ่มระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง		
		ผู้อำนวยการโรงเรียน	รองผู้อำนวยการโรงเรียน	ครูผู้สอนในโรงเรียน
		๓.๘๙	๓.๙๕	๓.๔๗
๑ - ๕ ปี	๓.๘๙	-	-.๐๖๑	.๔๑๙*
๖ - ๑๐ ปี	๓.๙๕	-	-	.๔๘๐*
๑๑ - ๒๐ ปี	๓.๔๗	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๑ ด้านกายภาพ พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๖ - ๑๐ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๑ - ๕ ปีและ ๑๑ - ๒๐ ปี ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ด้านการเรียนการสอน (LSD)

(n=๙๒)

กลุ่มระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง	$\bar{X}$	กลุ่มระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง		
		ผู้อำนวยการโรงเรียน	รองผู้อำนวยการโรงเรียน	ครูผู้สอนในโรงเรียน
		๓.๗๐	๓.๙๗	๓.๕๔
๑ - ๕ ปี	๓.๗๐	-	- .๒๖๙	.๑๖๖
๖ - ๑๐ ปี	๓.๙๗	-	-	.๔๓๔*
๑๑ - ๒๐ ปี	๓.๕๔	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๒ ด้านการเรียนการสอน พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๖ - ๑๐ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๑ - ๕ ปี และ ๑๑ - ๒๐ ปี ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆ แล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต (LSD)

(n=๙๒)

กลุ่มระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง	$\bar{X}$	กลุ่มระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง		
		ผู้อำนวยการโรงเรียน	รองผู้อำนวยการโรงเรียน	ครูผู้สอนในโรงเรียน
		๔.๔๖	๔.๖๗	๔.๖๑
๑ - ๕ ปี	๔.๔๖	-	- .๒๐๙*	- .๑๔๗*
๖ - ๑๐ ปี	๔.๖๗	-	-	.๐๖๒
๑๑ - ๒๐ ปี	๔.๖๑	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๓ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตพบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุราชการผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุราชการ ๖ - ๑๐ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธมากกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุราชการ ๑ - ๕ ปีและ ๑๑ - ๒๐ ปี ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคต่อแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

ข้อมูลปัญหาอุปสรรคจากความคิดเห็นต่อแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกรายด้านรายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๒๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคจากความคิดเห็นต่อแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

(n = ๙๒)

ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข ต่อแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพ		จำนวน / ความถี่
๑	ด้านกายภาพ	
	- ผู้บริหาร ครูและนักเรียนไม่ได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนชุมชนและวัดให้ สะอาด สว่าง สงบ ตามหลักแนวทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา	๗
	- ผู้บริหาร ครูและนักเรียนไม่มีการร่วมกันจัดป้ายพุทธศาสนสุภาษิต และวาทะธรรมติดตามที่ต่างๆ และจัดเสียงตามสายโดยใช้สื่อธรรมะที่เหมาะสมกับช่วงเวลาให้กับ โรงเรียน ชุมชน และวัด	๖
	- ผู้บริหาร ครูและนักเรียนไม่มีการร่วมกันจัดป้ายรณรงค์ต่อต้านสิ่งเสพติด ในช่วงเข้าพรรษาในกลุ่มโรงเรียนที่เข้าโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ และชุมชน สถานที่ราชการต่างๆ	๔
๒	ด้านการเรียนการสอน	
	- ผู้บริหาร และครูไม่มีการนำหลักการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ เข้าสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรม ให้กับนักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นคนดีเก่งและมีความสุข เช่น การเข้าค่ายปฏิบัติธรรม การ	

	สนทนาศรรณ ศึกษาหลักธรรมในพระไตรปิฎก ตามหลักแนวทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ๑๑ - ผู้บริหาร และครูไม่มีการนำนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจ ทำกิจกรรมจิตอาสา ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในโรงเรียน และนอกสถานที่ร่วมกับชุมชน ๙ - ผู้บริหาร และครูไม่มีการนำนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจ ศึกษาที่วัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจน ๘	
๓	ด้านการบริหารจัดการ - ผู้บริหาร และครูไม่มีการส่งเสริมความร่วมมือ ตามหลัก บวร ในการจัดการเรียนรู้ โดยประชุมผู้ปกครอง ชุมชน วัด และโรงเรียน เพื่อสร้างเครือข่ายวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ ชัดเจน ไม่มีโครงการคุณธรรมแข่งขันกันในโรงเรียน ๗ - ผู้บริหาร และครูไม่มีการวางแผนยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพื่อที่จะทำให้โรงเรียนบริหารจัดการบรรลุตามวัตถุประสงค์ คือ ผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชน มีความรักความสมัครใจความพึงพอใจ (ฉันทะ) ของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ๕	
๔	ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต - ผู้บริหาร และครูไม่มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตรตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กิจกรรมบริหารจัดการจริยปัญญา เรียนธรรมศึกษาสอบธรรมศึกษา บรรพชาสามเณรฤดูร้อน กิจกรรมประจำวันประจำสัปดาห์ ในสถานศึกษาให้กับนักเรียนเลย ๕ - ผู้บริหาร และครูไม่มีการกิจกรรมพิเศษอื่นๆให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดีกิจกรรมอาสาตาวีเศษมีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้เน้นข้อคิดคติธรรมกิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมเพิ่มทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนาเช่นโครงการคุณธรรม ร่วมกับชุมชนและวัด ๓	
๕	ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ - ผู้บริหาร และครูไม่มีการส่งเสริมบรรยากาศให้กับนักเรียน ใฝ่รู้ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์ เช่น สถานศึกษาบ้านวัดชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญตามประเพณี เช่นกิจกรรมหล่อเทียนพรรษาการทอดกฐินทอดผ้าป่ากิจกรรมวันพ่อวันแม่วันครู ๓ - ผู้บริหาร และครูไม่มีการส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตามหลักไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญาและมี	

ปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกันมีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใสการมีความเมตตากรุณาต่อกันทั้งครูต่อครูด้วยกันครูต่อ นักเรียนนักเรียนต่อครูและนักเรียนต่อนักเรียนสถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น	๒
---	---

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่าผู้บริหารและครูมีความเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ และได้มีผู้ให้แนวคิด และแนวทางต้นแบบวิถีพุทธ จำนวน ๗๐ คน จากจำนวน ๙๒ คน ต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านกายภาพ ผู้บริหาร ครูและนักเรียนไม่มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนชุมชนและวัดให้ สะอาด สว่าง สงบ ตามหลักแนวทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ๗ คน ผู้บริหาร ครูและนักเรียนไม่มีการร่วมกันจัดป้ายพุทธศาสนสุภาษิต และวาทะธรรมติดตามที่ต่างๆ และจัดเสียงตามสายโดยใช้สื่อธรรมะที่เหมาะสมกับช่วงเวลาให้กับ โรงเรียน ชุมชน และหน่วยราชการ ๖ คน ผู้บริหาร ครูและนักเรียนไม่มีการร่วมกันจัดป้ายรณรงค์ต่อต้านสิ่งเสพติดในช่วงเข้าพรรษาในกลุ่มโรงเรียนที่เข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และ ชุมชน สถานที่ราชการต่างๆ ๔ คน

ด้านการเรียนการสอน ผู้บริหาร และครูไม่มีการนำหลักการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ เข้าสอดคล้องความรู้และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรม ให้กับนักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นคนดีเก่งและมีความสุข เช่น การเข้าค่ายปฏิบัติธรรม การสันทนาการธรรม ศึกษาหลักธรรมในพระไตรปิฎก ตามหลักแนวทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ๑๑ คน ผู้บริหาร และครูไม่มีการนำนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจ ทำกิจกรรมจิตอาสา ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในโรงเรียน และนอกสถานที่ร่วมกับชุมชน ผู้บริหาร และครูได้นำนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจ ศึกษากับวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจน ๘ คน

ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหาร และครูไม่มีการส่งเสริมความร่วมมือ ตามหลัก บวร ในการจัดการเรียนรู้ โดยประชุมผู้ปกครอง ชุมชน วัด และโรงเรียน เพื่อสร้างเครือข่ายวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ ชัดเจน มีโครงการคุณธรรมแข่งขันกันภายในโรงเรียน ๗ คน ผู้บริหาร และครูไม่มีการวางแผนยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพื่อที่จะทำให้โรงเรียนบริหารจัดการบรรลุตามวัตถุประสงค์ คือ ผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชน มีความรักความสมัครใจความพึงพอใจ (ฉันทะ) ของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ๕ คน

ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ผู้บริหาร และครูไม่มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมาเกะ ประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตรตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาเรียนธรรมศึกษาสอบธรรมศึกษา บรรพชาสามเณรฤดูร้อน กิจกรรมประจำวันประจำสัปดาห์ ในสถานศึกษาให้กับนักเรียน ๕ คน ผู้บริหาร และครูไม่มีการกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ

ศาสนาและพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดีกิจกรรมอาสาตาวีเศษมีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้เน้นข้อคิดคติธรรมกิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนากิจกรรมเพิ่มทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนาเช่นโครงการคุณธรรม ร่วมกับชุมชนและวัด ๓ คน

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผู้บริหาร และครูไม่มีการส่งเสริมบรรยากาศให้กับนักเรียน ใฝ่รู้ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์ เช่น สถานศึกษาบ้านวัดชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญตามประเพณี เช่นกิจกรรมหล่อเทียนพรรษาการทอดกฐินทอดผ้าป่ากิจกรรมวันพ่อวันแม่วันครู ๓ คน ผู้บริหาร และครูไม่มีการส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตามหลักไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกันมีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อมยิ้มแย้มแจ่มใสการมีความเมตตากรุณาต่อกันทั้งครูต่อครูด้วยกันครูต่อนักเรียนนักเรียนต่อครูและนักเรียนต่อนักเรียนสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น ๒ คน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ได้แก่

ด้านกายภาพ ผู้บริหาร ครูและนักเรียนควรได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนชุมชนและวัดให้ สะอาดสว่าง สงบ ตามหลักแนวทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ควรจะขยายขอบข่าย เข้าไปสู่หน่วยงานทางราชการอื่นๆด้วย

ด้านการเรียนการสอน ผู้บริหาร และครูควรมีการนำหลักการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ สอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ และควรที่จะให้ทุกคนมีส่วนร่วมวางแผน ช่วยกันกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน และวางแผนงานให้สอดคล้องกับนโยบาย

ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหาร และครูควรมีการส่งเสริมความร่วมมือ ตามหลัก บวร ในการจัดการเรียนรู้ โดยประชุมผู้ปกครอง ชุมชน วัด และโรงเรียน เพื่อสร้างเครือข่ายวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ ชัดเจน ควรสร้างความเป็นผู้นำในตน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มแสดงน้ำใจต่อบุคลากรในโรงเรียนผู้ปกครองนักเรียน และหน่วยงานทางราชการอื่นๆ เพื่อพัฒนาตนเองด้วยการเพิ่มพูนความรู้และความสามารถ และผู้บริหารควรมีการปลูกฝังการปฏิบัติงานที่ต้องยึดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อสั่งการ เพื่อสร้างงานที่มีความถูกต้องมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังต้องปลูกฝังหลักธรรมให้บุคลากรได้ยึดเหนี่ยวสำหรับปฏิบัติงาน โดยค่อยๆ ให้ซึมซับจากกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ภายในองค์การ เช่น กิจกรรมสวดสัปดาห์ธรรม คือ มีการดำเนินกิจกรรม ฟังเทศน์ นั่งสมาธิ หรือสวดมนต์ในทุกวันศุกร์ สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง หรือการเข้าค่ายพุทธ ปฏิบัติธรรมเดือนละ ๒ ครั้ง เป็นต้น

ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ผู้บริหาร และครูควรมีการจัดกิจกรรมและควรส่งเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเช่นการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะการสอบธรรมศึกษาการเข้าค่ายพุทธบุตรหรือค่ายคุณธรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำความดีระหว่างกันการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยให้นักเรียน

เป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมด้วยตนเองส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่หน่วยงานต่างๆจัดขึ้นและจัดให้มีนิทรรศการผลงานทางด้านพระพุทธศาสนาของนักเรียนและกิจกรรมที่สถานศึกษาร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสสำคัญต่างๆจัดให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำโรงเรียนและจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการสืบทอดพระพุทธศาสนา

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผู้บริหาร และครู ควรมีการพัฒนาตนเองด้วยการเพิ่มพูนความรู้ และความสามารถ ด้วยการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ และใฝ่รู้สนใจศึกษาเพื่อพัฒนาตนให้ดีขึ้น เชื่อในหลักของสาเหตุและผล ตามที่มีวิธีพิชิตปัญหาและอุปสรรคอย่างมีเหตุผล และผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้านวัดโรงเรียนเช่นเดียวกับสภาพโรงเรียนวิถิพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์นั้นโรงเรียนวิถิพุทธต้องมีการประสานสัมพันธ์กับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้านวัดและสถาบันอื่นๆในชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันเกื้อกูลร่วมมือกันในการพัฒนานักเรียนและพัฒนาชุมชนในสังคมด้วยวิถีแห่งพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกันและเป็นที่ศรัทธาของชุมชนเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาจัดระดมสรรพกำลังในลักษณะต่างๆอย่างหลากหลายในการพัฒนางานทุกด้านของสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานักเรียน

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๔.๕.๑ สรุปวิเคราะห์หลักการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อสอบถามแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน ในจังหวัดนครสวรรค์ ๓ ท่าน และจังหวัดอุทัยธานี ๒ ท่าน ผลการสัมภาษณ์สรุปเป็นแนวการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธเพื่อเกิดแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๕ ความสอดคล้องหลักการบริหารงาน เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

การบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ	ความสอดคล้องคิดเป็นร้อยละ			
	การนำไปใช้	ร้อยละ	ไม่ระบุ	ร้อยละ
ด้านกายภาพ	๕	๑๐๐	-	-
ด้านการเรียนการสอน	๕	๑๐๐	-	-
ด้านการบริหารจัดการ	๕	๑๐๐	-	-
ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	๕	๑๐๐	-	-
ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	๕	๑๐๐	-	-

จากตารางที่ ๔.๒๕ ความสอดคล้องของหลักการบริหารงาน กับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยคิดเป็นร้อยละจากจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้อำนวยการโรงเรียนในเขต จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี ทั้งหมด ๕ คน ซึ่งแยกความเห็นออกเป็นการบริหารงานด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ คือ ด้านกายภาพ ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ด้านการเรียนการสอน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ด้านการบริหารจัดการ ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

สรุปว่าหลักการบริหารงาน กับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่เน้นการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการทำให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดูและฟัง ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมกลุ่มกับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถจากความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้อำนวยการโรงเรียน สามารถนำไปใช้บริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธได้ ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

๔.๕.๒ แนวทางในการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๔๒ ที่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี ทุกท่านได้กล่าวไว้ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญ โดยนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

๑. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพ ผู้บริหาร และครูทุกระดับชั้นควรมีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านกายภาพอันประกอบด้วย ๑. สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ มีความสะอาด ร่มรื่น มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธชัดเจน ๒. จัดแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมการพัฒนาตน ตามหลักไตรสิกขา คือมีพระพุทธรูป ในห้องจริยะ และมีรูปสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ทุกห้อง ๓. จัดสภาพแวดล้อมปลอดจากสิ่งเสพติดและอบายมุข ไม่มีมูมอับ ควรปล่อยไวเลสอินเตอร์เน็ต ไม่เกิน เวลา ๘.๐๐ -๑๗.๐๐ ๔. จัดมุมให้นักเรียนได้ศึกษาหลักธรรมมากขึ้น ทั้งในและนอกห้องสมุด ส่งเสริมการสร้างสื่อ ICT แนะนำการใช้คอมพิวเตอร์ การใช้เฟสบุ๊คให้ถูกวิธี

ส่งเสริมการอ่านหนังสือธรรมะ และแข่งขันกิจกรรมวิถีพุทธให้มากขึ้น ๕. ตกแต่งบริเวณสถานศึกษา ในลักษณะเป็นไทยและวิถีพุทธเพื่อจรรโลงจิตใจผู้พบเห็น ๖. จัดเสียงตามสายโดยใช้สื่อธรรมะที่เหมาะสมช่วงพักกลางวัน และมีการแข่งขันพูด หรือ สวดมนต์ในบทต่าง ๆ

๒. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอน ผู้บริหาร และครูทุกระดับชั้นควร มีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านการเรียนการสอนอันประกอบด้วย ๑. ควรจัดหลักสูตรการสอน ตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ แบบบูรณาการในทุกกลุ่มสาระ ๒. ควรจัดให้มีการนำหลักธรรมเข้าไป ประยุกต์กับการเรียนในชั้นเรียน โดยระบุในแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระทุกวิชา ๓. จัด กิจกรรมส่งเสริมทักษะตามหลัก การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น โดยเขียนเป็นโครงการชัดเจนในแผนปฏิบัติการประจำปีของงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรืองานนโยบายโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ ประเมินผลได้ชัดเจน ๔. พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ประพฤติตนที่ดีตามหลักไตรสิกขา (รักษาศีลในวันพระ ในโรงเรียนและ นั่งสมาธิก่อนเรียน) ๕. ส่งเสริมความร่วมมือ ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการ จัดการเรียนรู้อยู่ โดยประชุมผู้ปกครอง ชุมชน และควรสร้างเครือข่ายวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ ชัดเจน มี โครงการงานคุณธรรมแข่งขันกันภายในโรงเรียน ๖. การส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มา ใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองต้องเป็นต้นแบบ

๓. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหาร และครูทุกระดับชั้นควร มีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านการบริหารจัดการอันประกอบด้วย ๑. ผู้บริหารนำนโยบาย โรงเรียนวิถีพุทธมาใช้โดยมีโครงสร้างโรงเรียนชัดเจน ๒. ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายโรงเรียนที่ สอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ ควรมี/เป็น/อยู่ในวิสัยทัศน์หรือคำขวัญโรงเรียน ๓. ผู้บริหารมีการ กำกับการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ มีสรุปรายงานเป็นรูปเล่ม มีผลงานชัดเจน ๔. ผู้บริหาร และ ครูควรปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนตามวิถีชาวพุทธ ๕. ผู้บริหารนำ หลักไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้ในการบริหาร เช่น ควรส่งเสริมให้ครู นักเรียนเรียนธรรมศึกษาทุกคน เข้ารับการฝึกสมาธิตามโครงการต่าง ๆ ภาคเรียนละ ๑ ครั้ง ๖. ผู้บริหารควรนิเทศ ติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธ ควรจัดเป็นรูปแบบนำเสนอ สพม.๔๒ ได้เป็นที่ประจักษ์ทุกโรงเรียน เพื่อกระตุ้นการแข่งขันด้านธรรมะแก่เยาวชน

๔. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ผู้บริหาร และครูทุกระดับชั้น ควรมีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตอันประกอบด้วย ๑. มีการส่งเสริมการ แสดงความเคารพซึ่งกันและกันทุกเช้า ครูไหว้ครู น้องไหว้พี่ พุดจาไฟเราะ ๒. มีการสวดมนต์ไหว้พระ ประจำสัปดาห์อย่างน้อย ๑ ครั้ง โดยให้นักเรียนดำเนินการเป็นผู้นำ ๓. ส่งเสริมการให้ขวัญและ กำลังใจในการทำความดีทุกวันหน้าเสาธง ไม่ดูด่านักเรียน ไม่ส่งเสริมการนินทาว่าร้ายห้ามพูดคำหยาบ ในหมู่นักเรียน ใช้คำขอบคุณ ขอบใจ ขอโทษ ให้เป็น ๔. ส่งเสริมให้มีการทำบุญตักบาตรและฟังธรรม ตามวันสำคัญทางศาสนา สม่ำเสมอ ๕. สถานศึกษาส่งเสริมการจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีงาม ตามเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๖. ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และทำสมาธิก่อนเรียน

๕. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผู้บริหาร และครูทุกระดับชั้นควรมีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์อันประกอบด้วย ๑. จัดให้มีกิจกรรม (ประจำชั้น) โฮมรูมที่อบอุ่นทุกวันสม่ำเสมอ มีครูพ่อครูแม่ดูแลใกล้ชิดตามระบบ ดูแลนักเรียน ๒. ควรมีการนิมนต์พระสงฆ์มาสอนนักเรียนในวิชาพระพุทธศาสนาทุกโรงเรียน ๓. มี

การส่งเสริมให้ครูและนักเรียนทำบันทึกความดี และออมบุญโดยบันทึกเล่มเดียวกับบันทึกการอ่าน และสรุปรวมทั้งบัญชีรับ-จ่ายรายวันเพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๔. ส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมศึกษา ๕. ส่งเสริมการสร้างจิตอาสาด้านคุณธรรมมีการรับบริจาคสิ่งของ และช่วยเหลือสังคม ๖. สถานศึกษาส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก

๔.๕.๓ แนวทางในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๔๒

๑. ส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรบุคคล เปิดโอกาสให้ศึกษาธรรม เพื่อการตีความหลักพุทธธรรม และรู้จักวิธีการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการศึกษาและบริหารงาน โดยให้ศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้ด้านหลักธรรม หรือมีการจัดประชุมสัมมนา อบรมคุณธรรมบุคลากร จัดทัศนศึกษาดูงาน สถานที่ต่างๆ เพื่อการศึกษาที่ได้จากประสบการณ์จากสถานที่จริง อย่างเช่น ศึกษาดูงานยังประเทศอินเดีย เป็นต้น ซึ่งประเทศอินเดียเป็นประเทศถิ่นกำเนิดพุทธธรรม การที่ให้บุคลากรได้ศึกษาจากสถานที่จริงจากถิ่นกำเนิดโดยตรงจะทำให้บุคลากรเหล่านั้นมีการพัฒนาที่ดีกว่าการได้ศึกษาจากตำรา เนื่องจากการเรียนจากตำราอย่างเดียวอาจไม่เข้าใจถึงสิ่งที่มีอยู่จริงว่าจริงๆ แล้ว สิ่งเหล่านั้นสถานที่เหล่านั้นมีอยู่จริงหรือ เมื่อผู้เรียนเกิดความสงสัยในสิ่งเหล่านั้นนั้นก็จะสามารถตอบได้

๒. ส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรเทคโนโลยี จัดให้บุคลากรได้ศึกษาอบรมทักษะการใช้เทคโนโลยีจากสถาบันการศึกษาต่างๆ หรือจากหน่วยงานต่างๆ ที่มีความรู้ความเข้าใจมีความเชี่ยวชาญในการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีได้ หรือจัดการเรียนรู้โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้อย่างเสมอ เพื่อการพัฒนาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จัดหาสื่อเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการศึกษาใหม่เข้ามาเพื่อการเรียนรู้ของบุคลากร และผู้เรียน เพราะนอกจากการจัดการเรียนการสอนด้านความรู้วิชาการต่างหลักพุทธธรรมวิชาสามัญอื่นแล้ว ยังต้องมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเทคโนโลยีด้วย เนื่องจากโลกปัจจุบันมีความเจริญมากทางด้านเทคโนโลยี ควรมีการเรียนรู้เพื่อความก้าวหน้าทางสังคม มีห้องปฏิบัติการเก็บข้อมูล เก็บอุปกรณ์สามารถนำไปใช้ในการควบคุมดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมนักเรียนหรือต่อการบริหารด้านต่างๆ ได้

๓. ส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรอาคารสถานที่ มีการพาไปศึกษาดูงานสถานศึกษาที่ได้รับการยกย่องด้านการดูแลรักษาสถานที่สภาพแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรให้เกิดคุณค่าอย่างสูงสุด มีการปรับปรุงอาคารสถานที่ให้มีความสะอาด สะดวก ปลอดภัยและสวยงาม

๔.๕.๔ แนวทางในการพัฒนางานเพื่อความสัมพันธ์กับชุมชน

ชุมชนกับโรงเรียนอยู่คู่กัน ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ผู้บริหารต้องมีการส่งเสริมและจัดระบบการทำงานของโรงเรียน ดังนี้

๑. ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา
๒. พัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ให้เป็นเอกภาพและศรัทธาอาชีพและองค์กร
๓. ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาสถานศึกษา เช่น เข้าร่วมงานกิจกรรมที่โรงเรียนจัด

๔. การรายงานผลการจัดกิจกรรมการดำเนินงานของสถานศึกษาโดยจัดทำเป็นวารสาร แจก ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องเชิญชวนชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมในสถานศึกษา คณะครูเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนในงานประเพณีต่างๆ

๕. โรงเรียนต้องมีกิจกรรมที่สัมพันธ์กับชุมชน เช่น การนำครูและนักเรียนไปร่วมกิจกรรมของชุมชน การเชิญผู้รู้ในชุมชนมาให้ความรู้กับนักเรียน รวมถึงการพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งควรจะมีทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมในทุกกิจกรรม

๖. การรายงานผลกิจกรรมเป็นลายลักษณ์อักษรถึงชุมชนและผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และเพื่อสัมพันธ์ภาพที่ดี

๔.๕.๕ แนวทางในการพัฒนางานเพื่อการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ก็ถือเป็นสิ่งสำคัญ ในการที่จะให้บุคคลภายนอกได้รู้จักกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน รู้จักผลการเรียนการสอนของนักเรียนในโรงเรียน ว่า มีสภาพเป็นเช่นไร มีการจัดการเรียนการสอนอย่างไร การที่จะให้ชุมชนหรือสังคมได้รับรู้นั้นต้องมีการประชาสัมพันธ์ โดยมีหลักการปฏิบัติที่ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรปฏิบัติ ดังนี้

๑. พัฒนาในด้านสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น จัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ จัดเสียงตามสาย วารสาร จุลสาร แผ่นพับ วิทยู หรืออินเทอร์เน็ต เพื่อแจ้งข่าวให้ชุมชนได้รับรู้ รวมถึงครูและนักเรียนในโรงเรียน

๒. ครูทุกคนควรมีหน้าที่ประชาสัมพันธ์ โดยมีการจัดระบบการทำงานที่ดีและทันสมัย เพราะได้ว่าครูทุกคนมีหน้าที่เป็นประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน

๓. หัวหน้างานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนำเสนอกิจกรรมโครงการประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียนในแผนปฏิบัติการ

๔. ประชุมปรึกษาหารือ คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำระบบปฏิบัติงาน

๕. จัดทำระบบปฏิบัติงานงานให้เป็นปัจจุบัน

๖. นำผลการจัดทำระบบปฏิบัติงานมาใช้พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

๔.๕.๖ แนวทางเพื่อการบริหารงานและการแก้ปัญหาโดยรวม

๑. ผู้บริหารต้องมีความรู้รอบคอบ

๒. ผู้บริหารต้องรู้จักการวางแผนเพื่อการบริหารงาน

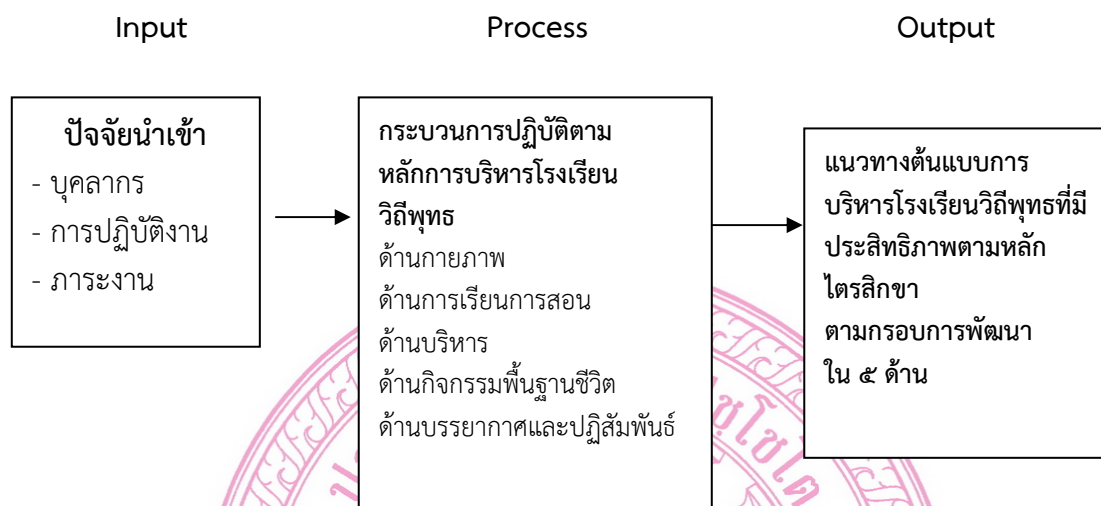
๓. ผู้บริหารต้องมีความรู้ในด้านหลักธรรม เพื่อการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในทุกๆด้าน

๔. ควรมีการวางแผนงาน โครงการ การจัดการเรียนการสอน โดยมีคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา หรือตัวแทนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา

๕. ควรมีการวางแผนงานโครงการ การวัดผลและประเมินผล ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาและมีการมอบหมายหน้าที่ผู้รับผิดชอบจากหลายๆ ฝ่าย

๖. เมื่อมีปัญหาภายใน ควรมองปัญหาก่อนว่ามีมากน้อยเพียงใดจากกรอบแนวคิด โดยคิดเป็นองค์รวม แล้วแก้ปัญหาในส่วนหนึ่งส่วนใดก่อน นั่นคือจากส่วนน้อยไปถึงส่วนใหญ่

๔.๖.๒ จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในรูปแบบของแผนภาพ ดังแผนภาพที่ ๔.๒

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยแบบที่ ๒

จากแผนภาพที่ ๔.๑ และ ๔.๒ อธิบายได้ดังนี้ บุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่ และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยอาศัยกรอบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อผ่านกรอบการพัฒนาใน ๕ ด้าน เรียบร้อยแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการบริหารซึ่ง หมายถึงการตรวจรูปแบบ วัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ และประโยชน์ของการดำเนินงาน หากผลที่ได้รับผ่านทุกหลักเกณฑ์และคุ้มค่าต่อการปฏิบัติ ก็ให้นำผลงานที่ได้รับไปประยุกต์และพัฒนาให้ใช้งานได้จริง ให้เกิดผลจริง ตรงกันข้ามหากผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์งานแล้ว ผลที่ได้ไม่คุ้มค่ากับการปฏิบัติ บุคลากรก็ต้องนำ งานกลับมาปรับปรุง/แก้ไข เพื่อทบทวนหาข้อผิดพลาด โดยผ่านกรอบการดำเนินงาน ทำเช่นนี้จนกว่าผลลัพธ์นั้นจะออกมามีประสิทธิภาพ เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานจริง อนึ่ง หากบุคลากรใช้ความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงาน อย่างมีสติ ผลงานที่ได้รับก็จะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอน และยั่งยืน ทั้งนี้ ความมีประสิทธิภาพที่เกิดแก่ตัวบุคลากรก็จะเป็นเสมือนตัวชี้วัดที่ส่งผลให้การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ๒) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ๓) เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาแนวทางการต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้อำนวยการ และครูผู้รับผิดชอบ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำนวน ๕๘ โรงเรียน จำนวน ๙๒ คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้ระเบียบวิธีผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) มีการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รวบรวมมา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือผู้อำนวยการโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์และอุทัยธานี รวม ๕ ท่าน รวมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางการต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยจะสรุปตามลำดับ ดังนี้

๕.๑.๑. ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชายจำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๕๗ มีกลุ่มอายุ ๔๗ ปีขึ้นไป จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๕ ระดับการศึกษาปริญญาโทจำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๓๙ ตำแหน่งครูผู้สอนในโรงเรียน จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๒๒ อายุราชการ ๑๑ – ๒๐ ปี จำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๘๓

๕.๑.๒. ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาถึงพบว่า ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด

๑) ด้านกายภาพ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกายภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๑$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านกายภาพ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ด้านการเรียนการสอน ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๑$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการเรียนการสอนพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ด้านการบริหารจัดการ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๖๐$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการบริหารจัดการ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๐$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาถึงพบว่า ข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ อยู่ในระดับมาก

๕) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาถึงพบว่า ข้อที่ ๓ อยู่ในระดับมาก เพียงข้อเดียว

๕.๑.๓. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยจำแนกกลุ่มตามสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหารและครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามเพศ, กลุ่มอายุ, วุฒิการศึกษา, ตำแหน่ง, และระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ตามสมมติฐาน ดังนี้

เพศ เมื่อเปรียบเทียบกับเพศระหว่างผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกัน พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารและครูที่เพศต่างกัน มีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธไม่แตกต่างกันทุกด้านที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ ๑

อายุ เมื่อเปรียบเทียบกับอายุระหว่างผู้บริหารและครูที่มีอายุต่างกัน พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยภาพรวม แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ แตกต่างกันจึงยอมรับสมมติฐานที่ ๒

ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านภาพรวม ($t = ๒.๙๖$, $Sig = .๐๔^*$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และด้านการบริหารจัดการ ($t = ๓.๘๙$, $Sig = .๐๑^{**}$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ($t = ๓.๒๐$, $Sig = .๐๓^*$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบระดับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ของรายด้าน ภาพรวม ด้านการบริหารจัดการ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต จำแนกตามระดับการศึกษาด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังนี้

ด้านภาพรวม พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ตั้งแต่ ๒๓ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๓๘ ปี และ ๓๙ - ๔๖ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ๔๗ ปีขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง ผู้บริหารและครูที่มีระดับ ๒๓ - ๓๐ ปีกับผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ๓๑ - ๓๘ ปีปรากฏว่ามีแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ด้านการบริหารจัดการ พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ตั้งแต่ ๒๓ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๓๘ ปี และ ๓๙ - ๔๖ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ๔๗ ปีขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ แต่ที่พบว่าการแตกต่างกันโดยนัยสำคัญทางสถิติ คือ ผู้บริหารและครูระดับในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่า ผู้บริหารและครู ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ตั้งแต่ ๒๓ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๓๘ ปี และ ๓๙ - ๔๖ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ๔๗ ปีขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่าง ผู้บริหารและครูที่มีระดับ ๒๓ - ๓๐ ปีกับผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุ ๓๑ - ๓๘ ปี ปรากฏว่ามีแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

วุฒิการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกับระดับวุฒิการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อ

พิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ ๓

พบว่าบุคลากรในโรงเรียนที่มีตำแหน่งต่างกันมีระดับความคิดเห็นว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ ($t = ๒.๐๙$, $Sig = .๐๓$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเฉพาะด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ($t = ๔.๑๑$, $Sig = .๐๒^*$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

ตำแหน่ง เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับระดับตำแหน่ง พบว่าผู้บริหารและครู ในโรงเรียนที่มีตำแหน่งต่างกันมีระดับความคิดเห็นว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .๐๑ ($t = ๙.๕๒$, $Sig = .๐๐^{**}$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเฉพาะด้านกายภาพ ($t = ๑๑.๓๔$, $Sig = .๐๐^{**}$) ด้านการเรียนการสอน ($t = ๑๒.๘๘$, $Sig = .๐๐^{**}$) และด้านการบริหารจัดการ ($t = ๕.๓๗$, $Sig = .๐๑^{**}$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบระดับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ของรายด้านภาพรวม ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการ จำแนกตามระดับการศึกษาด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังนี้

ด้านภาพรวม พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ด้านกายภาพ พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ด้านการเรียน พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ด้านการบริหารจัดการ พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง พบว่าผู้บริหารและครู ในโรงเรียนที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกันมีระดับความคิดเห็นว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ ($t = ๓.๐๙$, $Sig = .๐๕^*$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเฉพาะด้านกายภาพ ($t = ๔.๖๗$, $Sig = .๐๑^{**}$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ และด้านการเรียนการสอน ($t = ๓.๖๑$, $Sig = .๐๓^{*}$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ($t = ๓.๗๗$, $Sig = .๐๓^{*}$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบระดับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ของรายด้านภาพรวม ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต จำแนกตามระดับการศึกษาด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังนี้

ด้านภาพรวม พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๑ - ๕ ปี และ ๑๑ - ๒๐ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธน้อยกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๖ - ๑๐ ปี ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ด้านกายภาพ พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๖ - ๑๐ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธมากกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๑ - ๕ ปี และ ๑๑ - ๒๐ ปี ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ด้านการเรียนการสอน พบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๖ - ๑๐ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธมากกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๑ - ๕ ปี และ ๑๑ - ๒๐ ปี ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตพบว่าผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุราชการ ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุราชการ ๖ - ๑๐ ปี ในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธมากกว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับอายุราชการ ๑ - ๕ ปี และ ๑๑ - ๒๐ ปี ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาคู่อื่นๆแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ผลการเปรียบเทียบการศึกษาการบริหารโรงเรียน ที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, กลุ่มอายุ, วุฒิการศึกษา, ตำแหน่ง, และระยะเวลาการดำรงตำแหน่งการทดสอบสมมติฐานโดยตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จำแนกตาม สมมติฐานที่ ๑ - ๒

สถานภาพ ส่วน บุคคล	ด้านกายภาพ		ด้านการเรียน การสอน		ด้านการบริหาร จัดการ		ด้านกิจกรรม พื้นฐานชีวิต		ด้านบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์	
	ยอมรับ สมมติฐาน	ปฏิเสธ สมมติฐาน	ยอมรับ สมมติฐาน	ปฏิเสธ สมมติฐาน	ยอมรับ สมมติฐาน	ปฏิเสธ สมมติฐาน	ยอมรับ สมมติฐาน	ปฏิเสธ สมมติฐาน	ยอมรับ สมมติฐาน	ปฏิเสธ สมมติฐาน
๑.เพศ	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
๒.อายุ	-	✓	-	✓	✓	-	✓	-	-	✓
๓.วุฒิ การศึกษา	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	✓	-
๔.ตำแหน่ง	✓	-	✓	-	✓	-	-	✓	-	✓
๕.ระยะเวลา	✓	-	✓	-	-	✓	✓	-	-	✓

จากตารางที่ ๕.๑ สรุปได้ว่า

โดยภาพรวมระดับการศึกษาการบริหารโรงเรียน ที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อมองในภาพรวม และแบ่งเป็นกลุ่มตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ, อายุ, วุฒิการศึกษา, ตำแหน่ง และระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ก็พบว่าไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน และยังพบว่าแตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐานการวิจัย เฉพาะสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้ อายุ คือ ด้านการบริหารจัดการ ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และวุฒิการศึกษา คือ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ก็พบว่า ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และตำแหน่ง คือ ด้านกายภาพ และด้านการบริหารจัดการ ก็พบว่า แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และด้านระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง คือ ด้านกายภาพ ก็พบว่า แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังที่แสดงไว้ในตาราง ๕.๑

๕.๑.๔ ข้อมูลแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

โดยภาพรวมส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ว่า ด้านกายภาพ ผู้บริหาร ครูและนักเรียนไม่มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนชุมชนและวัดให้ สะอาด สว่าง สงบ ตามหลักแนวทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ๗ คน ผู้บริหาร ครูและนักเรียนไม่มีการร่วมกันจัดป้ายพุทธศาสนสุภาษิต และวาทะธรรมติดตามที่ต่างๆ และจัดเสียงตามสายโดยใช้สื่อธรรมะที่เหมาะสมกับช่วงเวลาให้กับ โรงเรียน ชุมชน และหน่วยราชการ ๖ คน ผู้บริหาร ครูและนักเรียนไม่มีการร่วมกันจัด

ป้ายรณรงค์ต่อต้านสิ่งเสพติดในช่วงเข้าพรรษาในกลุ่มโรงเรียนที่เข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และชุมชน สถานที่ราชการต่างๆ ๔ คน ด้านการเรียนการสอน ผู้บริหาร และครูไม่มีการนำหลักการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ เข้าสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรม ให้กับนักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นคนดีเก่งและมีความสุข เช่น การเข้าค่ายปฏิบัติธรรม การสันทนาธรรม ศึกษาหลักธรรมในพระไตรปิฎก ตามหลักแนวทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ๑๑ คน ผู้บริหาร และครูไม่มีการนำนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจ ทำกิจกรรมจิตอาสา ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในโรงเรียน และนอกสถานที่ร่วมกับชุมชน ผู้บริหาร และครูได้นำนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจ ศึกษาที่วัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจน ๘ คน ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหาร และครูไม่มีการส่งเสริมความร่วมมือ ตามหลัก บวร ในการจัดการเรียนรู้ โดยประชุมผู้ปกครอง ชุมชน วัด และโรงเรียน เพื่อสร้างเครือข่ายวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ ชัดเจน มีโครงการคุณธรรมแข่งขันกันภายในโรงเรียน ๗ คน ผู้บริหาร และครูไม่มีการวางแผนยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพื่อที่จะทำให้โรงเรียนบริหารจัดการบรรลุตามวัตถุประสงค์ คือ ผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชน มีความรักความสมัครใจความพึงพอใจ (ฉันทะ) ของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ๕ คน ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ผู้บริหาร และครูไม่มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตรตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาเรียนธรรมศึกษาสอบธรรมศึกษา บรรพชาสามเณรฤดูร้อน กิจกรรมประจำวันประจำสัปดาห์ ในสถานศึกษาให้กับนักเรียน ๕ คน ผู้บริหาร และครูไม่มีการกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดีกิจกรรมอาสาตาวีเศษมีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้เน้นข้อคิดคติธรรมกิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมเพิ่มทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนาเช่น โครงการงานคุณธรรม ร่วมกับชุมชนและวัด ๓ คน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผู้บริหาร และครูไม่มีการส่งเสริมบรรยากาศให้กับนักเรียน ใฝ่รู้ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์ เช่น สถานศึกษาบ้านวัดชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญตามประเพณี เช่นกิจกรรมหล่อเทียนพรรษาการทอดกฐินทอดผ้าป่ากิจกรรมวันพ่อวันแม่วันครู ๓ คน ผู้บริหาร และครูไม่มีการส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตามหลักไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกันมีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อมยิ้มแย้มแจ่มใสการมีความเมตตากรุณาต่อกันทั้งครูต่อครูด้วยกันครูต่อนักเรียนนักเรียนต่อครูและนักเรียนต่อนักเรียนสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น ๒ คน เป็นต้น

จากข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ได้แก่ ด้านกายภาพ ผู้บริหาร ครูและนักเรียนควรได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนชุมชนและวัดให้ สะอาด สว่าง สงบ ตามหลักแนวทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ควรจะขยายขอบข่าย เข้าไปสู่หน่วยงานทางราชการอื่นๆด้วย ด้านการเรียนการสอน ผู้บริหาร และครูควรมีการนำหลักการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุก

กลุ่มสาระ สอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ และควรที่จะให้ทุกคนมีส่วนร่วมวางแผน ช่วยกันกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน และวางแผนงานให้สอดคล้องกับนโยบาย ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหาร และครูควรมีการส่งเสริมความร่วมมือ ตามหลัก บวร ในการจัดการเรียนรู้ โดยประชุมผู้ปกครอง ชุมชน วัด และโรงเรียน เพื่อสร้างเครือข่ายวิถีพุทธอย่างเป็นระบบชัดเจน ควรสร้างความเป็นผู้นำในตน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มแสดงน้ำใจต่อบุคลากรในโรงเรียนผู้ปกครองนักเรียน และหน่วยงานทางราชการอื่นๆ เพื่อพัฒนาตนเองด้วยการเพิ่มพูนความรู้และความสามารถ และผู้บริหารควรมีการปลูกฝังการปฏิบัติงานที่ต้องยึดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อสั่งการ เพื่อสร้างงานที่มีความถูกต้องมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังต้องปลูกฝังหลักธรรมให้บุคลากรได้ยึดเหนี่ยวสำหรับปฏิบัติงาน โดยค่อยๆ ให้ซึมซับจากกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ภายในองค์กร เช่น กิจกรรมสวดสัปดาห์ธรรม คือ มีการดำเนินกิจกรรม ฟังเทศน์ นั่งสมาธิ หรือสวดมนต์ในทุกวันศุกร์ สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง หรือการเข้าค่ายพุทธ ปฏิบัติธรรมเดือนละ ๒ ครั้ง เป็นต้น ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ผู้บริหาร และครูควรมีการจัดกิจกรรมและควรส่งเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่นการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะการสอบธรรมศึกษาการเข้าค่ายพุทธบุตรหรือค่ายคุณธรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำสมาธิระหว่างกันการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมด้วยตนเองการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่หน่วยงานต่างๆจัดขึ้นและจัดให้มีนิทรรศการผลงานทางด้านพระพุทธศาสนาของนักเรียนและกิจกรรมที่สถานศึกษาร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสสำคัญต่างๆจัดให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำโรงเรียนและจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการสืบทอดพระพุทธศาสนาด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผู้บริหาร และครู ควรมีการพัฒนาตนเองด้วยการเพิ่มพูนความรู้และความสามารถ ด้วยการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ และใฝ่รู้สนใจศึกษาเพื่อพัฒนาตนให้ดีขึ้น เชื่อในหลักของสาเหตุและผล ตามที่มีวิธีพิชิตปัญหาและอุปสรรคอย่างมีเหตุผล และผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้านวัดโรงเรียนเช่นเดียวกับสภาพโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์นั้นโรงเรียนวิถีพุทธต้องมีการประสานสัมพันธ์กับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้านวัดและสถาบันอื่นๆในชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันเกื้อกูลร่วมมือกันในการพัฒนานักเรียนและพัฒนาชุมชนในสังคมด้วยวิถีแห่งพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกันและเป็นที่ศรัทธาของชุมชนเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาจัดระดมสรรพกำลังในลักษณะต่างๆอย่างหลากหลายในการพัฒนางานทุกด้านของสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานักเรียน

๕.๑.๕ ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อความรู้และความเข้าใจในหลักพุทธธรรมและหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จึงได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านหลักพุทธธรรมและหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ และยังได้สัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ซึ่งท่านเหล่านั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรมในด้านการบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานการศึกษา และท่านเหล่านั้นมีความรู้ตั้งแต่ระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ถือได้ว่าเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญที่สามารถให้ข้อมูลในหลักพุทธธรรมในด้านการบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ได้เป็นอย่างดี

๕.๑.๖ สรุปองค์ความรู้แนวบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ รูปแบบแนวทางการประยุกต์ใช้บริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในรูปแบบของแผนภาพโดยแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอน พอจะสรุปโดยภาพรวมได้ดังนี้

บุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่ และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยอาศัยกรอบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ เมื่อผ่านกรอบการปฏิบัติ เรียบร้อยแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการบริหารซึ่ง หมายถึงการตรวจรูปแบบ วัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ และประโยชน์ของการดำเนินงาน หากผลที่ได้รับผ่านทุกหลักเกณฑ์และคุ้มค่าต่อการปฏิบัติ ก็ให้นำผลงานที่ได้รับไปประยุกต์และพัฒนาให้ใช้งานได้จริง ให้เกิดผลจริง ตรงกันข้ามหากผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์งานแล้ว ผลที่ได้ไม่คุ้มค่ากับการปฏิบัติ บุคลากรก็จะต้องนำ งานกลับมาปรับปรุง/แก้ไข เพื่อทบทวนหาข้อผิดพลาด โดยผ่านกรอบการดำเนินงาน ทำเช่นนั้นจนกว่าผลลัพธ์นั้นจะออกมามีประสิทธิภาพ เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานจริง อนึ่ง หากบุคลากรใช้ความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงาน อย่างมีสติ ผลงานที่ได้รับก็จะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอน และยั่งยืน ทั้งนี้ ความมีประสิทธิภาพที่เกิดแก่ตัวบุคลากรก็จะเป็นเสมือนตัวชีวิตที่ส่งผลให้การบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ในสถานศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการศึกษาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

๕.๒.๑ ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในการศึกษาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ พบว่า การบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร และครูมีการบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ เมื่อพิจารณาเป็นขั้นตอนสามารถที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) ด้านกายภาพ จากการศึกษ พบว่าผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ของผู้บริหาร และครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๔๒ ซึ่งสอดคล้องกับ **กระทรวงศึกษาธิการ** อธิบายว่า สภาพโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ด้าน

กายภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งอีกประเด็นหนึ่งกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวทางให้ผู้บริหารโรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมในการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญาเช่นอาคารสถานที่เหมาะสมเพียงพอแหล่งเรียนรู้ อุปกรณ์ทันสมัยตรงตามความต้องการบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมบุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดีโภชนาการดีส่งเสริมสุขภาพพลานามัยอากาศดีปลอดโปร่งสบาย ไม่มีมูมอับไร้ฝุ่นไร้มลภาวะกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนเหมาะสมกับผู้เรียน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เดอร์ราห์, Derrah** ได้ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้เรื่องสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เกิดการช่วยกันอนุรักษ์คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และการให้รางวัลการรักษาสภาพแวดล้อมขึ้นอยู่กับโอกาสและสถานที่ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เบรดลีย์, Bradley** ได้ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรวิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมทำให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานในการจัดกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น และหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมทำให้นักเรียนมีจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อมและยังสามารถนำไปใช้กับหน่วยงานอื่น ๆ ในการที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติได้ด้วย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ และ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บำรุง แสณณรงค์** ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาในเป็นด้านๆ คือ ด้านกายภาพ อยู่ในระดับมากทุกข้อ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จรง สุขเกษม** ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้เรียนที่เน้น การปฏิบัติตามคุณธรรม ในครอบครัวไทย ด้านการพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม มีการสร้างบรรยากาศอาคารสถานที่ ห้องเรียน สภาพแวดล้อมทางกายภาพต่างๆ ให้สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัย

๒) ด้านการจัดการเรียนการสอน จากการศึกษา พบว่าผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของผู้บริหาร และครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ซึ่งสอดคล้องกับ **สิริมา กลิ่นกุหลาบ** อธิบายว่า การเรียนการสอน กล่าวว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมานั้นเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นคนดีให้แก่กลุ่มผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่างๆด้านความรู้ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของวิชาการต่างๆในสาขาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการ และยังสอดคล้องกับ **หวน พินธุพันธ์** ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับผู้บริหารว่าควรมีบทบาทหน้าที่ ๖ ลักษณะด้วยกัน เป็นผู้ออกแบบ (Designer) เป็นผู้ให้บริการ (Steward) เป็นครู (Teacher) เป็นผู้สอน (Instructor) เป็นผู้ฝึก (Coach) เป็นพี่เลี้ยง (Mentor)

และยังสอดคล้องกับ **กอร์ดัน Gorton** ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บทบาทในฐานะผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำทางด้านการสอน ผู้รักษาระเบียบวินัย ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีในองค์กร ผู้ประเมินผล และผู้แก้ปัญหาคความขัดแย้งในองค์กร และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุชาติ อินแปลง** ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านตัวน้อย ตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้มีการบูรณาการหลักธรรมสอดแทรกทุกกลุ่มสาระ เน้นกระบวนการไตรสิกขา ผ่านกระบวนการ กินอยู่ ดู ฟัง เป็นครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง สอนให้รู้อยู่ให้เห็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทุกด้าน นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บำรุง แสณณรงค์** ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาในเป็นด้าน ๆ คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากทุกข้อ (และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ของจริง สุขเกษม** ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารวิชาการที่สำคัญ ๆ คือ ด้านการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีการกำหนดพุทธธรรมและคุณธรรมเพิ่มเติมในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สอดแทรกพุทธธรรมคุณธรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรายวิชาต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนใช้หลักไตรสิกขาผ่านการจัดการเรียนรู้และวิถีชีวิต (การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น) ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการดำเนินงานตามกระบวนการและขั้นตอน

๓) ด้านการบริหารจัดการ จากการศึกษาพบว่าผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของผู้บริหาร และครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ซึ่งสอดคล้องกับ **สุทธิพงษ์ ศรีวิชัยและคณะ** อธิบายว่า ว่าการบริหารจัดการในโรงเรียนวิถีพุทธจะต้องดำเนินการและบริหารโดยทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมทั้งวัดชุมชนผู้ปกครองครูอาจารย์ผู้บริหารผู้เรียนและผู้บริหารการศึกษาในพื้นที่เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามที่ผู้เรียนผู้บริหารอาจารย์ผู้ปกครองและทุกฝ่ายต้องการการจัดสรรทรัพยากรจะต้องทั่วถึงโดยผู้บริหารทุกระดับจะต้องปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันหรือมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามต้องการ และยังสอดคล้องกับ **อดิศักดิ์ โพธารามิก** กล่าวว่าการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธมียุทธศาสตร์ที่สำคัญและจะทำให้โรงเรียนบริหารจัดการบรรลุตามวัตถุประสงค์คือความรักความสมัครใจความพึงพอใจ (ฉันทะ) ของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่ต้องรับการปฐมนิเทศการเข้าร่วมโครงการด้วยตนเองมีการปรับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปตามศักยภาพความพร้อมของโรงเรียนและกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานซึ่งเป็นแนวทางที่เสริมความชัดเจนมากยิ่งขึ้นมีการบูรณาการให้เข้ากับระบบบริหารจัดการของโรงเรียนพร้อมทั้งประสานเครือข่ายด้าน

พระพุทธศาสนาที่สำคัญทุกองค์การโดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ความสนับสนุนช่วยเหลือ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในแต่ละภูมิภาค และยังสอดคล้องกับ **พระมหาพวงศรินทร์ จิตวิโส** กล่าวถึงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาว่าการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธต้องจัดระบบบริหารจัดการทั้งองค์การให้ใช้ธรรมมาธิปไตยเพราะเป็นหลักธรรมที่ใหญ่กว่า อัตตา (ตัวตน) สมครสมานสามัคคีด้วย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นางวิลาวรรณ โสภิน** ได้วิจัย เรื่อง การบริหารการจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัด นครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อมรรัตน์ แก้วมะ** ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า ระดับกระบวนการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต ๑ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกชั้นโดยกระบวนการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องสูงกว่าด้านอื่นๆ

๔) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต จากการศึกษาพบว่าผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของผู้บริหาร และครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ซึ่งสอดคล้องกับ **เมตตา ภิรมย์ภักดี** ได้อธิบายว่า การบริหารงานวิถีพุทธในสถานศึกษาทุกแห่งจะมีกิจกรรมต่างๆหลากหลายโดยมีเป้าหมายคือการพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งสรุปเป็นหลักการใหญ่ๆคือดีเก่งมีความสุขและมีความเป็นไทย ซึ่งสอดคล้องกันอยู่แล้วกับเป้าหมายการพัฒนาในพระพุทธศาสนาคืออภินา ๔ ดังนั้นในเบื้องต้น โรงเรียนวิถีพุทธจึงควรดำเนินการโดยเน้นคุณค่าทางพระพุทธศาสนาซึ่งแฝงอยู่ในกิจกรรมต่างๆให้โดดเด่นชัดเจนยิ่งขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุชาติ อินแสง** ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการ ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านตัวน้อย ตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัย พบว่า ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรม เสริมหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำเดือนกิจกรรมวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จรง สุขเกษม** ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน

๕) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ จากการศึกษาพบว่าผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา

เขต ๔๒ ที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของผู้บริหาร และครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ซึ่งสอดคล้องกับ เมตตา ภิรมย์ภักดี ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า สถานศึกษาอาจพิจารณากำหนดและดำเนินตามวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็ง ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ใฝ่เรียนใฝ่สร้างสรรค์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานรินศักดิ์ สิงห์วงศ์ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวมและรายด้านแต่ละด้านมีการปฏิบัติทุกด้าน โดยปฏิบัติมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นางวิลาวรรณ ไสภิน ได้วิจัย เรื่อง การบริหารการจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาในด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคลากร อยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ อินแปลง ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านตัวน้อย ตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ได้ร่วมมือกับวัดและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน เปิดโอกาสให้ชุมชนมาใช้บริการในโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

๕.๒.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๕ ด้าน คือ เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา ตำแหน่ง และระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง มีความแตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วน มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) เพศ ที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกัน เนื่องจากเพศชาย มีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากเพศชายมีการนำความรู้ที่ได้จากการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีการศึกษาการบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เดอร์ราห์, Derrah^๑ ได้ศึกษาการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า การสอนสิ่งแวดล้อมจะต้องสอนเกี่ยวกับข้อห้ามด้วย หลักสูตรการศึกษาบางรายวิชาทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้นจะต้องให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมด้วย การเรียนรู้เรื่องสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เกิดการช่วยกันอนุรักษ์ คุ้มครองสิ่งแวดล้อม การให้รางวัลการรักษาสภาพแวดล้อมขึ้นอยู่กับโอกาสและสถานที่ การให้ความรู้

^๑Derrah, Richard Floyd. 1995. "The Status of Environmental Education in The Secondary School of The State of Maine," *Dissertation Abstracts International*. 56(2) : 507-A ; August

ผู้ให้ความรู้ต้องแนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **นางวิลาวรรณ โสภิน**^๒ ได้วิจัย เรื่อง การบริหารการจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การจำแนกตามเพศ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **บำรุง แสณณรงค์** ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **อมรรัตน์ แก้วมะ** ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต ๑ พบว่า กระบวนการบริหารจัดการศึกษาและประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑ จำแนกตามสถานภาพโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒) อายุ ที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ.๐๑ ทั้งนี้เนื่องจาก การศึกษาที่แตกต่างกันไป ตามความหลากหลายของสาระวิชา และระดับการศึกษาแตกต่างกันจึงส่งผลทำให้การบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **อมรรัตน์ แก้วมะ** ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต ๑ พบว่า กระบวนการบริหารจัดการศึกษาและประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑ จำแนกตามสถานภาพโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียนพบว่าบุคลากรที่อยู่โรงเรียนที่มีประเภทแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและไม่มีปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและประเภทของโรงเรียน

๓) วุฒิการศึกษา ที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ.๐๕ ทั้งนี้เนื่องจาก การศึกษาที่แตกต่างกันไป ตามความหลากหลายของสาระวิชา และระดับการศึกษาแตกต่างกันจึงส่งผลทำให้การบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **นางวิลาวรรณ โสภิน**^๓ ได้วิจัย เรื่อง การบริหารการจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

^๒ นางวิลาวรรณ โสภิน, “การบริหารการจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^๓ นางวิลาวรรณ โสภิน, “การบริหารการจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บำรุง แสนณรงค์ ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลปรากฏว่า ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔) ตำแหน่ง ที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .๐๑ ทั้งนี้เนื่องจาก ตำแหน่งที่แตกต่างกันไป ตามความหลากหลายของสาระวิชา และระดับตำแหน่งแตกต่างกันจึงส่งผลทำให้การบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อมรรัตน์ แก้วมะ ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต ๑ พบว่า กระบวนการบริหารจัดการศึกษาและประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑จำแนกตามสถานภาพ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียนพบว่าบุคลากรที่อยู่โรงเรียนที่มีประเภทแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและประเภทของโรงเรียน

๕) ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ ทั้งนี้เนื่องจาก ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ที่แตกต่างกันไป ตามความหลากหลายของสาระวิชา และระดับระยะเวลาดำรงตำแหน่ง แตกต่างกันจึงส่งผลทำให้การบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกันไป อมรรัตน์ แก้วมะ ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต ๑ พบว่า กระบวนการบริหารจัดการศึกษาและประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต๑จำแนกตามสถานภาพ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียนพบว่าบุคลากรที่อยู่โรงเรียนที่มีประเภทแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและประเภทของโรงเรียน

๕.๒.๓ ผลการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อความรู้และความเข้าใจในหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเกิดแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพ จึงได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา เป็นอย่างดี ผลการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์ ๓ โรงเรียน และจังหวัดอุทัยธานี ๒ โรงเรียน ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็นรายแต่ละด้านของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

โดยใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงาน คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ จากตารางแสดงความสอดคล้อง โดยคิดเป็นร้อยละ ต่อไปนี้

โดยภาพรวมส่วนใหญ่ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีการนำหลักการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน ๕ ด้านได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ โดยคิดจากจำนวนผู้อำนวยการโรงเรียนในเขต จังหวัด นครสวรรค์และอุทัยธานี ทั้งหมด ๕ คน พบว่ามีการบริหารงาน เหมือนกันทั้ง ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

จากการสัมภาษณ์สรุปว่าหลักการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ คือการบริหาร โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่เน้นการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนา ผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ทำให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดูแล และ ฟัง เป็น รู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมกลุ่มกับท่านผู้ทรงคุณ ทรงปัญญาและมีความสามารถ จากความเห็นผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวได้ว่า สามารถนำหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ไปใช้บริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธได้ทั้ง ๕ ด้านอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

๕.๒.๔ การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ใน ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญ โดยนำเสนอต่อไปนี้

๑. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพ ผู้บริหาร และครูทุกระดับชั้นควรมีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านกายภาพอันประกอบด้วย สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ มีความสะอาด ร่มรื่น มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธชัดเจน จัดแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาตน ตามหลักไตรสิกขา คือ มีพระพุทธรูป ในห้องจริยะ และมีรูปสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ทุกห้อง จัดสภาพแวดล้อมปลอดจากสิ่งเสพติดและอบายมุข ไม่มีมูอับ ควรปล่อยไวเลสอินเตอร์เน็ต ไม่เกิน เวลา ๘.๐๐ -๑๗.๐๐ และจัดมุมให้นักเรียนได้ศึกษาหลักธรรมมากขึ้นทั้งในและนอกห้องสมุด ส่งเสริมการสร้างสื่อ ICT แนะนำการใช้คอมพิวเตอร์ การใช้เฟสบุ๊คให้ถูกวิธี ส่งเสริมการอ่านหนังสือธรรมะ และแข่งขันกิจกรรมวิถีพุทธให้มากขึ้น ตกแต่งบริเวณสถานศึกษาในลักษณะเป็นไทยและวิถีพุทธเพื่อจรรโลงจิตใจผู้พบเห็นและจัดเสียงตามสายโดยใช้สื่อธรรมะที่เหมาะสมช่วงพักกลางวัน และมีการแข่งขันพูด หรือ สวดมนต์ในบทต่าง ๆ

จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ พบว่า มีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารด้านกายภาพ อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมสอดคล้องกับนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ และจัดแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาตน ตามหลักไตรสิกขา มีการจัดสภาพแวดล้อมปลอดจากสิ่งเสพติดและอบายมุข และสถานศึกษาจัดมุมให้นักเรียนได้ศึกษาหลักพุทธธรรม และมีการตกแต่ง

บริเวณสถานศึกษาให้เป็นธรรมชาติ สงบร่มรื่น และสถานศึกษาจัดเสียงตามสายโดยใช้สื่อธรรมะที่เหมาะสม มีการนำไปใช้อยู่ในระดับมากเท่ากัน

๒. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอน ผู้บริหาร และครูทุกระดับชั้น ควรมีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านการเรียนการสอนได้แก่ ควรจัดหลักสูตรการสอนตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ แบบบูรณาการในทุกกลุ่มสาระ ควรจัดให้มีการนำหลักธรรมเข้าไปประยุกต์กับการเรียนในชั้นเรียน โดยระบุในแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระทุกวิชา จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะตามหลัก การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น โดยเขียนเป็นโครงการชัดเจนในแผนปฏิบัติการประจำปีของงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรืองานนโยบายโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ประเมิณผลได้ชัดเจน พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ประพฤติดนที่ติดตามหลักไตรสิกขา (รักษาศีลในวันพระในโรงเรียนและนั่งสมาธิก่อนเรียน) ส่งเสริมความร่วมมือ ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการจัดการเรียนรู้ โดยประชุมผู้ปกครอง ชุมชน และควรสร้างเครือข่ายวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ ชัดเจน มีโครงการคุณธรรมแข่งขันกันภายในโรงเรียน และการส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองต้องเป็นต้นแบบ

จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๔๒ พบว่า มีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารด้านการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก คือ สถานศึกษาจัดหลักสูตรการสอนตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธและสถานศึกษาจัดให้มีการนำหลักธรรมเข้าไปประยุกต์กับการเรียนในชั้นเรียน และสถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะตามหลัก การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น และสถานศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ประพฤติดนที่ติดตามหลักไตรสิกขา และมีการส่งเสริมความร่วมมือ ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการจัดการเรียนรู้ และมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน มีการนำไปใช้อยู่ในระดับมากเท่ากัน

๓. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหาร และครูทุกระดับชั้น ควรมีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ผู้บริหารน่านโยบายโรงเรียนวิถีพุทธมาใช้โดยมีในโครงสร้างโรงเรียนชัดเจน ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายโรงเรียนที่สอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ ควรมี/เป็น/อยู่ในวิสัยทัศน์หรือคำขวัญโรงเรียน ผู้บริหารมีการกำกับการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ มีสรุปรายงานเป็นรูปเล่ม มีผลงานชัดเจน ผู้บริหารและครูควรปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนตามวิถีชาวพุทธ ผู้บริหารนำหลักไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้ในการบริหาร เช่น ควรส่งเสริมให้ครู นักเรียนเรียนธรรมศึกษาทุกคน เข้ารับการฝึกสมาธิตามโครงการต่าง ๆ ภาคเรียนละ ๑ ครั้ง และผู้บริหารควรนิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธ ควรจัดเป็นรูปแบบนำเสนอ สพม.๔๒ ได้เป็นที่ประจักษ์ทุกโรงเรียน เพื่อกระตุ้นการแข่งขันด้านธรรมะแก่เยาวชน

จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๔๒ พบว่า มีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารสร้างความตระหนักและศรัทธาต่อการนำนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธมาใช้ และผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายโรงเรียนที่สอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ และผู้บริหารมีแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ และผู้บริหารส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีตาม

วิถีชาวพุทธ และผู้บริหารนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร และผู้บริหารมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีการนำไปใช้อยู่ในระดับมากเท่ากัน

๔. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ผู้บริหาร และครูทุกระดับชั้น ควรมีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตได้แก่ มีการส่งเสริมการแสดง ความเคารพซึ่งกันและกันทุกเช้า ครูไหว้ครู น้อมไหว้พี่ พุดจาไพเราะ มีการสวดมนต์ไหว้พระประจำสัปดาห์ อย่างน้อย ๑ ครั้ง โดยให้นักเรียนดำเนินการเป็นผู้นำ ส่งเสริมการให้ขวัญและกำลังใจในการทำ ความดีทุกวันหน้าเสาธง ไม่ดูด่านักเรียน ไม่ส่งเสริมการนินทาว่าร้ายห้าม การพูดคำหยาบในหมู่นักเรียน ใช้ คำขอบคุณ ขอบใจ ขอโทษ ให้เป็น ส่งเสริมให้มีการทำบุญตักบาตรและฟังธรรมตามวันสำคัญทาง ศาสนา สม่่าเสมอ สถานศึกษาส่งเสริมการจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีงามตามเทศกาลวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา และส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และทำสมาธิก่อนเรียน

จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๔๒ พบว่า มีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารด้านกิจกรรม พื้นฐานชีวิต อยู่ในระดับมาก คือ สถานศึกษาส่งเสริมการให้ขวัญและกำลังใจในการทำ ความดี และ สถานศึกษาส่งเสริมให้มีการทำบุญตักบาตรและฟังธรรม และสถานศึกษาส่งเสริมการจัดกิจกรรมปลูกฝัง จิตสำนึกที่ดีงามตามเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและสถานศึกษาส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และ ทำสมาธิก่อนเรียน และสถานศึกษามีการส่งเสริมการแสดง ความเคารพซึ่งกันและกัน และสถานศึกษา ส่งเสริมให้มีการสวดมนต์ไหว้พระประจำสัปดาห์ มีการนำไปใช้อยู่ในระดับมากเท่ากัน

๕. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผู้บริหาร และครูทุ กะระดับชั้นควรมีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ จัดให้มี กิจกรรม (ประจำชั้น) โฮมรูมที่อบอุ่นทุกวันสม่่าเสมอ มีครูพ่อครูแม่ดูแลใกล้ชิดตามระบบดูแล และ ักเรียน ควรมีการนิมนต์พระสงฆ์มาสอนนักเรียนในวิชาพระพุทธศาสนาทุกโรงเรียน มีการส่งเสริม ให้ครูและนักเรียนมีการบันทึกความดี และออบมบุญโดยบันทึกเล่มเดียวกับบันทึกการอ่านและสรุป รวมทั้งบัญชีรับจ่ายรายวันเพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริม การเรียนธรรมศึกษา ส่งเสริมการสร้างจิตอาสาด้านคุณธรรมมีการรับบริจาคสิ่งของ และช่วยเหลือ สังคม และสถานศึกษาส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก

จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๔๒ พบว่า มีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารด้าน บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก คือ สถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรม(ประจำชั้น) โฮมรูมที่ อบอุ่น และสถานศึกษามีการนิมนต์พระสงฆ์มาสอนนักเรียน และสถานศึกษาส่งเสริมการเรียนธรรม ศึกษา และสถานศึกษาส่งเสริมการสร้างจิตอาสาด้านคุณธรรม และสถานศึกษาส่งเสริมพฤติกรรมเชิง บวก และสถานศึกษามีการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีการบันทึกความดีและออบมบุญ มีการนำไปใช้ อยู่ในระดับมากเท่ากัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ผู้บริหารควรมีเหตุผล มีความเฉลียวฉลาดรอบรู้อย่างมีองค์รวม มีความพอเพียงในการดำเนินชีวิต ไม่ประมาท กล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญก้าวหน้า

๒) ผู้บริหารรวมทั้งครูผู้สอนควรจริงจังและเข้มงวดต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้มากขึ้น การมีจิตสาธารณะ การเรียนการสอนควรให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมนักเรียนควบคู่กันไป โดยเน้นผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ

๓) ควรนำหลักวิถีพุทธมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และความประพฤติพร้อมบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนให้เข้ากับหลักพุทธธรรม

๔) ผู้บริหารควรเพิ่มมาตรการส่งเสริมการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธและแนวทางการปฏิบัติงานด้านหลักการเป็นอยู่อย่างพอเพียงทั้งการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอย่างจริงจัง

๕) จัดให้ครูทุกกลุ่มสาระเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนามีความรู้ ความเข้าใจมีความประพฤติเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี

๖) โรงเรียนควรกำหนดนโยบายเรื่องการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธไว้ในแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน

๗) กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธควรกระทำอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศติดตามและประเมินผลเป็นระยะๆ

๘) ควรปรับปรุงกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธให้สอดคล้องกับวิถีประจำวันของบุคลากรภายในโรงเรียนให้มากและเข้มแข็งที่สุด

๙) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมรณรงค์ปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม ให้กับครู และนักเรียนให้มากขึ้น

๑๐) จัดให้ครูทุกกลุ่มสาระเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนามีความรู้ ความเข้าใจมีความประพฤติเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี

๑๑) มีการประสานชุมชนและภาคีเครือข่ายให้มีบทบาทต่อโรงเรียนมากขึ้น

๑๒) จัดทำแผนบริหารงานที่ชัดเจนสามารถนำมาปฏิบัติได้ตามแนววิถีพุทธ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะแนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๑) ผู้บริหารควรนำหลักการ นโยบาย แนวทางดำเนินการของโรงเรียนวิถีพุทธมาประยุกต์ใช้โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ชัดเจน มีผู้รับผิดชอบชัดเจน มีปฏิทินดำเนินการ มีแผนการดำเนินการแบบมีส่วนร่วม(บวร) และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ตามวงจรคุณภาพของเดมมิง (PDCA)

๒.) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔๒ ควรกำหนดให้ทุกโรงเรียนมีหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนวิถิพุทธที่ชัดเจน จัดกิจกรรม สอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคลากรในโรงเรียนมากขึ้น

๓.) ควรจัดกิจกรรมแข่งขันทักษะนักเรียนด้านพระพุทธศาสนา เช่น โครงการคุณธรรม นิทานธรรมะ ตอบปัญหาธรรมะ แข่งพูดสุนทรพจน์เกี่ยวกับคุณธรรม เป็นต้น

๔.) บุคลากรควรเป็นตัวอย่างที่ดีโดยนำหลักไตรสิกขามาใช้เป็นแบบอย่าง ในการดำรงชีวิตประจำวัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์หรือรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ สำหรับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษา

๒) ควรมีการทำการศึกษายาทบาทการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ทุกโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนวิถิพุทธของนักเรียนมัศึกษากับผู้ปกครองนักเรียนตามโรงเรียนต่างๆในเชิงปริมาณและคุณภาพด้วย

๓) ควรมีการศึกษาแนวทาง การพัฒนาบุคลากรเพื่อรับผิดชอบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ในเชิงปริมาณและคุณภาพด้วย

๔) ศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธร่วมกับตัวแปร งานวิจัยนี้ เช่น ความรู้ ความเข้าใจ แรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ

๕) เนื่องจากการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องให้การสนับสนุนให้ ผู้บริหารและครูได้รู้จักการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธมากขึ้น ดังนั้นผู้รับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องด้านการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ควรให้ความสำคัญในการทำวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อนำข้อมูลไปวางแผนในการบริหารการการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในปีต่อไป โดยเฉพาอย่างยิ่งควรศึกษาวิจัยแนวการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธแนวใหม่ เพิ่มเติมจากการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธจากที่เคยจัดแบบเดิม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.

_____. “แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนที่เป็นนิติบุคคล”. กรุงเทพมหานคร : cursa ลาดพร้าว, ๒๕๔๖.

_____. “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕”. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ), ๒๕๔๖.

_____. “วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ความดี และความสุขของผู้เรียน”. กรุงเทพมหานคร : กองวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๕.

กิตติยา ปรีดีติลล. การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : อักษรพิพัฒน์, ๒๕๓๒.

โกศล จีงเสถียรทรัพย์ และโกเมธ นาควรรณกิจ. Healing Environment. นนทบุรี : สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน), ๒๕๕๔.

คณะกรรมการแผนกตารา. “มังคลัตถที่ปนิแปล เล่ม ๑”. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. ประเด็นและยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘. กรุงเทพฯ:สำนักนายกรัฐมนตรี. ๒๕๓๙. อ้างถึงใน วิเชียร กระพี้แดง, ๒๕๔๓.

จำลอง โพธิ์บุญ. “การบริหารโครงการสิ่งแวดล้อม”. กรุงเทพมหานคร : ทิพนตรการพิมพ์, ๒๕๕๐.

ดนัย บวรเกียรติกุล. “ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและปัญหาสุขภาพจากการท่องเที่ยวและนันทนาการ”. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐.

ติชนัทธันท์ (ThichNhatHanh). “สานติในเรือนใจ”. แปลโดย ชีระเดช อุทัยวิทยารัตย์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลมคิมทอง, ๒๕๕๐.

ชีระ รุญเจริญ. “การบริหารเพื่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้”. กรุงเทพมหานคร : เกล็ดการพิมพ์, ๒๕๔๕.

_____. “การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา”. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : U.L.T. เพรส, ๒๕๔๖.

นิตย สัมมาพันธ์. “การบริหารเชิงพุทธ”. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเอสพริ้นติ้ง
เฮ้าส์, ๒๕๕๑.

นพพงษ์ บุญจิตรดุลย์. “ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา”. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๐.

นิพนธ์ กิณางค์. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พิษณุโลก : ตระกูลไทย, ๒๕๔๓.

บรรเจอดพร รัตนพันธ์. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ”. กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.

บุญจง ขาวสิทธิวงษ์. “สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา และการจัดการ”. กรุงเทพมหานคร : ปทุมทิพย์, ๒๕๔๒.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวิริยาสาน, ๒๕๓๕.

บุญนำ ทานสัมฤทธิ์. “ภารกิจเสริมวิถีพุทธ”. เอกสารประกอบคำสอน. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๖.

บุรชัย ศิริมหาสาคร. **ผู้นำพันธุ์แท้ Authentic Leader**. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว จำกัด, ๒๕๔๙.

ป. ปลงสมบุญ. “พจนานุกรม มคอ-ไทย”. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ม.ป.ท., ม.ป.ป..

ปรัชญา เวสารัชช์. “ชุดฝึกอบรมผู้บริหาร”. กรุงเทพมหานคร : ประมวลสารการพิมพ์, ๒๕๔๕.

ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์. “การพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา”. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙.

พงษ์วุฒิ สิทธิผล. “การจัดการสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น”. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๗.

พระเทพโสภณ.(ประยูร ธมฺมจิตโต). “ทิศทางการศึกษาไทย”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). “พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์”. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. ฟร้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

_____. “**สู่การศึกษาแนวพุทธ**”. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ
ภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). “พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์”. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕.

ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.

_____. “**การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น**”. กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ. “พุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม”. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

พระมหาประพันธ์ ศุภสร. “พระวินัยกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” : ศึกษา
เฉพาะกรณีพระวินัย ๒๒๗ ข้อในพระไตรปิฎกและอรรถกถา. พ.ศ.ล., ปีที่ ๓๑ ฉบับที่
๒๑๑ . พฤษภาคม-มิถุนายน, ๒๕๔๑.

พระมหาพงศ์นรินทร์ ฐิตวิโส. “**การศึกษาแนวพุทธ. โรงเรียนวิถีพุทธ. ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการ
พัฒนาที่ยั่งยืน**”, ๒๕๕๑.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). “**ธรรมะกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**”. กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

พิสนุ พองศรี. **วิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียมฟ้าการพิมพ์, ๒๕๔๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. “**วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑**”. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. “**โรงเรียนวิถีพุทธ**”. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

มานพ นักการเรือน. “พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อมศึกษา”. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

เมตตา ภิรมย์ภักดี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ”. กรุงเทพมหานคร : อุษากการพิมพ์, ๒๕๔๗.

ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสโตร์, ๒๕๔๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒”. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร รศ.ดร. **จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและปฏิบัติการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวิริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

ศิริอร ชันหัตถ์. “องค์การและการจัดการ”. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ. อักษรพิมพ์, ๒๕๔๑.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗.

ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. **คู่มือปฏิบัติงานผู้ทำสิ่งแวดล้อมและอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอกเบ๊, ๒๕๔๕.

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและสถาบันพระปกเกล้า. “มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและโครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร”. ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง, ๒๕๔๘.

สมคิด บางโม. “การบริหารการศึกษา”. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๔.

สมพร เทพสิทธา. “ศาสนากับสิ่งแวดล้อม”. กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๗.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. “คู่มือคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ”. กรุงเทพมหานคร : อุษากการพิมพ์, ๒๕๔๗.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. “เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารสถานศึกษา”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ”. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัยและคณะ. “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ”. ศึกษากรณีโรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : เจปรี้นการพิมพ์, ๒๕๔๗.

_____. **ปฏิบัติงานให้เป็นปฏิบัติธรรม**: เอกสารอ้างอิงชุดที่ ๓: ๓ แนวความคิดหลักจาก การศึกษาตามนัยพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงเรียนรุ่งอรุณ, ๒๕๔๕.

สุนน อมรวิวัฒน์. **ปฏิบัติงานให้เป็นปฏิบัติธรรม** ; เอกสารอ้างอิงชุดที่ ๓: ๓ แนวความคิดหลักจาก การศึกษาตามนัยพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงเรียนรุ่งอรุณ, ๒๕๔๕.

หวน พันธุ์พันธ์. การบริหารการศึกษา: นักบริหารมืออาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี : พันธุ์พันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๙.

อดิศักดิ์ โพธารามิก. “ผลงานกระทรวงศึกษาธิการ”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘.

อรุณ งามดี. การประชาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทพนารี, ๒๕๒๗.

(๒) เอกสาร :

บุญนำ ทานสัมฤทธิ์. “ภารกิจเสริมวิถีพุทธ”. เอกสารประกอบคำสอน. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ, ๒๕๔๖.

สามัญศึกษา. กรม. เจตนารมณ์ของอธิบดีกรมสามัญศึกษา. เอกสารประกอบการประชุมผู้บริหารการศึกษาประจำปี ๒๕๓๖. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ๒๕๓๖.

_____. แนวทางปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมตามลักษณะโรงเรียนที่ดี. สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดนนทบุรี. เอกสารโรเนียว, ๒๕๓๖.

_____. แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ ๗. พ.ศ. ๒๕๓๕ – ๒๕๓๙. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา, ๒๕๓๕.

(๓) วารสาร :

ประทีป ม.โกมลาค. “น่านพัสชนะ”. วารสารสวนสวย-โรงเรียนงาม, ฉบับที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๓๒.

รุ่ง แก้วแดง. “พัฒนาวิชาชีพครูในสถานศึกษา”. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐรายวัน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๑.

วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กิณางค์. “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”. วารสารศึกษาศาสตร์. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒, พฤศจิกายน ๒๕๔๙-มีนาคม ๒๕๕๐.

สุพล วังสินธ์. “การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้”. วารสารวิชาการ, ปีที่ ๗ ก.ค. ๒๕๔๕.

(๔) บทความ :

ลัดดาวัลย์กัณหาสุวรรณ. รวมบทความเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา. ราชภัฏพระนคร. อัดสำเนา, ๒๕๓๙.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

นพพงษ์ บุญจรจิตรกุล. ภาระบทบาทและหน้าที่ของผู้นำ. ออนไลน์. แหล่งที่มา : http://school.obec.go.th/sup_br3/zx_11.htm ๑๕ พ.ย. ๒๕๕๔, เข้าถึงเมื่อ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๕.

พระมหาพวงศันรินทร์ จิตวิโส. “บทสัมภาษณ์การศึกษาแนวพุทธ”. โรงเรียนวิถีพุทธ ๒๕๔๖. เมื่อ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๒. ออนไลน์. แหล่งที่มา. จาก <http://www.mub.ac.th.>, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๕.

(๖) วิทยานิพนธ์ :

ชาติชาย ศักดิ์คำดวง. ศึกษาการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนจตุรพักตรพิมานรัชดาภิเษก จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.

ประกอบมี โคตรกอง, “บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”,
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
 มหาสารคาม, ๒๕๔๑.

ปลุก พรมรัตน์. “คุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดกาฬ
 สีนธ์”. **ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, ๒๕๔๕.

พินิจ เพ็ชรดารา. “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของ ผู้บริหาร
 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). “สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี ๒๕๔๔”.
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระสงเสริม แสงทอง. “แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักทางพุทธศาสนา”. **ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

รังสิมา เจริญศิริ. ปัญหาการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
 กรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัย**
มหาสารคาม, ๒๕๔๑.

วัชรเชนทร์วงศ์รวีวัฒน์. รูปแบบการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
 กรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนตมใหญ่วิทยา อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เขต
 การศึกษา ๑๑. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, ๒๕๔๒.

วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข. “บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหาร
 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

วิเชียร กระพี้แดง. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาแนวทางการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน
 มัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, ๒๕๔๓.

วิไล วิทย์ประเสริฐกุล. “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.คณะครุ**
ศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ศศิวิมล เทศประสิทธิ์. กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาของโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย.
วิทยานิพนธ์ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย : มหาสารคาม, ๒๕๔๓.

สิริมา กลิ่นกุหลาบ. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตัดสินใจของผู้เรียนชั้น
 มัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนคุณธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยด้วย
 ชุดการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับชุดการสอนแบบกระบวนการกระจำง่ากัน”. **ปริญา**
นิพนธ์การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.

สุพจน์ พันธุ์ชูเพชร. “การศึกษากระบวนการบริหารงานของผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด”. **วิทยานิพนธ์**
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

สุพล อนามัย. “การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑”. สารนิพนธ์การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัย : ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙.

สุนทร กุญชร. “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

สุรเดช บุญไชโย. การบริหารงานสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.

อมรรัตน์ แก้วมะ. “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑”. ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๘.

๒. ภาษาอังกฤษ :

(I) Books :

Abramson. Mark A. "In Search of the New Leadership". Management, September, 1996.

Bradley. Jenifer Cambell. “Experimental Evaluation of an Environmental Science Curriculum and Its Effects on Texas Secondary School Students Environmental Knowledge and Attitudes,” Dissertation Abstracts International. 57(1) : 84-A ; July.

Burke.R. Project management: Planning and control techniques. New York: John Wiley & Sons, 2004.

Cambridge International Dictionary of English. Cambridge University. 1995, p.859.

Cohen, Bruce J. Introduction to Sociology. New York : McGraw-Hill, 1979.

Cronbach. Lee J. Essentials of psychological testing (4 th ed.). New York: Harper & Row, 1971.

Derrah. Richard Floyd. “The Status of Environmental Education in The Secondary School of The State of Maine”. Dissertation Abstracts International. 56(2) : 507-A ; August, 1995.

Dyar, Nancy A. “Assessing the Environmental Attitude and Behaviors a seventh Grade School Population.” Dissertation Abstracts International. 37. 1976.

Gorton. School Administration and Supervision. Dubuque : Wm.C. Brown, 1983.

International Institute for Environment and Development [IIED]. 1989.

J.A. Simpson]and E.S.C. Weiner. The Oxford English Dictionary. second edition, Volume 5. The United states of America : Rand McNally@Company. Taunton Mass.. Clarendon Press. Oxford, 19....

Josephson WL. Television violence and children's aggression: Testing the priming. social script. and disinhibition predictions. Journal of Personality and Social Psychology, 1987.

Krejcie, Robert V. & Morgan, Daryle W. **Determining Sample Size for Research Activities**. Educational and Psychological Measurement, 30 (3), 1970.

Mintzberg H. **The Nature of Managerial Work**, Harper Row, 1973.

Noah Webster and Jean L. McKechnie. **Webster's New Twentieth Century Dictionary of the English Language**. Second Edition. The United States of America : copyright by the world publishing company, 1957.

Richard D. Gorton. **School Administration and Supervision**. Dubuque: Wm. C. Brown, 1973.

Richmond. W. **Communication Arts**. Retrieved December 29, 2003.

Thomas J. Sergiovanni and Fred D. Carver. **the School Executive: A Theory of Administration**. 2nd ed. New York: Harper and Row, 1980.

William C. I. Schultz, Cooper, C. L. S. J. Sloan and S. Williams. **Occupational Stress Indicator : Management Guide**. Great Britain : NFER Nelson, 1988.

(II) Electronics :

Retrieved May 12, 2009 from: (ออนไลน์). แหล่งที่มา.

<http://www.iied.org/pubs/search.php?k=Sustainable+Development&z=Search>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑) พระประจวบ คมฤทธิมโน	อาจารย์พิเศษวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๒) ดร.วินัย ทองมัน	ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีนครสวรรค์
๓) ดร.ณัฐกชพร ปุณณิธิฤทธิ์	ศึกษานิเทศชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต ๔๒
๔) ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน	ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการอุทัยธานี
อาจารย์ประจำสาขาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๕) ดร.สุจิตต์ เหมวัล	ครูเชี่ยวชาญ โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย

เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียน

ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๐	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	๑	๑	๐	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๗	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	๑	๑	๐	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๒๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

นางสุพรรณี แก้วจันทร์

นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขา การบริหารการศึกษา

ตรวจ IOC แล้ว
 ๑๗/๕/๖๖ Try out
 30/๕/๖๖
 หรือ
 (ดร.อริสดี อรรถนะ)
 10/๕.๖๖/255๖

Scale: ALL VARIABLES

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
a1	4.1333	.77608	30
a2	4.0333	.76489	30
a3	4.2333	.77385	30
a4	4.1667	.59209	30
a5	4.4333	.67891	30
a6	3.6667	1.02833	30
b1	4.1333	.86037	30
b2	4.1333	.73030	30
b3	3.9333	.86834	30
b4	4.0333	.71840	30
b5	4.1000	.80301	30
b6	4.2000	.76112	30
c1	4.2333	.67891	30
c2	4.2333	.77385	30
c3	4.2000	.66436	30
c4	4.2667	.73968	30
c5	4.1667	.83391	30
c6	3.9667	.99943	30
d1	4.2000	.76112	30
d2	4.5667	.56832	30
d3	4.5333	.50742	30
d4	4.4333	.50401	30
d5	4.5333	.50742	30
d6	4.2000	.71438	30
e1	4.6333	.55605	30
e2	4.3667	.71840	30
e3	4.2333	.72793	30
e4	4.4000	.49827	30
e5	4.4000	.67466	30
e6	4.4000	.56324	30

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.957	30

นางสุพรรณี แก้วจันทร์

นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศาสนคหะบัณฑิต

สาขา การบริหารการศึกษา

ได้ตรวจสอบค่า
Cronbach's Alpha
แล้ว .957
OK
(ต.ร. อธิ. 15/5/2556)
อ.ร. 15/5/2556

รหัสแบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามเพื่อการวิจัยการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ซึ่งเป็นงานวิจัยระดับพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๒. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่พึงประสงค์ และหรือแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

๓. แบบสอบถามฉบับนี้ ใช้สำหรับหาข้อมูลในการศึกษาวิจัยเท่านั้น และการตอบแบบสอบถามจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ตอบ โปรดตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริงเพื่อประโยชน์ของการศึกษาวิจัยอย่างแท้จริง

แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะการบริหารเพื่อเกิดแนวปฏิบัติที่พึงประสงค์/แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (BP)

ขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

นางสุพรรณิ แก้วจันทร์

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑

แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารและครูผู้สอน

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ตามความเป็นจริงของท่าน

๑. ข้อมูลส่วนบุคคล

๑.๑ เพศ

☐ ชาย☐ หญิง

๑.๒ อายุ

☐ ๒๓ - ๓๐ ปี☐ ๓๑ - ๓๘ ปี☐ ๓๙ - ๔๖ ปี☐ ๔๗ ปีขึ้นไป

๑.๓ วุฒิการศึกษา

☐ ปริญญาตรี☐ ปริญญาโท☐ ปริญญาเอก

๑.๔ ตำแหน่งหน้าที่

☐ ผู้อำนวยการโรงเรียน☐ รองผู้อำนวยการโรงเรียน☐ ครูผู้สอนในโรงเรียน☐ อื่นๆ.....(โปรดระบุ)

๑.๕ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

☐ ๑ - ๕ ปี☐ ๖ - ๑๐ ปี☐ ๑๑ - ๒๐ ปี☐ ๒๑ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามระดับการพิจารณา ดังนี้

๕ หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด	๔ หมายถึง มีการปฏิบัติมาก
๓ หมายถึง มีการปฏิบัติปานกลาง	๒ หมายถึง มีการปฏิบัติเล็กน้อย
๑ หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด	

ข้อที่	การบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับความคิดเห็น					
		๕	๔	๓	๒	๑	หมายเหตุ
๑) ด้านกายภาพ							
๑	สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมสอดคล้องกับนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ(ศีล)						
๒	จัดแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาตน ตามหลักไตรสิกขา (ปัญญา)						
๓	จัดสภาพแวดล้อมปลอดจากสิ่งเสพติดและอบายมุข(ศีล)						
๔	สถานศึกษาจัดมุมให้นักเรียนได้ศึกษาหลักพุทธธรรม (สมาธิ)						
๕	ตกแต่งบริเวณสถานศึกษาให้เป็นธรรมชาติ สงบร่มรื่น (ปัญญา)						
๖	สถานศึกษาจัดเสียงตามสายโดยใช้สื่อธรรมะที่เหมาะสม (ปัญญา)						
๒) ด้านการเรียนการสอน							
๗	สถานศึกษาจัดหลักสูตรการสอนตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ(ปัญญา)						
๘	สถานศึกษาจัดให้มีการนำหลักธรรมเข้าไปประยุกต์กับการเรียนในชั้นเรียน(ศีล)						
๙	สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะตามหลัก การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น(สมาธิ)						
๑๐	สถานศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ประพฤติดนที่ดีตามหลักไตรสิกขา(ศีล)						
๑๑	ส่งเสริมความร่วมมือ ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการจัดการเรียนรู้(ปัญญา)						
๑๒	จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน(สมาธิ)						

ข้อที่	การบริหาร โรงเรียนวิถิพุทธ	ระดับความคิดเห็น					
		๕	๔	๓	๒	๑	หมายเหตุ
๓) ด้านการบริหารจัดการ							
๑๓	ผู้บริหารสร้างความตระหนักและศรัทธาต่อการนำนโยบายโรงเรียนวิถิพุทธมาใช้(สมาธิ)						
๑๔	ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายโรงเรียนที่สอดคล้องกับโรงเรียนวิถิพุทธ(ศีล)						
๑๕	ผู้บริหารมีแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถิพุทธ(ปัญญา)						
๑๖	ผู้บริหารส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีตามวิถีชาวพุทธ(สมาธิ)						
๑๗	ผู้บริหารนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร						
๑๘	ผู้บริหารมีการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ(ปัญญา)						
๔) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต							
๑๙	สถานศึกษามีการส่งเสริมการแสดงความสามารถซึ่งกันและกัน(สมาธิ)						
๒๐	สถานศึกษาส่งเสริมให้มีการสวดมนต์ไหว้พระประจำสัปดาห์(สมาธิ)						
๒๑	สถานศึกษาส่งเสริมการให้ขวัญและกำลังใจในการทำ ความดี(ศีล)						
๒๒	สถานศึกษาส่งเสริมให้มีการทำบุญตักบาตรและฟังธรรม (สมาธิ)						
๒๓	สถานศึกษาส่งเสริมการจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีงามตามเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา(สมาธิ)						
๒๔	สถานศึกษาส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และทำสมาธิก่อนเรียน(ศีล)						

ข้อที่	การบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับความคิดเห็น					
		๕	๔	๓	๒	๑	หมายเหตุ
๕) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์							
๒๕	สถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรม(ประจำชั้น)โฮมรูมที่อบอุ่น(ศีล)						
๒๖	สถานศึกษามีการนิมนต์พระสงฆ์มาสอนนักเรียน(สมาธิ)						
๒๗	สถานศึกษามีการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีการบันทึกความดีและอบมบุญ(สมาธิ)						
๒๘	สถานศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมศึกษา(ศีล)						
๒๙	สถานศึกษาส่งเสริมการสร้างจิตอาสาด้านคุณธรรม(สมาธิ)						
๓๐	สถานศึกษาส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก(สมาธิ)						

ตอนที่ ๓ แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่พึงประสงค์/เป็นเลิศ (BP)
(ท่านคิดว่าสถานศึกษาควรดำเนินการเพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนในเขต สพม. ๔๒ อย่างไรบ้าง)

๑. ข้อเสนอแนะการบริหาร ด้านกายภาพ

.....

.....

.....

.....

๒. เสนอแนะการบริหาร ด้านการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

๓.ข้อเสนอแนะการบริหาร ด้านการบริหารจัดการ

.....

.....

.....

.....

๔. ข้อเสนอแนะการบริหาร ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต

.....

.....

.....

.....

๕. ข้อเสนอแนะการบริหาร ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview)

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

เพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธสู่แนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)ในด้านการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง.....

วัน เดือน ปีที่ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แนวคำสัมภาษณ์

1. ท่านมีแนวปฏิบัติในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. กิจกรรม/ โครงการ ที่ส่งเสริมด้านกายภาพในโรงเรียนของท่าน ตามโครงการโรงเรียนวิถิพุทธมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

3. กิจกรรมที่ส่งเสริมด้านการจัดการเรียนการสอน ตามโครงการโรงเรียนวิถิพุทธมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

4. กิจกรรม/โครงการที่ส่งเสริมด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตในโรงเรียนของท่าน ตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

5. กิจกรรม/โครงการที่ส่งเสริมด้านการจัดบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ในโรงเรียนของท่าน ตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธสู่แนวทางต้นแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

.....

.....

.....

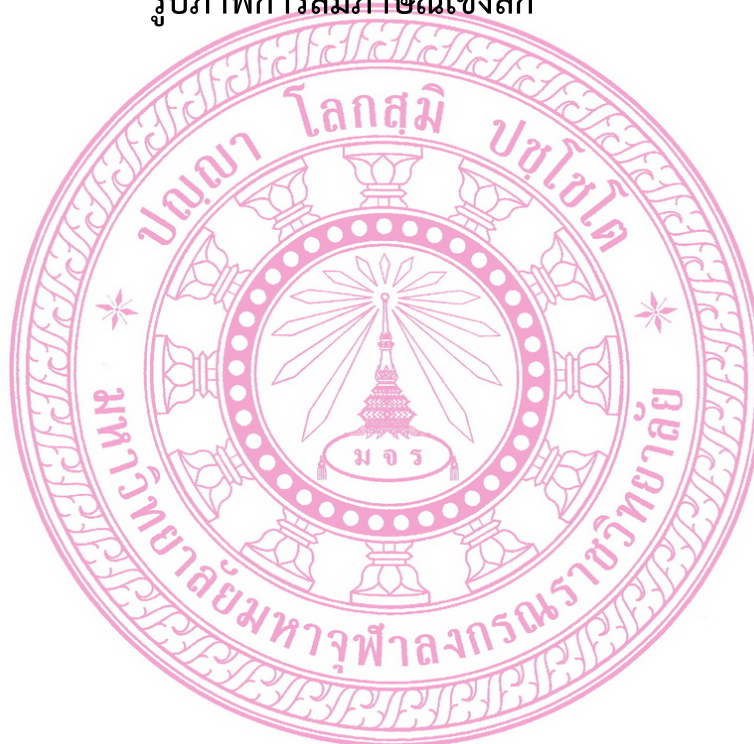
ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านที่ให้ความอนุเคราะห์สัมภาษณ์

นางสุพรรณิ แก้วจันทร์

นิสิตปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ภาคผนวก จ
รูปภาพการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้สัมภาษณ์ นางนภลัย สงวนพงษ์

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนทัพทันอนุสรณ์ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒
วัน เดือนปีที่สัมภาษณ์ ๙ สิงหาคม ๒๕๕๖ เวลา ๑๐.๓๐ น

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายพันศักดิ์ ศรีทอง
 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนพระบางวิทยา อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
 เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒
 วัน เดือนปีที่สัมภาษณ์ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๖ ๑๗.๐๐ น

ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวจกมล เดชปั้น
 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนเขากะลาวิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
 เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒
 วัน เดือนปีที่สัมภาษณ์ ๖ กันยายน ๒๕๕๖ เวลา ๑๒.๓๐ น

ผู้ให้สัมภาษณ์ ดร. วินัย ทองมัน

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒
วัน เดือนปีที่สัมภาษณ์ ๙ กันยายน ๒๕๕๖ เวลา ๑๐.๔๕ น

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายประวิทย์ เกษมโชค

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนการุ้งวิทยาคม อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีสอนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๖ เวลา ๑๗.๓๐ น

ภาคผนวก ฉ
หนังสือความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ที่ ศธ ๖๑๐๙(๗)/๕๙๕

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒	
เลขที่.....	10901
วันที่.....	๒๒ มิ.ย. 2556
ศูนย์บัณฑิตศึกษา.....	
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	☐ บุคคล
จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐	☐ ส่งเสริม
☐ ตรวจสอบ	☐ อื่นๆ.....

๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสุพรรณิ แก้วจันทร์ เลขประจำตัวนิต ๕๔๒๓๔๐๕๘๘๙ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์
นครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหาร
โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต ๔๒” เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้ นิสิตมีความประสงค์จักเก็บข้อมูลจาก
ท่านและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธในเขตปกครองของท่าน

ฉะนั้น จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิต
ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช

สำนักงานศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๔๙๙๘

ที่ ศธ ๖๑๐๙(๗)/๕๙๑

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๙ สิงหาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนละครือพิทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒ ชุด

ด้วย นางสาวพรณี นามสกุล แก้วจันทร์ เลขประจำตัวนิต ๕๔๒๓๔๐๕๘๘๙ นิสิต
ปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง
“การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต ๔๒” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้ นิสิตมีความ
ประสงค์จักเก็บข้อมูลจากท่านและครูผู้สอนในโรงเรียนของท่าน

ฉะนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิต
ดำเนินการเก็บข้อมูล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สำนักงานศูนย์บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๗๐

เรียน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
เพื่อโปรด

(๑) ทราบ
(๒) พิจารณาในโอกาสอันควร

(ลงชื่อ)

(นางสาวอมรา อิมศิริ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๙๗ พ.ย. ๕๖

- ทท
- พท
- พท
- พท

ที่ ศธ ๖๑๐๙(๗)/๕๙๑

โรงเรียนบ้านแก่งชีวลิตวิทย
รับที่ 1389/56
วันที่ 16 ก.ค. 56
เวลา 16.00 น. ร.ท.

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๐๖/๕๖

๙ สิงหาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุญาตขอเฝ้าฯ รับเสด็จ

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแก่งชีวลิตวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒ ชุด

ด้วย นางสุพรรณิ นามสกุล แก้วจันทร์ เลขประจำตัวนิต ๕๔๒๓๔๐๕๘๘๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศูนย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การบริหารโรงเรียนวัดพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔๒" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้ นิสิตมีความประสงค์จักขอเฝ้าฯ รับเสด็จจากท่านและครูผู้สอนในโรงเรียนของท่าน

ฉะนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตขอเฝ้าฯ รับเสด็จจากท่านได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการขอเฝ้าฯ รับเสด็จ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแก่งชีวลิตวิทยา

- ☐ เพื่อโปรดทราบ
☐ เพื่อโปรดอนุมัติ/อนุญาต
☐ เพื่อโปรดพิจารณาสั่งการ
☐ เห็นสมควรมอบ

- ☒ กลุ่มบริหารงานวิชาการ ☐ กลุ่มบริหารบุคคล
☐ กลุ่มบริหารงบประมาณ ☐ กลุ่มบริหารทั่วไป

งาน.....
ลงชื่อ.....
/๒๐๙๖

สำนักงานศูนย์บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

ขอเจริญพร

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

คำสั่ง/มอบหมาย - 119น
- สืบค้นในดวงใจ
- มจร ๑๐๐๙/๑๕๕๕
- ๒๕๕๖
๑๗ ก.ย. ๕๖

am 13/11

ທີ່ ສປ ໒໐໐໙(໗)/໕໕໑

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๙ สิงหาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try Out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยนาทพิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวพรณี นามสกุล แก้วจันทร์ เลขประจำตัวนิสิต ๕๓๓๓๐๕๔๘๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔๒” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้ นิสิตมีความประสงค์จักเก็บข้อมูลจากท่านและครูผู้สอนในโรงเรียนของท่าน

ฉะนั้น จึงเจริญพามาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้พิจารณาอนุญาตให้เปิด
ดำเนินการเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try Out) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออโนทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
ณ โอกาสนี้ * จินตนา อังคณาภิรักษ์ 9/๑๖ ธันวาคม 1๔ ธันวาคม ๒556

เรียน ผู้อำนวยการ ก.

เพื่อโปรดทราบ/พิจารณา

- ឧទិន្យបាលីស្រស់ រីករាយ

១០០ លាន ២០១២ ក្រសួងកសិកម្ម
 (Try Out) ១០០ លាន ២០១២ ក្រសួងកសិកម្ម

- $\cos 2\alpha = \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha$

25 Jan

14 N. 4. 56

७७ न.प.२३

สำนักงานศนย์บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ
ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ

02 ਅਪ. 23

ขอเจริญพร

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

QW

2069. m. m. m.

2019/09/20

2017.01.01 - 2017.01.01

00250470 0251

১৮৮৮

[Signature]

— — — — —

၁၈၁၁-၁၈၁၅ ခုနှစ်

បុព្វ ឆ្នាំ ២០២២ ២០២៣

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๐๙(ง)/๕๗๙

วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผศ.ดร. สุพรต บุญอ่อน อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ด้วย นางสาวสุพรรณิ แก้วจันทร์ เลขประจำตัว ๕๔๒๓๔๐๕๘๙๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง

ฉะนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ร.ม.แม่ในพรชัยวัฒนา

(ผศ.ดร. สุพรต บุญอ่อน)

๑๘ ส.ค. ๕๖

ที่ ศธ ๖๑๐๙(๗)/๕๘๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑ สิงหาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระประจวบ คมภีธมโม อาจารย์พิเศษวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด
๒. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ เล่ม

ด้วย นางสาวสุพรรณิ แก้วจันทร์ เลขประจำตัว ๕๔๒๓๔๐๕๘๙๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สำนักงานศูนย์บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๔๙๙๘

พ.ร.อ.ดร.คณิศร อดัม จิตวิทย์ (กรรมการ)

พ.ร.อ.ดร.คณิศร อดัม จิตวิทย์ (กรรมการ)

ดร.ดร.คณิศร อดัม จิตวิทย์ (กรรมการ)

๕. ค.ก.ศ.

ที่ ศธ ๖๑๐๙(๗)/๕๕๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑ สิงหาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุญาตตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ดร. สุจิต เมฆสวัสดิ์ ครูวิทยฐานะ ครูเชี่ยวชาญโรงเรียนบ้านหินลาดวังค้อ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด
๒. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ เล่ม

ด้วย นางสาวสุพรรณิ แก้วจันทร์ เลขประจำตัว ๕๔๖๓๔๐๕๘๔๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๖" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอยู่อย่างดียิ่ง

ฉะนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระเทพปริัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สำนักงานศูนย์บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

รับเป็นผู้ใช้ขยาย

๙๖

๑๕.๘.๕๖ นมวัล

ที่ ศร ๖๑๐๙(๗)/๕๘๑

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑ สิงหาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ดร. ญักกชพร ปุณฺณนิตฺตพุทฺธ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด
๒. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ เล่ม

ด้วย นางสุพรรณิ แก้วจันทร์ เลขประจำตัว ๕๔๒๓๔๐๕๘๘๙ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง
“การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต ๔๒” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง

ฉะนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษารังนี้ นายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

ขอเจริญพร

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สำนักงานศูนย์บัณฑิตศึกษา

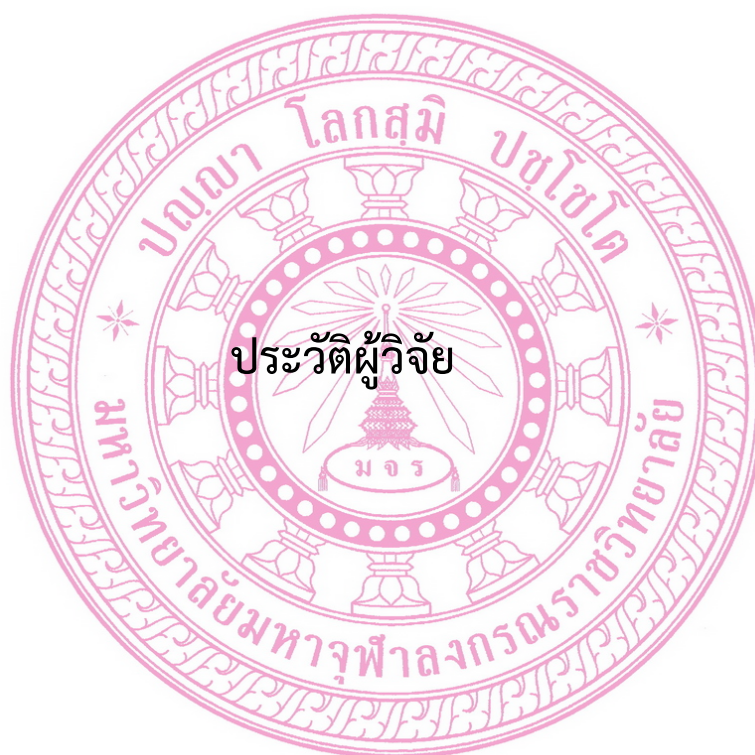
โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

၁၈၈၂/၁၂/၄ နံပါတ် ၁၀၈၂ ရှိပါက မကျေမနပ် ၁၈၈၂/၁၂/၄

252h

(นางสาวณัฐกชพร ปุณนิตรฤทธิ์)
ศึกษานิเทศก์

ประวัติผู้วิจัย

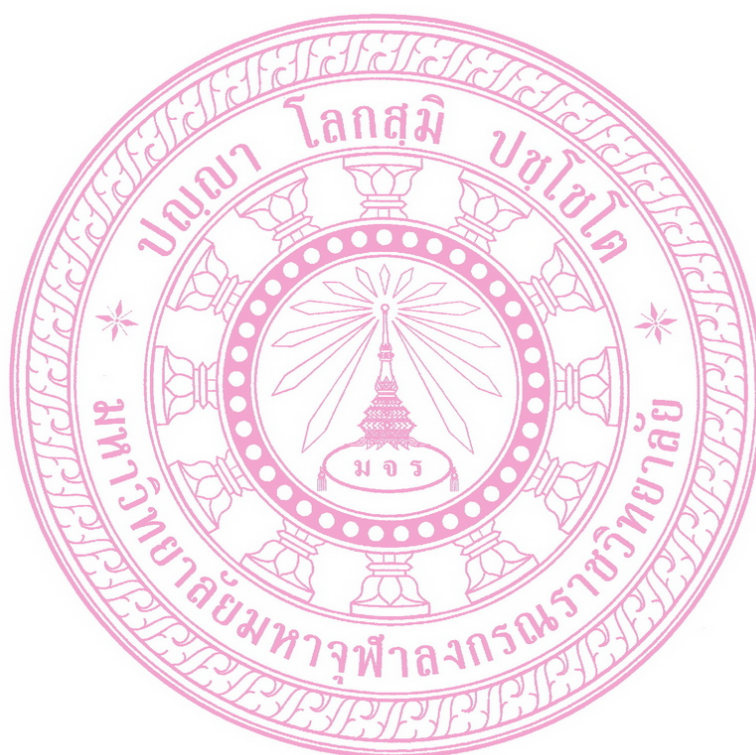
ชื่อ – ชื่อสกุล : นางสาวพรณี แก้วจันทร์
 เกิดเมื่อ : ๖ กันยายน ๒๕๐๖
 สถานที่เกิด : จังหวัดนครสวรรค์
 ตำแหน่งหน้าที่ : ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ
 สถานที่ทำงาน : โรงเรียนบ้านแก่งชลวิทย์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๒๕ : มัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนนครสวรรค์
 พ.ศ. ๒๕๒๗ : ปกศ.สูง (ภาษาอังกฤษ) จากวิทยาลัยครูนครสวรรค์
 พ.ศ. ๒๕๓๗ : ศษ.บ. (ภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๒๘ : ครู ๒ ระดับ ๒ โรงเรียนศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
 พ.ศ. ๒๕๓๑ : อาจารย์ ๑ โรงเรียนป่าแดดวิทยาคม จังหวัดเชียงราย
 พ.ศ. ๒๕๓๗ : อาจารย์ ๑ โรงเรียนบ้านแก่งชลวิทย์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์
 พ.ศ. ๒๕๔๗ : ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการ โรงเรียนบ้านแก่งชลวิทย์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์
 พ.ศ. ๒๕๕๕ : ครูวิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านแก่งชลวิทย์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล : นางสาวพรณี แก้วจันทร์
 เกิดเมื่อ : ๖ กันยายน ๒๕๐๖
 สถานที่เกิด : จังหวัดนครสวรรค์
 ตำแหน่งหน้าที่ : ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ
 สถานที่ทำงาน : โรงเรียนบ้านแก่งชลลิตวิทยา จังหวัดนครสวรรค์
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๒๕ : มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนนครสวรรค์
 พ.ศ. ๒๕๒๗ : ปกศ.สูง (ภาษาอังกฤษ) จากวิทยาลัยครูนครสวรรค์
 พ.ศ. ๒๕๓๓ : ศษ.บ. (ภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๒๘ : ครู ๒ ระดับ ๒ โรงเรียนศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
 พ.ศ. ๒๕๓๑ : อาจารย์ ๑ โรงเรียนป่าแดดวิทยาคม จังหวัดเชียงราย
 พ.ศ. ๒๕๓๓ : อาจารย์ ๑ โรงเรียนบ้านแก่งชลลิตวิทยา จังหวัดนครสวรรค์
 พ.ศ. ๒๕๔๓ : ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการ โรงเรียนบ้านแก่งชลลิตวิทยา จังหวัดนครสวรรค์
 พ.ศ. ๒๕๕๕ : ครูวิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านแก่งชลลิตวิทยา จังหวัดนครสวรรค์